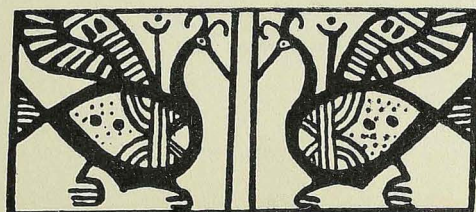

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ, Γ. ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ, ΚΥΠΡΟΣ
ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΣΤΕΛΛΑ ΜΑΡΙΝΑΚΗ, Κ. ΜΑΥΡΟΣ,
ΔΗΜ. ΚΡΑΝΗΣ, ΜΠΩΝΤΛΑΙΡ, ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ,
ΚΩΣΤΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, Γ. ΓΚΑΣΤΩΝ, Γ. ΧΑΤΖΗΚΩ-
ΣΤΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

211

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
Υπεύθυνος έκδοτης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ανδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 65900

Ετησία συνδρομή	£1.500 μίλε
Ετησία συνδρομή διά βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	£3.000 μίλε
Ετησία συνδρομή εξωτερικού	300 δραχμές ή \$9 (δολάρια)
Τιμή Τεύχους	£0.300 μίλε
Τιμή διπλοῦ τεύχους	£0.600 μίλε

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίεσ ἐπιστρέφονται.
100 ἀνάτυπα πρὸς 750 μίλε τὴ σελίδα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα στὸν τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΣΤ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ: Κάτοπτρα	145
Γ. ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ: Ἡ ὥραία	147
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Δυὸ ἐπιστολὲς τοῦ Σκεύου Ζερβοῦ	148
ΣΤΕΛΛΑ ΜΑΡΙΝΑΚΗ: Ἀπορίεσ	151
Κ. ΜΑΥΡΟΣ: Ποίησ	152
ΔΗΜ. ΚΡΑΝΗΣ: Πωλεῖται συμπάρασασ	153
ΜΠΩΝΤΛΑΙΡ (μετ.: Μίμησ Ἰακωβίδησ): Μεθατε, Τὸ τέλος τὴσ μέρασ	156
Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ: Ἡ κοσμοῦπολισ κατὰ τὸν Ζήνωνα τὸν Κιτιέα	157
Γ. ΓΚΑΣΤΩΝ: Τοπίο	158

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χρυσάνθη: Ἀπὸ συνομιλίεσ τοῦ Μιλτ. Μαλακῶσ — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Γ. Χατζηκωστῆ: Κυπριακαὶ Σπουδαὶ — Κ. Χρυσάνθη: Βασ. Κραψίτη «Πέρα ἀπὸ τὰ ὄνειρα» — ΘΕΑΤΡΟ — Κ. Χρυσάνθη: Π. Ἰωαννίδη «Τὸ μπάνιο», Α. Φαντίδη «Οἱ ἀφεντάδεσ» — Ν. Νικολαΐδη: Θεατρικά σημειώματα — Τί περιέχει ἡ «Θεατρικὴ Συλλογὴ» τοῦ Νίκου Νικολαΐδη — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ: Κ. Χρυσάνθη «Ὁ περιπαθὴσ ὀδοιπόροσ» (Τέλοσ).

Α. Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ—ΚΥΠΡΟΛΕΟΝΤΑ

Η ΑΠΟΘΕΩΣΗ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

(Ἱστορικὸ μυθιστόρημα ἀπὸ τὴν πολιορκία καὶ ἔξοδο
τοῦ Μεσολογγίου)

Τιμή £2,500

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθησ.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα «ΘΕΟΠΡΕΣΣ» Λτδ., Τηλ. 44940 - 48883, Λευκωσία

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΗ'

ΑΠΡΙΛΗΣ 1978

ΑΡ. 211

ΚΑΤΟΠΤΡΑ

1. Τὸ ζωγράφισα
καὶ τὸ κρέμασα στὸ ξενοδοχεῖο
νὰν τὸ βλέπει τὸ παιδί μου
καὶ
σὰν ἐπιστρέψει
νὰ τ' ἀναγνωρίσει.

Εἶναι κάτι σὰν σύνθημα
ἢ δίστιχο δικέφαλου.

Περνάμε
μὲ δανεικὰ τραπέζια
ξένες καρτέλες
φιλοδωρήματα.

Κι ἔτσι...
Τί ἔτσι;
Μήπως ἔγινε τίποτε στὴν Κύπρο
στὰ 1974;
2. Οἱ φοβούμενοι τὸν θάνατον
ἀφήσαμε πίσω
τοὺς ἀθάνατους, τοὺς νεκροὺς μας
τὰ ἱερά μας.

Ἡ Πάργα μπορεῖ νὰ περφανεύεται.
Μόνη. Ἀνεπανάληπτη.
3. Μικροὶ ἑμεῖς
θέλαμε νὰ παίξουμε
καταπῶς νοιώθαμε.

Μὰ πάντα ἐπεμβαῖναν οἱ μεγάλοι
καὶ μᾶς ἐπέβαλλαν τοὺς ὄρους τους.
4. Σ' εὐχαριστοῦμε Θέ μου
ποὺ μᾶς ἔβγαλες ἀπὸ τὴν καλοπέραση
ποὺ μᾶς ξύπνησες κοιμισμένους κόσμους
ποὺ δὲ θὰ μᾶς ἀφήσεις νὰ πεθάνουμε
καταπῶς φοβόμασταν:
ἤσυχαι
Ξαπλωμένοι στὸ κρεβάτι.
5. Κι ἔτσι
σιγὰ σιγὰ συνηθίσαμε
νὰ μὴν ἔχουμε τίποτε
σὰν νὰ μὴν εἶχαμε ποτέ.
6. Σέβομαι τὴν ἀγάπη σου στὰ γράμματα
καὶ χαίρομαι ποὺ λὲς πάντα τὴν
ἀλήθεια.

Εἶναι κομμάτι δύσκολο
τὴ σήμερον' ἡμέρα
νὰ ἔχεις αὐτὰ τὰ προσόντα.

Γι' αὐτὸ νὰ προσέχεις τὸν ἑξαποδῶ.
7. Παρακολουθοῦμε τὴν κατάσταση
μέχρις ἀπελπισίας.
Ἄν σταματήσουμε νὰ παρακολουθοῦμε
ἴσως κερδίσουμε
τὴν ἐλπίδα.
8. Μισοσθημένα τὰ φῶτα.
Ἄλλοι περιμένουν τὴν Ἀνάσταση
κι ἄλλοι τὸν Ἐπιτάφιο.
Συνεχίζουμε οἱ λοιποὶ τὸ δρόμο
τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου.

ΣΩΤΗΡΙΟΝ ἜΤΟΣ 197.. μ.Χ.
9. Οἱ κυρίες τῆς πρωτευούσης
κάθονται στὰ ἐξοχικὰ κέντρα
καὶ συζητοῦν
de rerum natura

de brevitate vitae
de senectute
ἀκόμη και περί τῆς ἐν Κύπρῳ κατα-
στάσεως
και τοῦ ὀξέος προσφυγικοῦ προβλήματος.

Τὰ διαφέροντά των εἶναι
καλλιτεχνικά, φιλολογικά, ἱστορικά
και τέλος πάντων
βιβλικά.

10. Καθόμαστε στήν τηλεόραση
καπνίζουμε
και παίζουμε μέ τὸ παιδί μας.

Ἡ γιαγιά πλέκει
τὸ μεγάλο πάπλωμα
πού θά πάρει μαζί της
στήν ἐπιστροφή.

Στὸ καφενεῖο παρακολουθοῦν τίς
εἰδήσεις.
«Οὐδὲν νεώτερον ἀπὸ τὸ Βόρειον
Μέτωπον».

11. Φαγωμένα μπαλκόνια
λαδωμένα ἀπὸ τίς σφαῖρες και τοὺς
ὄλμους
στριμωγμένα στίς στέγες
μέ τὰ παλιοκεραμίδια
σπασμένα τζάμια
και πεσμένοι χάρμο
στῦλοι τῶν ἠλεκτρικῶν.

Ἐσχοιλιασμένοι δρόμοι
χορταριασμένα καλντερίμια
κι ἐρημιά.

Κάνας γάτος στὰ χαλάσματα
κι οἱ φαντάροι
πού μετροῦν στή χτένα
τίς μέρες πού μένουν
ὡς τὴν ἀπόλυση.

Ἡ γειτοριά μου κάποτε
λέγονταν μελίτσι.

12. Ὁ ποιητής εἶν' ἕνας ἄνθρωπος
πού δὲν ἔχει τί νὰ κάμει.

Μελετάει τὰ δέντρα, τὰ πουλιά, τὰ
σύννεφα
κάποτε τοὺς ἀνθρώπους και τὰ χαμό-
φυτα
κι ὄλων τῶν εἰδῶν τὰ ζῶα
ἢ τὰ πετραδάκια
σκύβοντας ἢ σκάδοντας τὴ γῆ.

Ὁ ποιητής εἶν' ἕνας ἄνθρωπος
πού χαίρεται, λυπᾶται, σκέφτεται
κάποτε προκαταβολικά
κάποτε ἔκ τῶν ὑστέρων
ἢ και ταυτοχρόνως.

Ὁ ποιητής εἶν' ἕνας ἄνθρωπος.

13. Γονάτισαν στοὺς τάφους τῶν νεκρῶν
τους
δεήθηκαν στὸν ὕψιστό τους
μίλησαν ἥρωικά
για τὴν ἀνδρεία
τὴν πατρίδα
και τὴ λευτεριά.

Κι ὕστερα τράδηξαν τὸ δρόμο τους.

14. Κι ὕστερ' ἀπ' ὅλα τοῦτα
μέ βρίσκεις πάλι καθισμένο
στήν αὐλὴ ἐνός σπιτιοῦ
πού δὲν εἶναι δικό μου
νὰ μετρῶ τ' αὐτοκίνητα
τῆς τουριστικῆς βιομηχανίας.

15. Ἡ Ἀφροδίτη, λέει,
χρειάζεται ἕνα περιστέρι.
Κι ἔρχονται χορευοντας βαρβαρικά
νὰ τὸ θροιάσουν στὰ μαστάρια της.

Ἐμεῖς, πού ἐνοχλοῦμε,
προσφεύγουμε στὸ Νότιο.

Κι ἀπὸ κεῖ
λίγο δεξιότερα
λίγο ἀριστερώτερα
μὴ θίξουμε τὰ συμφέροντα
τῶν πόρων τοῦ δέρματος
τοῦ παρόντος ἡμαιοσφαιρίου.

16. Ἄνοιξε τὴν πόρτα
και στάθηκε μπροστά μας
πελώριος κι ὀλόλαμπρος.

Μᾶς εἶπε πῶς λεγόταν Ἕλιος.

Οἱ Μεγάλες Δυνάμεις.

Κι ἔμωσ. Ὁ πολὺς ἥλιος θλάφτει.
Θαμπωθήκαμε
καὶ δὲν εἶδαμε
τίποτ' ἄλλο.

17. Ἐκφράζουμε τὴ θαθειά μας ἀπογοή-
τευση

γιὰ τὸν ἀκρωτηριασμό
τοὺς φόνους, τοὺς διασμούς
τὶς ἐξώσεις
τοὺς ἐγκλωδισμούς
καὶ λοιπά καὶ λοιπά.

18. Στὴν ἐρώτησή μου
ἢ Σίβυλλα κλείστηκε στὸν ἑαυτὸ της
κι ὕστερα εἶπε:
Δὲν ὑπάρχει ἀπάντηση
στὸ πρόβλημά σου.
Ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι
ὁ σταυρὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄρον λοιπὸν καὶ προχώρει.

ΣΤΕΛΙΟΣ Κ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ΩΡΑΙΑ

Ἦταν μιὰ τέλεια σύνθεση
ἀπὸ ἐρωτοπαίγνιδα λευκῶν χειρῶν
νωχελικὰ λυγίσματα κύκνειου τραχήλου
χρυσὲς ἀπετονιὲς δλεμμάτων
κι ἀναλαμπὲς θεϊκῶν χαμόγελων.

Λάθος μου, βέβαια, ποὺ θέλησα ν' ἀναζητήσω
τὸ ἀνύπαρχτο. Μ' ὄλες τὶς ἔρευνες
δρέθηκαν μόνο ἀσήμαντα
ἔχνη ψυχῆς, ἐν σπέρματι, συρρικνωμένα
ἀπ' τὸν καιρὸ τῶν πρώτων
παιδικῶν τῆς χρόνων.

Γ. ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ

ΔΥΟ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΣΚΕΥΟΥ ΖΕΡΒΟΥ

Στους Δωδεκανήσιους οφείλουμε πρώτ' απ' όλα την ανάδειξη της ιατρικής ως επιστήμης: Ο Ιπποκράτης, δλαστός της Κω, θεωρείται Πατέρας της Ιατρικής. Αυτός έθεσε τις βάσεις και, προπαντός, την ηθική της ιατρικής τέχνης. Η ανθρωπότητα οφείλει σ' αυτόν και στη σχολή της Κω πολλά, κυρίως τον τρόπο του «ιατρικώς σκέπτεσθαι».

Αλλά και στα νεώτερα χρόνια, τα σύγχρονα, οφείλουμε στη Δωδεκάνησο και μιὰ άλλη ύψηλόφρονα ιατρική προσωπικότητα τον Καλύμνιο Σκευό Ζερβό. Δυστυχώς, έμεις οι Έλληνες έχουμε την κάκιστη συνήθεια να παρασιωπούμε, όταν δέν καταπολεμούμε με πάθος, τους άξιους συντοπίτες μας. Κι' ο Ιπποκράτης καταπολεμήθηκε και κατηγορήθηκε για εύτελεις μάλιστα απά ιατρική άποψη πράξεις, κατηγορήθηκε ψευδέστατα και συχνά από όμότεχούς του. Αλλά ή λάμψη του κατανίκησε τις μωρολογίες των εύτελων και φώτισε για εκατονταετηρίδες τον ιατρικό κόσμο της ανθρωπότητας. Στόν τόπο του, την Κω, και στην Ελλάδα, στήθηκαν οι άνδριάντες του πριν καμμιά τριανταριά χρόνια, και μάλιστα με έξοδα και ενέργειες του Καλύμνιου πατριώτη Σκευού Ζερβού. Αλλά και του Σκευού Ζερβού ο άνδριάντας στήθηκε στην Κάλυμνο, αφού για αρκετές δεκαετηρίδες καταπολεμήθηκε, προπαντός διακωμωδήθηκε ή παρασιωπήθηκε, κυρίως από τους Έλληνες όμότεχούς του.

Έτυχε από άγαθή σύμπτωση να γνωρίσω τον Σκευό Ζερβό στα φοιτητικά μου χρόνια. Στην αίθουσα του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός» παρουσίαζε δυό-τρία περιστατικά μεταμοσχεύσεων γεννητικών αδένων άρρενος μπροστά σε γιατρούς και άλλους έπιστήμονες. Παρακολούθησα τη διάλεξη κι' επίδειξη. Αργότερα από περιέργεια του ζήτησα τό βιβλίο του. Τώχω — ίσως ο μόνος Κύπριος που έχει ένα τέτοιο σπάνιο σύγγραμμα. Πολύ άργότερα μου έστειλε συμπληρωμένη χειρόγραφη βιβλιογραφία των έργων του. Και την... τελευταία του αποκαλυπτική έπιστολή: Στη βιβλιοθήκη μου διαθέτω και μιὰ σειρά άλλων εκδόσεών του γύρω από την Ιστορία της Έλληνικής Ιατρικής και μιὰ σειρά χειρόγραφές του συμπληρώσεις της μεγάλης άτομικής του βιβλιογραφίας. Νομίζω πως ο θάνατός του τό 1966 πέρασε μάλλον άπαρατήρητος. Σε μιὰ — δυό έφημερίδες της Αθήνας δημοσιεύτηκε μιὰ μικρή φωτογραφία του και μιὰ λεζάντα έφτά-όκτώ γραμμές. Ασφαλώς τά αποκαλυπτήρια του άνδριάντα του με συμμετοχή της Έλληνικής Κυβέρνησης είναι κάτι τό σημαντικό. Αλλά αποκαλυπτόταν περισσότερο ο άγωνιστής Σκευός Ζερβός και όχι ο ρηξικέλευθος έρευνητής και ιστορικός της ιατρικής.

Παίρνω τώρα την ευκαιρία να κάμω κι' εγώ τό χρέος μου έναντι αξιόλογου όμότεχου — παρόλο που στο παρελθόν σημείωσα με λίγες γραμμές δίκαιον έπαινο γι' αυτόν σε κυπριακό έντυπο. Γιατί ο Σκευός Ζερβός δέν είναι τυχαίο πρόσωπο. Πρώτ' απ' όλα δούλεψε σκληρά στην έρευνα. Δεύτερα ύπηρέτησε την Έλληνική πατρίδα σαν πολεμιστής λοχαγός και σαν δουλευτής του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Τρίτο πρωτοστάτησε στις επαναστάσεις κατά του Ιταλικού ζυγού της ιδιαίτερής του πατρίδας Δωδεκάνησου και την αντιπροσώπευσε στα Συνέδρια Ειρήνης.

Και πρώτα ή προσφορά του Σκευού Ζερβού στην έρευνα, που ξεχωριστά μ' ένδιαφέρει σαν γιατρό. Η νόσος των γυμνών σπογγαλιών, όπως την περιέγραφε πρώτος, κατόπιν πολλών παρατηρήσεών του πάνω στους σπογγαράδες της Καλύμνου διεθνώς φέρει τ' όνομά του ως «Νόσος του Σκευού Ζερβού». Σπουδαιότατη όμως συμβολή του στην ιατρική επιστήμη θεωρείται ή «αμ ετα μ ό σ χ ε υ σ η δ ο ρ χ ε ω ν σ τ ή ν ά ρ ρ ε ν α». Όταν αυτός άσκούσε τό επάγγελμα του ιατρού στην Σμύρνη συνέλαθε τό 1902 την ιδέα της μεταμόσχευσης και την πραγματοποίησε πειραματικώς πάνω σε κουνέλια και σκύλους τό 1903. Στο Διεθνές Ία-

τριών Συνεδρίων στην Βουδαπέστη τὸ 1909 ἀνεκοίνωσε τὶς μεταμοσχεύσεις του παρουσιάζοντας 23 σκύλους καὶ 3 κουνέλια μὲ μεταμοσχευμένους γεννητικούς ἀδένες ἄρρενος. Ἡ ἐργασία αὐτὴ κατόπιν αὐστηροῦ ἐλέγχου ἐκτιμήθηκε καὶ καταχωρήθηκε στὰ Πρακτικά τοῦ Συνεδρίου. Τὸ 1910 πραγματοποίησε τὴν πρώτη μεταμόσχευση γεννητικοῦ ἀδένος ἄρρενος ἀπὸ πίθηκο σὲ ἄνθρωπο. Μολὺ ἀργότερα ἀνακοίνωσε ὅμοια μεταμόσχευση ὁ Σέργιος Βορονώφ τὸ 1918. Σὲ μιὰ ἀντιδικία μεταξὺ Σκεύου Ζερβοῦ καὶ Σέργιου Βορονώφ ὁ δικός μας ἐρευνητὴς ἀπέδειξε μὲ δημοσίευση τῶν πρακτικῶν τοῦ Συνεδρίου Ἱατρικῆς στὴ Βουδαπέστη πῶς ὁ Βορονώφ τὸ 1909 παρευρισκόταν στὸ συνέδριο καὶ ἄκουσε τὴν ἀνακοίνωση τοῦ Ζερβοῦ. Συνεπῶς ἡ μέθοδος ὑπῆρξε ἐλληνικὴ ἐπινόηση. Δυστυχῶς δὲν ἐκτιμήθηκε ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ Σκεύου Ζερβοῦ.

Μολὺ μεγάλη ὑπῆρξε καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ Σκεύου Ζερβοῦ στὴν Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἱατρικῆς. Μανιώδης ἐρευνητὴς καὶ βιβλιοθηκοδόφης ἀνεκάλυψε ἀρκετὰ χειρόγραφα ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ θυζαντινῶν ἱατρῶν, πού ὑπομνημάτισε καὶ μὲ δικὰ του ἐξοδα τύπωσε, πλουτίζοντας ἔτσι τὸν κλάδο αὐτὸ τῆς ἱατρικῆς. Ἀναφέρω ἐδῶ ἓνα ἱστορικὸ ἔργο του «Ἡ μαιευτικὴ — γυναικολογία διὰ μέσου τῶν αἰώνων μέχρι τοῦ Ἀριστοτέλους» πού βραβεύτηκε τὸ 1914 ἀπὸ τὴν Ἱατρικὴν Ἑταιρείαν Ἀθηνῶν. Ἐπίσης ἀναφέρω μιὰ δίτομη ἱστορία τῆς Ἱατρικῆς καὶ τὶς ἐκδόσεις πολλῶν ἱατρῶν σὰν τοῦ Ἀέτιου Ἀμιδηνοῦ, Μάρκελλου Σιδίτη καὶ ἄλλων. Στὸ ἐνεργητικὸ του κατατάσσω μιὰ ἐκθεσὴ του στὸ Ζάππειο τὸ 1939, μὲ τίτλο «Ἡ ὑγιεινὴ κατὰ τοὺς προϊστορικούς καὶ ἱστορικούς χρόνους μέχρι καὶ τοῦ Ἱπποκράτους» μὲ ἐπίδειξη χίλιων εἰκόνων. Γι' αὐτὴ τὴν ἐργασία του τιμήθηκε μὲ τὸ πρῶτο χρυσὸ μετάλλιο καὶ μὲ δίπλωμα τιμῆς.

Ἀλλὰ ὁ ἔνθεος ζήλος τοῦ Δωδεκανησιοῦ αὐτοῦ ὑψηλόφρονα ἱατροῦ ἐν εἶχε ὄρια. Θέλησε μὲ τὸν ἑορτασμὸ τῶν πρώτων ἑκατῶν χρόνων ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Μητέρας Ἑλλάδας νὰ δώσῃ δείγμα εὐχαριστίας καὶ συμβολῆς τῶν Δωδεκανησίων πατριωτῶν μὲ τὴν ἀνεγερση τῆς προτομῆς τοῦ πρωτεργάτη τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας Ἐμμανουὴλ Εἰάνθου. Μάταια ἀναζήτησε μ' ἐράνουσ νὰ καλύψῃ τὸ ἐξοδο. Ἀναγκάστηκε νὰ συμπληρώσῃ μὲ ἴσο καὶ πλέον ποσὸν ἀπ' ὅτι μαζεύτηκε γιὰ νὰ κατασκευαστῇ καὶ ν' ἀνεγερθῇ στὴν δμῶνυμη πλατεῖα τῆς Ἀθήνας τὸ Μνημεῖο τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας Ἐμμανουὴλ Εἰάνθου τὸν Δεκέμβρη τοῦ 1930. Ἀπὸ τὴ στιγμή ὅμως τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ Μνημείου ἡ σκιὰ τοῦ Ἱπποκράτη τὸν κυνηγοῦσε, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος. Γι' αὐτὸ μὲ δικὰ του ἐξοδα τίμησε τὸν Δωδεκανήσιο πρόγονό του ἱατρὸ Ἱπποκράτη ἀνεγείροντας τὸν ἀνδριάντα του στὸν περίβολο τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν στὸ Γουδί.

Λυποῦμαι πού δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ μιλήσω γιὰ τὰ ἱστορικά, πατριωτικὰ κλπ. συγγράμματά του.

Τοῦ Σκεύου Ζερβοῦ κατέχω δυὸ ἐπιστολές, πού ἔχουν ἱστορικὴ σημασία. Ἡ μιὰ, δίπλα στὴν ἱστορικὴ τῆς σημασία, ἔχει καὶ καθαρῶς ἱατρικὴ. Ἡ πρώτη ἐπιστολὴ, πού εἶναι νεώτερη (ἡμερομηνίας 4 Νοεμβρίου 1946) :

Δρ Σκεὺος Ζερβός
55, Ὀδὸς Κολοκοτρώνη
Τηλ. 33-8-93

Ἀθήναις τῇ 4ῃ Νοεμβρίου 1946
Ἀξιότιμε Κύριε Συνάδελφε·
Εἰς Λευκωσίαν
Κύπρου.

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν Ὑμῶν, ὅτι τὴν ἀπὸ 27ης Σεπτεμβρίου ἐ.ξ. ἐπιστολήν Σας ἔλαβον μόλις προχθές καὶ σπεύδω, νὰ φέρω εἰς γνῶσιν Ὑμῶν,

ὅτι ἡ Κλινική μου, ὅπως καὶ ἡ Κατοικία μου διηρπάγησαν καὶ κατεστράφησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀπαισιῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν, τῶν Ἑσμιτῶν καὶ τῶν Ἑλασιτῶν. Βιβλιοθήκαι, Ἐργαλειοθήκαι, Ἀρχεῖα, Πινακοθήκαι, Ἀρχαιολογικαὶ Ἱατρικαὶ Συλλογαὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ἐπίπλων, τῶν σκευῶν, τῶν ὑαλοπινακῶν, τῶν θυροφύλλων, τῶν λαμπτήρων, τηλεφῶνων, ραδιοφῶνων κλπ. ὅλα μου διηρπάγησαν καὶ ἐξέλιπον. Εὐχαριστῶν διὰ τὸ ἐνδιαφέρον Σας ὑπὲρ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς, Σας ἀποστέλλω ὀλίγιστα τινὰ ἔργα μου περισυλλεγένητα εἰς τὰ παλαιοπωλεῖα. Προσεχῶς ἐκδίδονται ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων τὸ ὑπ' αὐτῆς ὄραθενθὲν ἔργον, ὅπου παρατίθημι καὶ μέρος τῆς Ἱστορίας τῆς Προϊστορικῆς Ἱατρικῆς τῆς προσφιλοῦς Ἑμῶν, ἀλλὰ καὶ ἑμοῦ νήσου Κύπρου, ἀντίτυπον τῆς εἰκονογραφημένης ἐκδόσεως τοῦ ὁποῖου θὰ ἀποστείλω Ἑμῖν δεόντως.

Εἰς τὸ τέλος ἐνὸς τῶν ἀποστελλομένων Ἑμῖν ἔργασιῶν μου, τὴν Μεταμόσχευσιν τῶν ὄργάνων, θὰ ἀνεύρητε, ἕνα γενικὸν κατάλογον τίτλων τινῶν τῶν μέχρι τοῦ 1935 δημοσιευθέντων ἱατρικῶν ἔργων μου, ὅπου καὶ τινὰ ἀφορώντων τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἱατρικῆς.

Ἐπὶ τούτοις διατελῶ Ἑμῖν, ἀξιότιμε Κύριε Σύναδελφε, μεθ' ὑπολήψεως ἐξαιρέτου καὶ τιμῆς.

Δρ Σκεῦος Ζερβός

Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ μιλά μόνη της, γι' αὐτὸ περιττεῖται κάθε σχόλιο.

Ἡ δευτέρα ἐπιστολή, (ἡμερομηνίας 1 Νοεμβρίου 1927) προφανῶς εὐχαριστήρια, ἔχει σταλῆ στὸν δικηγόρου καὶ ποιητῆ κ. Γεώργιον Α. Μαρκίδη, τότε δήμαρχο τῆς Λευκωσίας καὶ μέλος τοῦ «Ἐθνικοῦ Συμβουλίου». Τὰ γεγονότα ἔχουν ὡς ἐξῆς: Τὸ 1927 ὁ τότε Κυβερνήτης τῆς Κύπρου Sir Ronald Storrs προσκάλεσε τὸν γερουσιαστὴν Mario Lago, Γενικὸν Κυβερνήτην τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου, νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν Κύπρον. Ὁ Mario Lago θεωρεῖται ἀπὸ τὸν Storrs ὡς «ἀξιοσημείωτος διοικητής» καὶ ἐξαιρετικὸς φίλος (and my excellent friend) (Sir Ronald Storrs, Orientations, ἐκδ. 1943, London, σελ. 481). Ὁ δήμαρχος Γεώργιος Α. Μαρκίδης ἀρνήθηκε νὰ συμμετάσχη στὴν ὑποδοχὴ καὶ μετ' προκήρυξιν καὶ μετ' διάφορα συνθήματα προέτρεψε τὸν κόσμον νὰ καταπολεμήσῃ καὶ νὰ στιγματίσῃ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῆ, ἐνὸς ἰταλοῦ τυράννου, ποὺ καταδυνάστευε τὴν ὁμοαίμη ἑλληνικὴ Δωδεκάνησον. Ἡ προσβολὴ ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη γιὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σκεῦου Ζερβοῦ φαίνεται πῶς τοῦ στάλθηκε ἡ σχετικὴ κατὰ τοῦ Ἰταλοῦ ἐπισκέπτῃ προκήρυξις. Γι' αὐτὸ γράφει στὸν κ. Γ. Α. Μαρκίδη:

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Νοεμβρίου 1927

Ἀξιότιμε φίλε Κύριε Γεώργιε Α. Μαρκίδη

Τὸ ἐπισκεπτῆριόν Σας μετὰ τῆς προκηρύξεως ἔλαβα καὶ σὰς εὐχαριστῶ θερμῶς. Εὐχαριστῶ θερμότατα τὸν ὑπέροχον Δήμαρχον τῆς ὑπερόχου πρωτεύουσῃς τῆς ὑπερόχου θαυμαστῆς μας Κύπρου.

Εὐχαριστῶ θερμότερα τὸν θερμοῦργον πατριώτην καὶ ἐξαιρετον πολιτικὸν καὶ ἀνώτερον ἰδεολόγον, ὅστις εἰς κρίσιμους στιγμὰς τοῦ Ἰεροῦ τῆς μαρτυρικῆς μας Δωδεκανήσου ἀγῶνος, εὐηρεστήθη, ἐπὶ κεφαλῆς ἐνὸς θαυμασίου λαοῦ, τῶν ἀθανάτων Κυπρίων, νὰ προσφέρῃ ἐξαιρετοῦς ὑπηρεσίας, τιμωρῶν παραδειγματικῶς τὸν ἀπαισιον τυράννον καὶ ἀπηνῆ Ἰταλὸν δυνάστην Μάριο Λάγκο, διὰ μιᾶς ὑποδοχῆς, ἥτις

θά παραμείνη ιστορική εἰς τὰ χρονικά τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγώνων τοῦ δυναστευομένου μας ἔθνους.

Εὐχαριστῶν ὑμᾶς ὀλοφύχως καὶ δι' ὑμῶν ὅλους τοὺς ἀδελφοὺς Κυπρίους, διατελῶ ὅπως ὑμέτερος,

Δρ Σκευὸς Ζερβός.

Θὰ περὶ ττευε καὶ γιὰ τὴ δευτέρα αὐτὴ ἐπιστολὴ τὸ σχόλιο, ἂν δὲν ὑπῆρχαν κάποιες συμπληρωματικὲς πληροφορίες. Ὁ κ. Γεώργιος Α. Μαρκίδης μοῦ δήλωσε πῶς ὁ Σκευὸς Ζερβός, προφανῶς μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ Ἐθνικοῦ ἀγωνιστῆ καὶ ὄχι τοῦ ἱατροῦ, ἐπισκέφθηκε τὴν Κύπρο καὶ φιλοξενήθηκε στὸ σπίτι του ὡς δημάρχου. Καὶ μοῦ μίλησε γιὰ «τίς τρικυμιώδεις καὶ θροντώδεις πατριωτικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ Σκευοῦ Ζερβοῦ» ἐν ἀντιθέσει πρὸς «τίς ἤρεμες καὶ χαμηλόφωνες καὶ γαλήνιες ἐκδηλώσεις, γιὰ τὴν Κύπρο, τοῦ Νίκου Καζαντζάκη», ποὺ περίπου τὸν ἴδιο καιρὸ πέραξε ἀπὸ τὸ νησί καὶ φιλοξενήθηκε στὸ ἴδιο σπίτι.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ἀ π ὀ τ ἄ «Σ χ ε δ ι ἄ σ μ α τ α.....»

ΑΠΟΡΙΕΣ

1. Γιατί ὁ δοριᾶς εἶναι τόσο ἀνελέητος, / στὰ λευκορόδινα πέταλλα τῆς μυγδαλιᾶς;
2. Αὐτὸς ὁ πόνος πῶς φανερώθηκε; / Ποιὸς πίκρανε τόσο βαθειὰ τὴν καρδιά μου;
3. Νὰ μπορούσαμε νᾶμαστε σίγουροι γιὰ τὰ φτερά μας / πρὶν ἀπὸ κάθε πέταγμα!
4. Ἄχ χρόνια, / γοργόφτερα πουλιά!
5. Πῶς ἦταν ἀλήθεια τὸ πρόσωπό σου; / Τὴν εἰκόνα σου, τὴν ἔσθυσε πιά ὁ καιρὸς. / Μόνο τὰ γαλάζια μάτια σου, ἔχουν ἀκόμα κάτι / ἀπὸ τὴ γλύκα τῶν κοριτσίστικων ὀνειρῶν μου.....
6. Μ' ἀρέσουν τὰ καράβια, / τ' ἀγαπῶ γιατί μπορούν καὶ ταξιδεύουν. Μόνο τὰ πεθαμένα καράβια, γερμένα στὶς ἀμμουδιές, / ἔρημα καὶ ἀταξίδευτα / πῶς μὲ πληγώνουν!
7. Γιατί ἀφίνεις τόσες ἐλπίδες, / κι ἀπ' τίς χαρὲς μου τὴν πιὸ βαθύτερη, / στὸ ἔλεος τῆς λήθης;
8. Τὶ εὐτυχία νὰ ὑπάρχεις, / σὰν βάλαμο τῆς ζωῆς μου!
9. Οἱ ἐπικλήσεις μας, θέλουν ν' ἀποδημήσουν γιὰ παντοῦ / κι ὁ ἀγέρας δὲν δέχεται νὰ τίς πάρει / ἀκοῦς; δὲν δέχεται. / Γιατί οἱ ἐπικλήσεις μας, νὰ μὴν πολιορκοῦν τ' αὐτιά κανενός;
10. Γιατί δὲν ἀπελευθερώνεις μιὰ ἐλπίδα, / ν' ἀνοιξῶ τὰ φτερά μου;
11. Ἄργησες νᾶρθης, ἄργησες! / Θὰ τῶνανες ἂν ἤξερες, / πόσο γι' αὐτὸ ἔχω κλάψη;
12. Μὲ μιὰ συγγνώμη σου, θαρρεῖς πῶς σβύνουν ὅλα! / Στεγνώνουν τὰ δάκρυα, καὶ οἱ νύχτες μου ἀποχωρίζονται τὴν ἀγρύπνια τους. / Ἄκοῦς; Μὲ μιὰ συγγνώμη.....
13. Τελικά, δὲν ἀντέχουμε πολλά. / Ἡ καρδιά, θρίσκειται στὸ «κέντρο τοῦ θώρακος καὶ περιβάλλεται ἀπὸ.....», / ἔτσι λέει ἡ Ἀνατομία! / Ὅμως ἡ καρδιά, θρίσκειται στὸ κέντρο τῆς ὑπαρξῆς μας / κι εἶναι ἀπροστάτευτη, εὐά-

- λωτη, εκτεθειμένη στους χίλιους ανέμους, / πού μπαίνουν ανεμπόδιοι απ' όλες τις χαραματιές.....
14. Είδες ή Άνοιξη πώς μάς ἐγκατέλειψε, / στην πρώτη δύσκολη στιγμή;
 15. Άπ' τις ρωγμές π' άνοιξε στην καρδιά μου, μπαίνει ή πίκρα / σταλαγματιές - σταλαγματιές. / Κλεψύθρα πού μετρά τις ώρες μου, ως την στερνή.....
 16. Πώς πραγματοποιήθηκε ο θρίαμβος της προσποίησης στον κόσμο; —
 17. Τώρα πού μ' άποχαιρετά ή ζωή, / πές μου τι κέρδισες πού μου τή γέμισες πίκρα;
 18. Πώς ν' άκούσομε, / άφρουγκαζόμαστε προσεκτικά, / τὸ θρόισμα μάς καινούργιας ἐλπίδας;
 19. Ήθελα νάξερα τι θά γίνη, αν δέν λειτουργήσει για μιὰ στιγμή μέσα μας, / αυτός ο μηχανισμός τής ψυχής μας, / πού μάς κρατάει στά σύννεφα τής προσδοκίας;
 20. Έσύ, / μονάχη μέσ την έρημο του κόσμου; Έσύ, / με τόσο όμορφιά και νά ζητάς ήσυχαστήριο;
 21. Τελικά τι μάς μένει; / Σάν τελειώσουν οι άμφίβολες προοπτικές / μαζί και οι στερνές χαρακιές στής πίκρας, / θά μείνουμε στή σκιά των πεύκων, και στή βουλημία των έρπετων. / Αυτό μένει. / Έσύ γιατί άμφιβάλεις;
 22. Δέν θέλω νά πεθάνω πρωί. / Τ' άγαπούσα τὸ ξημέρωμά / σάν θάβδη ο ήλιος, σάν ροβολίση από τους λόφους, / σάν θάμπη σ' όλες τις αὐλές, / τότε ἀς εἶναι...
 23. Σάν θά πεθάνω νά μήν εἶναι "Άνοιξη, / Φθινόπωρο πού πέφτουν τὰ φύλλα νάαν. / Κι άνεμος νά φυσά άπαλός, / και νά με ταξιδεύη...
 24. Ήθελα νάξερα, όταν πολύ μακριά θά φύγω, / θά με θυμούνται αυτοί πού δέν με πρόσεξαν; / Ποιοί θά θυμούνται, / και τι νά προσέξουν;
 25. Θέλω τὸν τάφο μου κοντά στ' άκροθαλάσσι. / Νάρχεσαι εκεί κοντά κι έσύ, και ν' άγναντεύης. / Κι έμένα ο φλοίσβος άπαλά νά με γλυκοκοιμίξη...
 26. "Όλα θά σταματήσουνε μαζί με την καρδιά μου / ίδέες, όνειρα, καημοί, / όλα υπάρχουνε γιατί αυτή ὀ π ά ρ χ ε ι !

ΣΤΕΛΛΑ EMM. ΜΑΡΙΝΑΚΗ

ΠΟΙΗΣΗ

Μερικές νύχτες ίσως τις πιό φωτεινές όταν τὰ σύννεφα αναπτύσσονται ἐγκάρσια καρφώνονται αιχμές ένόρασης στο σῶμα του στερεώματος νοιώθω την παρουσία των μερικῶν νάνων πού συνήθως τριγυρίζουν μέσ την αὐλή, κάθονται κάτω από τις πορτοκαλές φωτίζοντας τὰ στήθια τής νύχτας με άκτινες φωτός πολλές φορές όχι εὐθύβολες ή παίζουν με την ὕδραντλία πάνω απ' τὸ μοιραίο πηγάδι. Φοβάμαι τόσο τὰ μάτια τους με τις ἀλλεπάλληλες ὁμόκεντρες κόρες και την οὐρανομήκη πολλές φορές κραυγή τους ὡστόσο άφήνω πάντα την πόρτα μισάνοιχτη για νά διακρίνω από μέσα κρυμμένος στις φέγγαροσκιές των δωμάτων τις μικρές σκιές τους. "Όταν οι σκιές άρχίσουν νά συστέλλονται ἐπικίνδυνα άποφασίζω νά κλείσω την πόρτα μά οι νάνοι ἔχουν φθάσει και sprώνουν. Ὑποχωρώ ο φόβος αναπτύσσεται με την ταχύτητα την δξύτητα και τη διεύθυνση των σύννεφων και όταν οι νάνοι μπαίνουν ανάθω αἰφνιδιαστικά τὸ φῶς. Μόλις προλαβαίνω νά διακρίνω τή θαυστόχαστη φυσιογνωμία τους ὁμοῦν ὄλοι άπάνω μου με άκατάληπτες χειρονομίες.

Κ. ΜΑΥΡΟΣ

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

(διήγημα)

Ήτανε ένας τύπος, από αυτούς που προκαλούν την περιέργεια. Που προκαλούν την ύποψια. Που σε γιομίζουν μ' ένα σωρό αμφιβολίας. Ήτανε ψηλός. Είχε μακρύ λαιμό. Το πρόσωπό του ήτανε αδύνατο. Τα μάγουλά του θαθουλωμένα. Φόραγε ένα μπλέ φθαρμένο κουστούμι. Ένα κουστούμι που γυάλιζε σαν θαμπός καθρέφτης από την πολυκαιρία.

Στεκότανε σε ένα ύψωματάκι. Παρακολουθούσε με μιὰ σχολαστική περιέργεια τον κόσμο που περίμενε έξω από τον ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟ.

Η στάση του ήτανε περίεργη. Πολύ περίεργη. Βέβαια θά μπορούσε να έφαχε για κάποιον. Ή να περίμενε κάποιον. Το κοίταγμα του όμως. Το επίμονο. Το έρευνητικό. Δεν άφηνε καμμιὰ αμφιβολία πώς για κάποιον άλλο λόγο θρισκότανε αυτός ο άνθρωπος εκεί.

Ήτανε ένα κοίταγμα αλλόκοτο. Αυτό που έφαχε να θρει δέν το αναζητούσε με την απλή περιέργεια. Με το φυσιολογικό ενδιαφέρον.

Το άστραφτερό του μάτι προσπαθούσε να είσχωρήσει σε σημεία απόκρυφα. Σε σημεία, που ένας άσχετος με τις σκέψεις του ποτέ δεν θά μπορούσε να φανταστεί.

Αυτό που θά μπορούσε να ύποψιαστεί κανείς γι' αυτόν τον άνθρωπο ήτανε πώς έφαχε για κάποιον θύμα. Ναι. Αυτό ήτανε, το πιο πιθανό. Ένας κλεφταράκος δηλαδή, απ' αυτούς που ξαφρίζουνε ένα πορτοφόλι χωρίς να τους πάρει κανέννας μπουριά.

Θά μπορούσε να είναι ακόμη ένας διεστραμένος, απ' αυτούς που ζητάνε να ικανοποιήσουν ένα άφύσικο σεξουαλικό πάθος σε κάποια άνωποτη γυναίκα.

Ήτανε ένας άνθρωπος με λίγα λόγια, που θά μπορούσε να τον ένοχοποιήσεις με την σκέψη σου για χίλια δυό. Ή γαμψή του μύτη. Τα μπριγιολαρισμένα του μαλλιά. Το φθαρμένο κουστούμι του. Ή λιγδιασμένη του γραβάτα και το επίμονο διαπεραστικό κοίταγμα του, δικαιολογούσαν όποιαδήποτε ύποψια.

Σε μιὰ στιγμή τα μάτια του καρφωθήκανε κάπου, σαν μαγνητισμένα. Κανέννας άλλος εκτός απ' αυτόν δε θά μπορούσε να ξέρει πού κοιτούσε. Τι κοιτούσε. Ή έκφρασή του, όμως, έμοιαζε με την έκφραση ενός πεινασμένου λιονταριού, που φερμάρει το θήραμά του.

Το πρόσωπό του έκανε διάφορες συσπάσεις. Τα ξεπλυμένα του μάτια είχανε ανοίξει περισσότερο. Τα ανοιγόκλεινε κάθε τόσο. Σαν γάθελε να δεδαιωθεί πώς δεν είχε πέσει έξω σ' αυτό που ζητούσε. Τέντωγε το λαιμό του. Σηκωνότανε στις μύτες των παπουτσιών του. Έκανε επιτόπια δημητάκια. Έπειτα, σαν να δεδαιώθηκε γι' αυτό που τον ένδιέφερε, έμεινε ακίνητος.

Εαφνικά, άρχισε να γίνεται μιὰ άπίτευτη άλλαγή στην έκφραση και στη στάση του. Από ψηλός, που ήτανε, άρχισε να ζαρώνει. Να μαζεύει. Να μαζεύει, ώπου έγινε τόσοσ δά. Χαμήλωσε τους ώμους του. Καμπούριασε την πλάτη του. Λύγισε τα γόνατά του. Έγινε ένα κακόμοιρο. Ένα αξιοθρήνητο ανθρώπακι.

Η έκφρασή του σκοτεινίαισε. Τα μάτια του μισοκλείσανε. Γιομίσανε παράπονο. Γιομίσανε θλίψη. Οι ρυτίδες στο πρόσωπό του πολλαπλασιαστήκανε. Καταπληχτική μεταμόρφωση. Μιὰ τέλεια μεταμόρφωση.

Το δέδαιο ήταν πώς έτομαζόταν να κάνει κάτι παράτολμο. Κάτι που να ξεγελούσε τον άλλο. Άρχισε να προχωράει, με μικρά βηματάκια. Χώθηκε μέσα στον κόσμο. Με σδυσμένη φωνή ζητούσε συγγνώμη. Παραμέριζε ευγενικά αυτούς που δρισκόντουσαν μπροστά του.

Θά περίμενε κανείς πώς από στιγμή σε στιγμή τὸ ἐπιδέξιο χερί του θά χωνόταν σὲ κάποια τσέπη. Σὲ κάποια τσάντα. Δὲν ἔκανε τίποτα τέτοιο ὅμως. αὐτὸ εἶχαν δοθεῖ πολλές εὐκαιρίες. Μεγάλες εὐκαιρίες. Κανένας δὲν ὑποφιαζότανε τὴν πόνηρή του παρουσία. Ὅλοι περιμένανε νὰ ἀνοίξει ἡ πόρτα τοῦ νοσοκομείου. Νὰ επισκεφτοῦνε τοὺς ἄρρωστους. Ἄν πραγματικά λοιπὸν ἦτανε ἕνας πορτοφολάς, θά εἶχε κάνει τὴν δουλειά του, μὲ μεγάλη ἄνεση. Μὲ μεγάλη εὐκολία.

Δὲν ἦτανε ὅμως. Αὐτὸ ἔδειχνε μὲ τὴ στάση του, τουλάχιστον. Συνέχισε νὰ προχωράει, παραμερίζοντας τὸν κόσμο καὶ ζητώντας συγγνώμη διαρκῶς. Τέλος, σταμάτησε πλάι σὲ μιὰ ὁμορφὴ νεαρὴ γυναίκα.

Φαινότανε λυπημένη. Ἀπελπισμένη. Πολὺ ἀπελπισμένη. Θά μπορούσε νὰ ἐκμεταλλεῖται αὐτὴν τὴν κατάστασή της καὶ νὰ πετύχει θαυμάσια στὸν σκοπὸ του, σὲ μυστηριώδη σκοπὸ του, χωρὶς καμμιὰ ἐνόχληση. Οὔτε καὶ τώρα, ὅμως, ἔκανε κάτι ποὺ νὰ δικαιολογοῦσε κάποια ὑποψία. Τὸ μόνο ποὺ ἔκανε ἦτανε νὰ χαμπουριάσει περισσότερο τὴν πλάτη του. Νὰ χαμηλώσει περισσότερο τοὺς ὄμους του. Καὶ νὰ λυγίσει περισσότερο τὰ γόνατά του. Σαφινά, ἄφησε νὰ θγει ἀπὸ τὸ λαρύγγι του ἕνας λυγμός. Τὰ χεῖλια του ἀρχίσανε νὰ τρέμουνε. Τὰ μάτια του νὰ κλαῖνε.

Ἡ γυναίκα γύρισε καὶ τὸν κοίταξε λυπημένη. Τὸν κοίταξε μὲ οἶκτο. Τὸν ρώτησε, γιατί ἔκλαιγε. Τί τοῦ συνέβαινε; Αὐτὸς ἄφησε τὸ κεφάλι του νὰ πέσει στὸ στήθος. Ἐκανε μιὰ ἀπελπισμένη κίνηση. Εἶπε γιὰ τὸ παιδί του. Τὸ παιδί του ἦτανε πολὺ ἄρρωστο.

Ἡ γυναίκα κούνησε τὸ κεφάλι της. Τοῦ εἶπε πὼς λυπόταν. Πὼς λυπόταν, πολὺ. Τοῦ εἶπε νὰ κάνει κουράγιο. Νὰ στήριζε τίς ἐλπίδες του στὸ Θεό. Ἐανακοίταξε μπροστά τη. Συνέχισε νὰ σκουπίζει τὰ δάκρυά της. Ἐπειτα τὴν ρώτησε κι' αὐτός. Τῆς εἶπε πὼς τὴν ἔβλεπε ἀπελπισμένη. Πολὺ ἀπελπισμένη. Τοῦ ἀπάντησε καὶ κείνη. Τοῦ εἶπε γιὰ τὸν ἄντρα της. Βρισκότανε στὰ τελευταῖα του ὁ ἄντρας της. Ἦτανε ζήτημα ὥρων.

Αὐτὸς ζήτησε νὰ μάθει περισσότερές λεπτομέρειες. Ἄν πραγματικά ἦτανε βέβαιη γι' αὐτὸ ποὺ ἔλεγε. Ἡ γυναίκα εἶπε, ναί. Δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ ἐλπίδα. Τῆς τὸ εἶχανε πεῖ οἱ γιατροί.

Κούνησε μὲ ἀπογοήτευση τὸ κεφάλι του. Τῆς εἶπε πὼς τὴν καταλάβαινε. Πὼς τὴν ἔνοιωθε. Μετὰ στάθηκε πλάι της, σιωπηλός.

Δὲν ἔδειχνε νὰ βιάζεται νὰ φτάσει στὸ σκοπὸ του. Σὰν νὰ εἶχε κάποιο ὀρισμένο πρόγραμμα. Κάποιον ὀρισμένο σκοπὸ. Πάντως, κανένας δὲ θά μπορούσε νὰ τὸν κατηγορήσει γιὰ τίποτα. Ἀπεναντίας. Ἦτανε ὁ μόνος ποὺ εἶχε προσπαθήσει νὰ παρηγορήσει μιὰ δυστυχισμένη γυναίκα. Νὰ τίς δώσει κουράγιο. Κάτι ποὺ κανένας ἀπὸ ὅσους δρισκόντουσαν ἐκεῖ δὲν εἶχε σκεφτεῖ νὰ κάνει.

Τι ἐπεδίωκε ὅμως; Γιατί δὲν διαζόταν νὰ τελειώσει μιὰ ὥρα γρηγορότερα; Γιατί δὲν φοβόταν τέλος πάντων, μήπως αὐτὴ ἡ ἀργοπορία του τὸν πρόδινε, ἀφοῦ εἶχε ὑποπτους σκοπούς;

Ἡ πόρτα τοῦ νοσοκομείου ἀνοίξε. Ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ μπαίνει διαστικὰ. Νὰ προχωράει στὶς διάφορες πτέρυγες.

Ἐκίνησε καὶ ἡ νεαρὴ γυναίκα. Αὐτὸς τὴν ἀκολούθησε ἀπὸ μιὰ ἀπόσταση. Ἀπὸ μιὰ ἀπόσταση, ποὺ ἀπέκλειε κάθε ὑποπτὴ χειρονομία του. Μετὰ συντόμεψε τὸ δῆμα του. Τὴν πλησίασε. Τῆς μίλησε τρυφερά. Τῆς ξανάδωσε κουράγιο. Τῆς εἶπε νὰ μὴ χάνει τίς ἐλπίδες της. Ὁ Θεός. Ἦτανε μεγάλος ὁ Θεός. Μετὰ, ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ κοντά της.

Ἄν εἶχε παρακολουθήσει κανεὶς ὅλη αὐτὴ τὴν προσπάθειά του, τὸ μόνο λογικὸ συμπέρασμα ποὺ θά ἔβγαζε ἦταν πὼς ἐπρόκειτο γιὰ ἕναν ἀκίνδυνο τρελλό.

Γιὰ ἕναν ἄνθρωπο, πού τοῦ ἄρρεσε νὰ συμπαραστέκεται στοὺς ἀπελπισμένους. Δὲν ἦταν οὔτε αὐτὸ ὅμως.

Ἄφησε τὴ γυναίκα νὰ μπεῖ στοὺς κτήριο καὶ ἔπειτα τὴν ἀκολούθησε μὲ προσοχή. Ὅταν τὴν εἶδε νὰ μπαίνει σὲ κάποιο θάλαμο, ξαναπῆρε τὴν φυσιολογικὴ του στάση. Ἰσώσε τὸ κορμί του. Σήκωσε τοὺς ὄμους του. Γέντωσε τὰ γόνατά του. Ξανάγινε αὐτὸς πού ἦτανε.

Περίμενα ἀρκετὴ ὥρα ὑπομονετικά. Σὲ μιὰ στιγμή, εἶδε τὴν γυναίκα νὰ ὀγκυαίνει ἀπὸ τὸν θάλαμο πού εἶχε μπεῖ. Ἐκλαιγε μὲ ἀναφυλητά. Μιὰ νοσοκόμα τὴν κράταγε ἀπὸ τοὺς ὄμους γιὰ νὰ μὴν πέσει. Αὐτὸς ξαναπῆρε τὴν κακομοιρίστικα στάση του. Πλησίασε μὲ ἐνδιαφέρον τὴν γυναίκα. Τὴ ρώτησε μὲ ἀγωνία, τί εἶχε γίνει. Γὶ εἶχε συμβεῖ; Ἡ νοσοκόμα τὸν κοίταξε περιεργά. Τὸν ρώτησε, ἂν ἦταν συγγενής. Αὐτὸς, εἶπε ὄχι. Απλῶς ἦτανε φίλος. Ἦτανε γνωστός. Ἡ νοσοκόμα ρώτησε τὴν γυναίκα ἂν ἦταν ἔτσι. Ἐκείνη τὸν κοίταξε. Δὲν μπορούσε νὰ σκεφτεῖ. Δὲν μπορούσε νὰ ἀπαντήσει. Ἡ νοσοκόμα τοῦ εἶπε πῶς εἶχε πεθάνει ὁ ὀσθενής. Μιὰ καὶ αὐτὸς ἦτανε φίλος, νὰ συμπαραστεκόταν στὴ γυναίκα αὐτή. Χρειαζόταν κάποιον νὰ τὴ συντρέξει.

Αὐτὸς εἶπε ἐντάξει. Αὐτὸ τὸ ἤξερε. Γι' αὐτὸν τὸ λόγο δρισκότανε ἐκεῖ. Ἐπίασε προστατευτικά τὴν γυναίκα. Ἀρχίσανε νὰ προχωρᾶνε. Ἡ γυναίκα ἔκλαιγε. Μαζὶ τὴς ἔκλαιγε κι' αὐτὸς. Ἐκλαιγε ἀπαρηγόρητα. Βγήκαν ἔξω μαζὶ. Αὐτὸς σταμάτησε. Τῆς μίλησε φιλικά. Μὲ πολὺ καλωσύνη. Σὰν νὰ τὴ γνώριζε ἀπὸ χρόνια. Τῆς εἶπε πὲς αὐτὸ ἦτανε γραφτό. Τώρα ἔπρεπε νὰ κάνει κουράγιο. Βέβαια, τὴν καταλάβαινε. Βρισκόταν σὲ πολὺ δύσκολη θέση. Σὲ πολὺ δύσκολη στιγμή. Θὰ τὴ βοηθοῦσε αὐτὸς ὅμως. Θὰ τὴς συμπαραστεκόταν. Τῆς πρότεινε νὰ καλέσει ἕνα ταξί. Στὴν κατάσταση πού δρισκόταν δὲ θὰ μπορούσε νὰ κάνει δῆμα. Τῆς εἶπε πῶς θὰ τὴ βοηθοῦσε καὶ σὲ μερικὲς ἄλλες ἀχαρες δουλειές. Εὐτυχῶς. Τὸ παιδί του πήγαινε πρὸς τὸ καλύτερο. Τώρα θὰ μπορούσε νὰ κάνει κάτι γι' αὐτήν. Νὰ φροντίσει, δηλαδὴ, γιὰ μερικὲς λεπτομέρειες. Γιὰ τὸ κιβούρι. Γιὰ τὴν ἀδεια ταφῆς. Γιὰ τὰ λουλούδια. Ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα ἔπρεπε νὰ γίνουν. Ἦτανε φοδερὰ πράγματα. Φριχτὰ πράγματα. Ἐπρεπε ὅμως νὰ γίνουν.

Ἐβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα τσαλακωμένο μπλόκ. Ἐβγαλε καὶ ἕνα μολύδι. Τῆς πῆρε τὰ στοιχεία. Τὸ ὄνομα. Τὴν διεύθυνση. Ἐπειτα, κάλεσε ἕνα ταξί. Τὴν ἔβαλε μέσα. Τῆς εἶπε νὰ κάνει κουράγιο. Καὶ πρὸ πάντων νὰ μὴν ξέχναγε νὰ πεῖ σὲ ὅποιον τὴ ρωτοῦσε, ὅτι εἶχε ἀναλάβει αὐτὸς τὸ ζήτημα τῆς κηδείας.

Ἡ γυναίκα τὸν κοίταξε μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυά της μὲ εὐγνωμοσύνη. Βρῆκε τὸ κουράγιο νὰ τοῦ πεῖ πῶς ἦτανε ἕνας καλὸς ἄνθρωπος. Πού προσφέρθηκε νὰ τῆς συμπαρασταθεῖ. Τὸ ταξί ξεκίνησε. Ἐφυγε.

Αὐτὸς ἔτριψε τὰ χέρια του μὲ εὐχαρίστηση.

Ἀκόμα καὶ τώρα, μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἱστορία, κανένας δὲ θὰ μπορούσε αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο νὰ τὸν κατηγορήσει. Εἶχε κάνει κάτι, πού κανένας ἄλλος δὲν εἶχε σταθεῖ νὰ κάνει. Τῆς εἶχε συμπαρασταθεῖ. Ἄν λοιπὸν κάποιος εἶχε παρακολουθήσει αὐτὴν τὴν ὑπόθεση καὶ στοὺς σημεῖο αὐτὸ ἔφυγε, θὰ ἔνοιῶθε ἔνοχο τὸν ἑαυτὸ του, πού εἶχε κάνει τόσες προσδλητικὲς σκέψεις γιὰ τὸν ἄνθρωπο αὐτό. Ἄν ὅμως τὸν παρακολούθησε γιὰ λίγο ἀκόμα, θὰ τὸν ἔβλεπε νὰ μπαίνει σὲ ἕναν τηλεφωνικὸ θάλαμο. Νὰ παίρνει ἕναν ἀριθμὸ καὶ νὰ λέει.

—Ναί. Γραφεῖο κηδειῶν ἐκεῖ; Ἐλα ἀφεντικό. Ἐγὼ εἶμαι. Ναί, ἔτοιμασε πρᾶμα. Ὄνομα τάδε. Ὄδος τάδε. Στείλε τὸ κιβούρι στοὺς τάδε νοσοκομείο. Ἰστερα, θὰ τὸν ἔβλεπε νὰ κατεβάζει τὸ ἀκουστικό, νὰ ὀγκυαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν θάλαμο, νὰ ξαναστήνετε στοὺς ὤψωμάτα καὶ νὰ παρακολουθεῖ μὲ τὸ διαπεραστικό του βλέμμα αὐτοῦ πού μπαينوὸγκυαίνανε στὸν ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟ.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Χ ΚΡΑΝΗΣ

CHARLES BAUDELAIRE

Μ Ε Θ Α Τ Ε

Πρέπει να είστε πάντα μεθυσμένοι. Είναι το μοναδικό πράγμα, είναι το κά-
θε τί. Για να μη νοιώσετε το τρομερό βάρος του Χρόνου που καταπονεί τους ώμους
σας και σ'αυτήν σκύβει προς τα κάτω, πρέπει να μεθάτε' αδιάκοπα.

'Αλλά με τί; Με κρασί, με ποίηση, ή με άρετή, μ' ένα τρόπο δικό σας. 'Αλ-
λά να μεθάτε.

Κι' αν κάποτε, όπου κι αν είστε, στα σιαλοπάτια ενός παλατιού, στο πράσινο
χόρτο μιας τάφρου ή στη θαυμάσια σιωπή της κάμαράς σας, ξυπνήσετε με τη μέθη
σας που θα έχει λιγιστέψει ή ολότελα χαθεί, ρωτάτε τον άνεμο, το κύμα, το ά-
στέρι, το ρολόι, το πουλί, ότι χάνεται, ότι κυλά και φεύγει, ότι θρηγεί, ότι μιλά
και τραγουδά, ρωτάτε τι ώρα είναι: κι ο άνεμος, το κύμα, τ' άστέρι, το ρολόι, το
πουλί, όλα θα σ'αυτήν απαντήσουν: «Είναι η ώρα της μέθης! Για να μην είστε οι
σκλάβοι οι βασανισμένοι του Χρόνου, αδιάκοπα μεθάτε! Με κρασί, με ποίηση ή με
άρετή, μ' ένα τρόπο δικό σας».

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΡΑΣ

Κάτ' από ένα φως χλωμό ή τραχειά
Ζωή χωρίς ντροπή οὐτ' αἰτία
Χορεύει, στροβιλίζεται, κυλά.
'Όμοια, μὰ και μόλις ἡ νύχτα

Στὸν οὐρανὸ ἀνεβεί ἡδονικῆ
Κι ἀφοῦ ἔλα κοπάσουν και σβύσουν,
'Ακόμα κ' ἡ πείνα κι αὐτὴ ἡ ντροπή.
'Ο ποιητῆς μονολογεῖ: «Τέλος!

Τὸ πνεῦμα μου ὅπως οἱ σπονδυλοί,
Τῆ γαλήνη θερμὰ ἀποζητοῦνε·
Γιομάτη πένθημα ὄνειρα ἢ καρδιά:

Θέλω ἀνάσκελα νὰ κοιμηθῶ
'Ἡ δροσάτο, δροσάτο σκοτάδι
Μὲς τοὺς μπερντέδες σου νὰ κοιμηθῶ!»

Μετάφρ. ΜΙΜΗ ΙΑΚΩΒΙΔΗ

Η ΚΟΣΜΟΥΠΟΛΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΖΗΝΩΝΑ ΤΟΝ ΚΙΤΙΕΑ

Στην προσπάθειά μου να φωτίσω την ιδέα της Κοσμούπολης που ο συμπατριώτης μας Ζήνων ο Κιτιεύς είχε συλλάβει σαν μιὰ Πολιτεία ανοικτή σ' όλους τους ανθρώπους θά επιχειρήσω σήμερα να κάμω μιὰ σύντομη αναφορά στην οροθέτηση του τελικού σκοπού της ζωής, όπως τον χαράσσει ο Ζήνων, για να καθορίσω έτσι τα ήθικα θεμέλια πάνω στα οποία στηρίζεται ή πολιτεία του.

Ο Διγενής ο Λαέρτιος (7.87) γράφει πρώτος ο Ζήνων στο βιβλίο του «Περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως» τελικό σκοπό εἶπε τὸ νὰ ζεῖ κανεὶς σύμφωνα μὲ τὴ φύση, πού εἶναι τὸ νὰ ζεῖ κανεὶς σύμφωνα μὲ τὴν ἀρετὴν γιὰτὶ σ' αὐτὴ μᾶς ὁδηγεῖ ἡ φύση μας.

Κι' ὁ Στωβαῖος (Στωβ. ἐκλ. 2.7 βα (ω.Π 75—76) ἀλλοῦ ἀναφέρει: «Τὸ τέλος τῆς ζωῆς μας ὁ Ζήνων τὸ ἀπέδωσε μὲ τὴ φράση «τὸ ὁμολογουμένως ζῆν», πού σημαίνει νὰ ζοῦμε σύμφωνα μὲ τὸν ἕνα λόγος, ὅλοι μαζὶ οἱ ἄνθρωποι, γιὰτὶ ὅσοι ζοῦν μὲ διαμάχες εἶναι δυστυχισμένοι». Οἱ ὁπαδοὶ του μετὰ ἀπ' αὐτὸν διατύπωσαν τὴν ἀρχὴ ὡς ἑξῆς: «Νὰ ζοῦμε σύμφωνα μὲ τὴ φύση μας».

Βλέπουμε λοιπὸν μὲς ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα αὐτὰ τὸ αἴτημα μιᾶς ὁλοκληρωσῆς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, πού δρίσκεται στὴ συμφωνία τῆς ζωῆς μας μὲ τὴ φύση καὶ τὸν καινὸ λόγος τοῦ κόσμου. Αὐτὴ ἡ συμφωνία σημαίνει ἀρετὴ καὶ εὐδαιμονία.

Ἡ φύση λοιπὸν εἶναι ὅπως καὶ κατὰ τὸν ἀρχαῖκὸν Ἡράκλειτο λόγος. Δὲν εἶναι δηλ. ἕνας συσχετισμὸς ἐνεργειῶν, ὅπως τὸν συλλαμβάνει ἡ σύγχρονή μας φυσική, πού προσπαθεῖ νὰ ἐξισώσει τὴν ὕλη μὲ τὴν ἐνέργεια, ἀλλὰ ἕνας πάνω ἀπ' ὅλα «δημιουργὸς» λόγος, πού ὀνομάζεται μὲ πολλὰ ὀνόματα: νοῦς, εἰμαρμένη, Ζεὺς, πρόνοια. Ἡ ἠθικὴ ἐπιταγὴ τοῦ Ζήνωνος εἶναι ἡ συμμόρφωση μὲ τὸν λόγο — τὸ ὁμολογουμένως ζῆν.

Ἄς μὴ ξεχνᾶμε, ὅτι, ὅταν ὁ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ἔζησε καὶ ἔδρασε, ἡ ἀρχαία πόλη, πού ἦταν τὸ ἀρχέτυπο τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας στὰ κλασσικὰ χρόνια εἶχε πιά καταστραφεῖ. Ὁ ἄνθρωπος σάν ἕνα ἄτομο νοιώθει χαμένος μέσα σ' ἕνα κόσμο χωρὶς σύνορα καὶ χωρὶς τὴ τάξη μιᾶς συγκεκριμένης πολιτείας ἢ πατρίδας. Μὲ τὸ αἴτημα τῆς οἰκοδόμησῆς τῆς ζωῆς πάνω σ' ἕνα κοινὸν ὅλογο, πού ἀνακαλύπτουμε μέσα στὴν τάξη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τοῦ μεγάλου κόσμου, πού μᾶς δαστάζει, ὁ Ζήνων θέλει νὰ δώσει στὸν ἀποξενωμένον ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς του τὸ αἴσθημα μιᾶς πατρίδας καὶ μιᾶς πολιτείας, στὴν ὁποίαν νὰ ἀνήκει. Αὐτὴ ἡ πατρίδα καὶ ἡ πολιτεία εἶναι ὁ κόσμος ὁλόκληρος καὶ πολῖτες τῆς εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, πού τοὺς συνδέει ἡ κοινὴ φύση καὶ ὁ κοινὸς λόγος.

Γράφει ὁ Πλούταρχος γιὰ τὴν Πολιτεία τοῦ Ζήνωνος: «Κι' ἀλήθεια, ἡ πολυθαύμαστη Πολιτεία τοῦ Ζήνωνος τοῦ ἰδρυτῆ τῆς Σχολῆς τῶν Στωϊκῶν σ' ἕνα κύριο ζήτημα μᾶς κατευθύνει, τὸ ἑξῆς: νὰ μὴν κατακοῦμε χωριστὰ σὲ πόλεις οὔτε σὲ δήμους, χωρισμένους μὲ τοὺς ἰδιαιτέρους νόμους τῆς κάθε πόλεως ἀλλὰ ὅλους τοὺς ἄνθρώπους νὰ τοὺς θεωροῦμε συνδημότες καὶ συμπολίτες καὶ νὰ ὑπάρχει ἕνας κοινὸς θῖος καὶ μιὰ τάξη, σάν ἕνα κοπάδι πού βόσκειται καὶ τρέφεται μαζὶ στὴν κοινὴ βοσκή».

Τι θέλει νὰ μᾶς πῆ ὁ Ζήνων μὲ τὴν οὐτοπική, ὅπως χαρακτηρίστηκε, πολιτεία του; Πιστεύω, πὼς ὁ στόχος του ἦταν περισσότερο ἠθικὸς παρά πολιτικός: θέλει νὰ στεριώσει στὴ συνείδησή μας τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο σάν ἄνθρωπο: ἀνεξάρτητα ἀπὸ κάθε εἶδος διακρίσεων, προκαταλήψεων, φραγμῶν, πού χωρίζουν τὸν ἕνα ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν ἄλλο, τὸν ἕνα λαὸ ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Τὸ μήνυμα τῆς στοᾶς γίνεται ἔτσι προδρομικὸ τοῦ Χριστιανικοῦ: οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλληγ.

Ἡ κοινότητα ὅμως τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοῦτο πρέπει νὰ τὸ προσέξουμε ἰδιαίτερα, δὲ σημαίνει ἰσοπέδωσὴ τους. Δὲν εἶναι ἕνα εἶδος παγκόσμιας ἄς ποῦμε κολλεκτίδας. Ἡ κοινότητα τῶν ἀνθρώπων θεμελιώνεται πάνω στὸ ὄγο. Κι' ὁ λόγος γιὰ νὰ ξυπνήσει μέσα μας καὶ νὰ πραγματοποιηθῆ χρειάζεται ἀγώνα. Ἀληθινοὶ πολῖτες τοῦ κόσμου εἶναι ὅσοι μὲ ἀγώνα κατορθώνουν νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὸ λόγο. Αὐτοὶ εἶναι κατὰ τὸ Ζήγωνα οἱ σπουδαῖοι.

«Πολῖτες καὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς κι' ἐλεύθεροι εἶναι μόνον οἱ σπουδαῖοι» (Διογ. Λαέρτ. 33).

Ἡ Πολιτεία λοιπὸν τοῦ κόσμου δὲν εἶναι ἀτὰ τὸν Ζήγωνα κάτι, ποῦ μᾶς δίδεται ἀπλῶς, ἀλλὰ κάτι, ποῦ μᾶς παραδίδεται σὰν ἀγώνισμά.

Μήπως ὅμως ὕστερα ἀπὸ 2 χιλιάδες χρόνια κ' ἐμεῖς σήμερα δὲν ἀντικρύζομε τὸ ἴδιο ζωτικὸ θέμα σὰ μιὰν οὐτοπία, ποῦ μόνο μέσα στὶς συνειδήσεις τῶν ἀληθινῶν ἀνθρώπων θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ πραγματικότητα;

ΚΩΣΤΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Τ Ο Π Ι Ο

Αὔγουστος μήνας σὲ μιὰ μακρυνὴ
Πλαγιά πολὺ κοντὰ στὸν ἥλιο
Τοπίο ἀπὸ ἀσβεστόλιθους αἰ κάπου - κάπου
Μιὰ φύχτα κοκκινόχωμα ζεστό.
Ἐνα δρομάκι ἀνηφορίζει ὑπομονετικά
Ἐνα κοπάδι αἰγοπρόβατα
Περνοῦν μπροστὰ μου διψασμένα
Ἀφήγοντας σύννεφο ἀπὸ σκόνη πίσω τους.

Ἔρα ποῦ νιώθεις πολὺ μονάχος σὲ τούτα τὰ πλάγια
Ἄταν πιά κι ὁ τελευταῖος σου φίλος
Χάνεται στὸ χωνευτήρι τῆς μνήμης.

Θωρεῖς τὰ ζωντανὰ ποῦ φεύγουν τρέχοντας
Θωρεῖς τὴ σκόνη πίσω τους πυκνὴ
Κι ὕστερα νὰ διαλύεται σιγὰ - σιγὰ
Γιὰ ν' ἀκουμπήσης πάλι μοναχὸς στὴν πέτρα τῆς πλαγιάς
Γιὰ ν' ἀκουμπήσης πάλι μοναχὸς στὴν πέτρα τοῦ ἑαυτοῦ σου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΓΚΑΣΤΩΝ

Κ Α Ο Ε Μ Η Ν Α

ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ

ΕΚΛΟΓΕΣ ΑΠΟ ΠΑΛΙΕΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ασφαλώς ο συγγραφέας σέ πρώτο επίπεδο βρίσκεται στο έργο του. Αυτό έχει τη σημασία κι' αυτό αποτελεί την αντικειμενική απόδειξη αν πραγματοποιήθηκαν κάποιες προθέσεις και σχέδια του δημιουργού του. Ωστόσο, μερικές απόψεις που ο συγγραφέας είτε ύστερα από βάσανο είτε τυχαία έδωσε σέ κάποιο συνομιλητή ο οποίος τις δημοσίευσε, έχουν σημασία.

Συχνά αυτές δίνουν κλειδιά γιά έρμηνεία και του έργου. Γιατί ο συγγραφέας, όταν εξομολογείται ή δηλώνει κατά βάθος ύπαστηρίζει τόν εαυτό του και τó έργο του.

Πήραμε, λοιπόν, διάφορες άπαντήσεις τών λογοτεχνών μας που είχαν δώσει σέ κάποιες συνομιλίες τους. Διαλέξαμε άπ' αυτές εκείνες που σχετίζονται άμεσα με τó έργο τους ώστε νά βοηθήσουν τόν άκροατή μας όταν μελετά τά έργα τους. Και φτιάξαμε έτσι διάφορες σύντομες συνομιλίες.

Άλλά και πάλιν δηλώνουμε πως ó συγγραφέας στήν πραγματικότητα βρίσκεται στο έργο του. "Αν θέλη κάποιος νά τόν γνωρίση πέρα γιά πέρα, άς άσχοληθή συστηματικά με τά κείμενά του. Αυτά θά τόν άποκαλύψουν.

Τά κείμενα αυτά τάχως δώσει στο Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου που τά μετέδιδε στο πρόγραμμά του «Έμεις και ó Κόσμος μας».

ΑΠΟ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ ΤΟΥ ΜΙΛΤΙΑΔΗ ΜΑΛΑΚΑΣΗ

Ο Μιλτιάδης Μαλακάσης ως τά σημερα είναι άδιαμφισβήτητα ó πιό μουσικός ποιητής του νεοελληνικού λόγου. Καταγόταν από πλούσια οικογένεια του Μεσολογίου, έζησε αρκετά χρόνια στο Παρίσι μέσα στους φιλολογικούς κύκλους, ήταν «άνθρωπος του κόσμου», άριστοκράτης, στο ντύσιμο, στη συμπεριφορά, που ήταν κάπως έπιτηδευμένη. Φορούσε στο μάτι μονόκλ, μιλούσε μάλλον άργά. Τις περισσότερες ώρες του τις περνούσε στήν «Αθηναϊκή Λέσχη».

"Έχει εκδόσει τις έξης ποιητικές συλλογές: «Συντρίματα», «Ώρες», «Η κυρά του Πύργου», «Περωμένα», «Ο Μπαταριάς», «Ο Τάκης Πλούμας», «Μπάφουρον», «Στροφές» του Μωρεάς, «Ασφόδελοι», «Αντίφωνα» Τό «Έρωτικό».

Άνακείμενα παλιά κείμενα. Άλλα ση-

μαντικά, άλλα γραψίματα του ποδαριού. Κι' εκεί βρήκα διάφορες συνεντεύξεις, που έδωσε ó Μαλακάσης κατά καιρούς, συνήθως σέ δημοσιογράφους. Δείχνουν αυτές τó πρόσωπο του ποιητή; "Ένα κομμάτι του τó δείχνουν. Άλλά τó πραγματικό πρόσωπο του βρίσκεται άποτυπωμένο μέσα στους μουσικούς του στίχους.

"Ας δούμε, λοιπόν, τó πρόσωπο του μέσα στα κείμενα τών άλλων, αυτών που κατέγραψαν κάποιες άπαντήσεις του.

ΕΡ.: Ποιό ήταν τó πρώτο σας ποίημα, κύριε Μαλακάση;

ΑΠ.: Παιδάκι ως δεκατεσσάρων χρόνων, έπέρασα μιά μερα τó ποτάμι αυτό, τó Φίδαρη, καθάλα, ανάμεσα σέ περάτες, οι όποιοι με βοηθούσαν. Τó πανόραμα ενός εξαγριωμένου ποταμού, που με τους άφρους του έσχημάτιζε θεία λουλουδία, μίλησε τόσο άποκαλυπτικά μέσα μου, που, όταν βρέθηκα ύστερα στο σπίτι μου, έγραψα χωρίς νά ξέρω κι' εγώ πως, ένα έλεγείο σέ μιά παιδική. Θυμάμαι και μερικούς στίχους άπό αυτό τó ποίημα, που άρχιζε έτσι:

Μ' άρέσει ν' άνοιγω
τό γράμμα σου εκείνο
τό δάκρυα νά χύνω
σέ κάθε γραμμή

κι' εκεί καρφωμένος
με μάτια σκυμμένα
νά βλέπω έσένα
άκόμη θερμή.

ΕΡ.: Ποιό είναι τó πρώτο σας δημοσίευμα;

ΑΠ.: Τó πρώτο μου δημοσίευμα στα 1885 είναι πεζογράφημα, μιά νουβέλα χιουμοριστική, που έδημοσιεύθηκε στήν «Έβδομάδα» του Καμπούρογλου ή του Δαμβέρη. "Ήμουν, τότε, θυμάμαι, μαθητής τής δευτέρας τάξεως του γυμνασίου.

ΕΡ.: Τι γράφετε τώρα;

ΑΠ.: Έχω νά εργασθώ δημιουργικά άπό τó 1925. Έγεννήθηκα στα 1870 και άπέθανε στα 1925, γιατί εκ το τε έχω νά γράψω ποίημα. Κατά συνέπεια ν πρέπει νά θεωρούμαι νεκρός.

ΕΡ.: Τι σημασία έχει ή απλότητα, στήν ποίηση;

ΑΠ.: Τήν εύκολία στο δέξιμο, άλλα τή δυσκολία στή δημιουργία της. Οι μεγαλύτεροι ποιητές του κόσμου έγραψαν ποιήματα, που κι' οι πιό άπλοοι άνθρωποι, όχι μόνο τά καταλαβαίνουν, άλλα νομίζω πως αυτό θά έλεγαν κι' αυτοί, αν άποφάσιζαν

νά γράφουν. Αυτό θά πεί ἀληθινὸ ποίημα. «εἶναι ἀπλῶ, ἀλλὰ δὲν εἶναι εὐκόλο».

ΕΡ.: Ποία ἡ σημασία τοῦ θέματος στὴν ποίηση;

ΑΠ.: Τὸ θέμα εἶναι τὸ τελευταῖο στὴν ποίηση. Ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ ξέρι νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ θέμα του. Αὐτὸ δὲν θά γινῆ λογικά, ἀλλὰ ποιητικά. Τὸ θέμα δὲν ἔχει σημασία καὶ δὲν ἀναδεικνύει. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ πιὸ ἀσχημοὶ ποιητῆς, ποὺ δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ μετουσιώσουν τὰ θεμάτα τους, διαλέγουν ὅσα παρουσιάζονται μόνον τους ὡς ποιητικά.

ΕΡ.: Πῶς καὶ πότε ἔχετε γράψει τὸν «Μπαταριά», τὸν «Τάκη Πλούμα» καὶ τὸν «Μπάυρον»;

ΑΠ.: Γράφτηκαν μαζί σχεδόν, σὲ διάστημα τεσσάρων - πέντε ἡμερῶν στὰ 1918. Ἐνα ἀπόγευμα, στὸ γραφεῖο μου, κάποιος φίλος μου ἀνήγγειλε ὅτι πέθανε ὁ Μπαταριάς. Μόλις πῆγα σπιτί μου στὸ Φάληρο, ἀρχισα ν' ἀραδιάζω στὸ χαρτί στίχους... Ἡ πρώτη μορφὴ ποὺ εἶχα δώσει ἦταν καὶ ἡ ὀριστική. Τὸ ἴδιο συνέδη καὶ μετὰ τὸν Τάκη Πλούμα, ποὺ γράφτηκε τὴν ἐπομένη καὶ μετὰ τὸν Μπάυρον ποὺ ἔγραψα δυὸ μέρες κατόπιν. Αὐτὰ ἔκανον ἐντύπωση.

ΕΡ.: Ποιὸ νομίζετε μεγαλύτερο ποιητὴ τῆς νεώτερης Ἑλλάδος;

ΑΠ.: Τὸν Παπαδιαμάντη. Αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς μας. Τὸ το-νίζω.

ΕΡ.: Καὶ ὁ Καβάφης;

ΑΠ.: Τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη εἶναι κατὰ τὴν ἀντίληψή μου, πολὺ πολὺ ἀίσησημειωτο. Μάλιστα περισσότερο ἰδεολογικό, παρὰ λυρικό. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἶναι πολὺ πρωτότυπος. Ἡ γλωσσικὴ του ἀκαταστασία εἶναι πρόσθετη ἀρμονία στὴ χάρη του.

ΕΡ.: Ποία εἶναι ἡ γνώμη σας γιὰ τὴ θέση τοῦ διανοομένου μέσα στὴ σύγχρονη ἐποχή;

ΑΠ.: Κάποτε μ' ἐρώτησαν σ' ἓνα τραῦμ ἂν εἶμαι ὁ Μαλακάσης ὁ ποιητὴς. Ντράπηκα καὶ εἶπα ὄχι! Ἀπὸ τότε ἔχουν περάσει χρόνια ἀλλὰ ὄχι τόσα, ὥστε νὰ πιστεῶ πῶς ὁ ρόλος τοῦ διανοομένου στίς μέρες μας καὶ στὴν Ἑλλάδα ἔχει πάρει τὴ σημασία ποὺ τοῦ ἀξίζει. Ἡ θέση τῶν διανοομένων εἶναι στὴν πρώτη γραμμὴ ὅταν ἔχουμε λαοὺς πολιτισμένους καὶ διανοομένους χαρακτήρες.

ΕΡ.: Κι' ὁ μεγάλος σας δάσκαλος ὁ Ζὰν Μορεάς; Ἐπηρεάσε καθόλου τὰ ἐλληνικά γράμματα;

ΑΠ.: Ἐλάχιστα. Ἐπιφανειακὰ ἴσως, ἀλλὰ στὴν οὐσία, φοβᾶμαι, καθόλου. Δὲν ἤλθε ἀκόμα ἡ ἐποχή, ποὺ ἡ νεοελληνικὴ λογισχινὰ νὰ βαδίσῃ παράλληλα μετὰ τὸν Μορεάς. Γι' αὐτὸ πάντα μετὰ δισκεδάζουν οἱ περὶ Μορεάς γνώμες καὶ αὐτῶν ἀκόμη ποὺ λέγονται βαθυστόχαστοι νεοελλήνες συγγραφεῖς.

Ὁ Μαλακάσης δὲν ὑπῆρξε ποτὲ μπερδεμένος βαθυστόχαστος. Ἀλλὰ λόγια, τετραγωνικά, σκέτες ἀπαρτήσεις, ἀποκρυσταλλωμένες ἀπόψεις, χωρὶς ἐντυπωσιακὴς ἰδέες καὶ ὑποδείξεις ἀπὸ καθέδρας. Ἀλλὰ σὰν ποιητὴς σημάδεψε μετὰ μιὰ πλειάδα τῆν ἐποχῆ του μετὰ κείνο τὸ γνήσιο μουσικὸ στίχο του. Καὶ σὰν ποιητὴς μὲν ἀνάμεσα μας κι' ὡς ντράπηκε γιὰ τὸν τίτλο αὐτὸ κάποτε στὸ τραῦμ ὅταν κάποιος τοῦ τὸν ἀπένειμε.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΚΥΠΡΙΑΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙ (Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν), τόμος 41ος (1977), Λευκωσία 1977

Ὁ 41ος τόμος (1977) τοῦ Δελτίου «ΚΥΠΡΙΑΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙ» (σελίδες VIII + 293 + 10 (εἰκόνες) + 32 (παράρτημα), συνεχίζοντας μιὰν ἀδιάσπαστη παράδοση 4 δεκαετιῶν, βεβαιώνει ξανά καὶ τὸ ἐπίπεδο τῆς Κυπριακῆς ἐπιστήμης, ποὺ δουλεύει πάνω σὲ πολιτισμὸ πολλῶν χιλιετιῶν, καὶ ταυτοχρόνα τιμᾷ τὴν ἐκδίδουσα Ἑταιρεία.

Ὁ τόμος (ἐπιμέλεια Θ. Παπαδόπουλου, Ταμία τῆς Ἑταιρείας), ἀφιερωμένος στὴ μνήμη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', ἀνοίγει μετὰ ἀρθρο τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας Γ. Παπαχαλαμπους. Σ' αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς μετὰ συνοπτικὸ τρόπο, λιτότητα καὶ ἀξιοθαύμαστη ἀποφυγὴ περιττῶν ρητορικῶν ἐγκωμίων, διαγράφει τὴ μοναδικὴ προσωπικότητα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς προσφοράς του στὸν τομέα τῆς παιδείας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Κύπρου. Ἰδιαίτερα τονίζει τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ τίς εὐεργετικὰς χορηγίας τοῦ Μακαρίου πρὸς τὴν Ἑταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν, ἰδιαίτερα μετὰ τὴν ἐθνικὴ συμφορὰ τοῦ 1974.

Στὸν τόμο περιλαμβάνονται τὰ ἐξῆς:

A. & J. Stylianou, St. Hilarion the Great in Paphos, Cyprus (σελ. 1—5) Ἐκινώντας ἀπὸ τὴν μελέτη χαρτῶν τοῦ 17ου αἰ. κ.ε., στοὺς ὁποίους σημειώνονται οἱ χώροι ἀναχώρησης ἀσκητῶν τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, οἱ δυὸ μελετητὲς παρουσιάζουν, ὑστερα ἀπὸ ἐρευνὰ τους, τὸν χώρο ὅπου ἐζησε τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς τοῦ Ὁ Ἁγίου Ἰλαρίων, κοντὰ στὸ χωριὸ Ἐπίσκοπὴ τῆς Πάφου. Ἡ περιγραφή τοῦ χώρου ὑποστηρίζεται μετὰ φωτογραφίας καὶ μαρτυρίες ἱστορικές, καὶ καταλήγει μετὰ τὴν εἰσαγωγή νὰ φροντιστοῦν οἱ πολιτικὲς καὶ ἐκκλησιαστικὲς ἀρχὲ τὸ χώρο καὶ τὰ ἐρείπια, γιὰ τὴ διατήρηση ἐνὸς ἱστορικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ μνημείου τῆς Κύπρου. Ἡ ἐργασία, γραμμὴν στὴν ἀγγλική, παρ' ὅλη τὴ συντομία τῆς, εἶναι οὐσιώδης

και συμβάλλει σημαντικά στον πλουτισμό των γνώσεών μας για τὸ ἱστορικὸ παρελθὸν τοῦ νησιῦ μας.

Βενέδικτου Ἐγγλεζάκη, Ἀνεκδότος Σλαυονική Ἐπιστολή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χριστοδούλου Α' πρὸς τὸν Τσάρον Μιχαὴλ Φεοντώροβιτς Ρωμανῶφ (σελ. 7—21) Μὲ μίαν ἐργασίαν πού τή χαρακτηρίζει εὐρεία ἐπιστημονική ἐνημέρωση καὶ εὐχέρεια κινήσεως στὸ χῶρο πολὺγλωσσων πηγῶν, ὁ Β. Ἐγγλεζάκης παρουσιάζει μίαν ἐπιστολή τοῦ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χριστοδούλου πρὸς τὸν τσάρο τῆς Ρωσίας στὰ 1626. Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς παρουσιάσεως τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς ὁ μελετητὴς συνθέτει μίαν εἰκόνα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καί, γενικότερα, τῆς δύσκολης ζωῆς τοῦ κυπριακοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸν 17ον αἰ. ὑπὸ τοῦς Τούρκους, προσφέροντας μίαν ἀπὸ τίς ἀξιολογότερες ἐργασίας τοῦ τόμου.

Θεοχάρη Σχίζα, Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου καὶ Θεοφύρου πατρὸς ἡμῶν Νόμωνος τοῦ θαυματουργοῦ. (σελ. 23—46). Ἐπανεκίδεται τὸ κείμενο τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου Νόμωνος, ἀσκητοῦ, ἀπὸ τὸ χγφ. τοῦ ἀφιερωμένου στὸν ἴδιο ἅγιο ἱεροῦ ναοῦ τοῦ χωριοῦ Ἀνάγυια. Ὁ ἐκδότης, σὲ εἰσαγωγικῶ τῶ κείμενο, ἀναφέρειται σὲ προηγούμενες ἐκδόσεις, προβαίνει σὲ συγκρίσεις καὶ ἐπεξηγεῖ τοὺς λόγους πού τὸν ὤθησαν στὴν ἐπανάκδοση τῆς ἀκολουθίας. Ἰδιαιτέρως σημασίας εἶναι ὅτι ὁ ἐκδότης παρουσιάζει τὸ κείμενο τῆς ἀκολουθίας χωρισμένο, ἀπὸ τὸν ἴδιο, σὲ στίχους καὶ ἡμιστίχια, καὶ μὲ ἀρίθμηση πού διευκολύνει τὴν παράθεση τοῦ κριτικοῦ ὑπομνήματος καὶ πιθανοῦς σχολιασμοῦ ἀπὸ μέρους ἄλλων μελετητῶν.

Παύλου Ξιούτα, Ἐνα ἀνεκδότο χειρόγραφο τοῦ Μητροφάνους τῆς Μαχαιράδος (σελ. 47—100). Ἀπὸ ἀντίγραφο (πού ἔκαμε ὁ ἐκδότης στὰ 1937) χειρογράφου τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνα (πού στὸ μεταξὺ χάθηκε), δημοσιεύονται 7 ποιήματα: Π' ἀλφάβητον τοῦ Χάρου, Θρῆνος τῆς Θεοτόκου, τοῦ Χατζηγεωργάκη, Θρῆνος τοῦς Χατζηῆδες, Θρῆνος τοῦς Ἀρχιερεῖς, Διήγησις τοῦ Λαζάρου, Τὰ ἑκατὸν λόγια. Σύνολο στίχων 1677. Τὰ ποιήματα ἐκδίδονται ἀσχολίαστα, μὲ στόχο «νὰ δοθῇ περισσότερον γραπτὸν καὶ παλαιότερον ποιητικὸν ὕλικὸν εἰς τοὺς μελλοντικούς μελετὰς πρὸς σύγκρισιν καὶ ἐν γένει ἀξιολόγησιν».

Ἀριστείδη Λ. Κουδοῦνάρη, Νέα στοιχεῖα ἐπὶ τῆς οἰκογενείας τῶν Οἰκονομιδῶν. (σελ. 101—116). Παρουσιάζονται μὲ πλούσιο ὑπομνηματισμὸ νέα στοιχεῖα γιὰ τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τῆς μεγάλης (σὲ ἀριθμὸ μελῶν) καὶ σημαντικῆς (σὲ ἔθνικῃ προσφορά) οἰκογενείας τῶν Οἰκονομιδῶν, μὲ τὴν ὁποία ὁ συγγραφέας ἀσχολήθηκε καὶ παλαιότερα.

Μ. Γ. Μιχαηλίδη, Ὁ Κυρηνεὶας Χρῦσανθος Ἰωαννίδης καὶ ἡ ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Ἰερώνυμο Βαρλαάμ (σελ. 116—176). Διαγράφεται ἡ προσωπικότητα τοῦ σημαντικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ ἱεράρχη τοῦ 6' μισοῦ τοῦ 19ου αἰ. Χρῦσανθου καὶ παρουσιάζεται ἡ ἀλληλογραφία του μὲ τὸν ἐπίσης σημαντικὸ δάσκαλο Ἰερώνυμο Βαρλαάμ. Στὴν ἀλληλογραφία αὐτὴν ἀποκαλύπτονται ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴ, πολιτικὴ, κοινωνικὴ καὶ ἔθνικῃ ἱστορία τῆς Κύπρου τῆς περιόδου αὐτῆς, μὲ ἄξονα «ἓνα ὀρθόδοξον ἱεράρχην καὶ ἓνα ἔλληνα διδάσκαλον τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν σοφίαν τῶν ὁποίων θὰ ἐζήλευεν οἰσοδῆποτε κληρικὸς ἢ διδάσκαλος οἰουδῆποτε ἔθνους, ἐκκλησίας ἢ ἐποχῆς».

Καλλιόπη Χαρμαντᾶ — Πρωτοπαῖ, Ἱστορικὰ Σημειώματα: Μιχαὴλ Γ. Τριφούρτζης (σελ. 177—179). Σύντομο σημεῖωμα, πού ἀναφέρεται στὶς συνθήκες θανάτου τοῦ Μιχ. Γ. Τριφούρτζη ἀπὸ τὸν Καραθᾶ, στὶς 26 Ὀκτωβρίου 1931, στὴν Κερύνεια, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐπανάστατικῆς Κινήματος τῶν Κυπρίων ἐναντίον τῶν Ἄγγλων. Μὲ τὴν εὐκαιρία δίνονται στοιχεῖα γιὰ τίς ἐκδηλώσεις τοῦ πληθυσμοῦ στὴν περιοχή Καραθᾶ — Λαλήθου — Κερύνειας.

Γ. Χ. Παπαχαράλαμπος, Λεξιλογικὰ (σελ. 181—189). Ὁ Γ. Χ. Παπαχαράλαμπος σχολιάζει ἐτυμολογικῆς παρατηρήσεις ἄλλων γιὰ πολυσυζητημένες κυπριακὰς λέξεις καὶ ἐπιχειρηματολογεῖ ὑποστηρίζοντας παλιότερες ἐρμηνεῖες του. Τὴν ἐργασία χαρακτηρίζει πειστικότητα, ἐνισχυμένα ἀπὸ τὴν πολὺχρονη ἀναστροφή τοῦ μελετητῆ μὲ τὴν κυπριακὴ λαογραφία.

Θεόδωρου Παπαδόπουλου, Χειρόγραφοι Παραλλαγαὶ Λυρικῶν Ἀσμάτων (σελ. 191—210). Γίνεται στὴν ἀρχὴ ἀναφορὰ πρὸς τὴν χειρόγραφη παράδοση τῶν λυρικῶν ἐρωτικῶν ἀσμάτων ἀπὸ τὴν ὑστεροβυζαντινὴν περίοδο καὶ μετὰ, καὶ τῶν σχημάτων διαχύσεως καὶ ἐξελιξέως τῆς παραδόσεως κατὰ περιοχὰς. Ἐπειτα ἐξετάζεται ἡ οὐσία τοῦ λαϊκοῦ λυρικοῦ ἐρωτικοῦ εἶδους καὶ ὁ παραλληλισμὸς τῆς κυπριακῆς παραδόσεως πρὸς τὴν πανελλήνια. Ἀκολουθεῖ ἡ ἀναφορὰ πρὸς κυπριακὰ «Ἐκατόλογα» καὶ τίς ἐρωτικὰς «Ἀλφάβητους» καὶ στὴν κοινότητα τῆς δομῆς τους καὶ τῆς τυπολογικῆς τους μορφολογίας μὲ τὰ ἀντίστοιχα ἔργα ἄλλων περιοχῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Παρουσιάζονται κατόπιν μιὰ «Ἀλφάβητος» καὶ τὰ «Ἐκατὸν Λόγια», μὲ παράλληλη παράθεση τῆς ἀκριβοῦς μορφῆς καὶ ὀρθογραφίας τοῦ χειρογράφου. Τὸ παρατιθέμενο στὸ τέλος γλωσσάριο ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο συμπλήρωμα γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση τῶν ποιημάτων καὶ τὴν παρακολούθηση τῶν ἐτυμολογικῶν πηγῶν τοῦ κυπριακοῦ λεξιλογίου.

Θεόδωρου Παπαδόπουλου, Έρωτοκρίτειοι αφηγήσεις εν τῷ Κυπριακῷ δημῳδεῖ λόγῳ (σελ. 211—251). Μὲ μιὰ συνοπτικὴ, πυκνὴ καὶ σημαντικὴ εἰσαγωγὴ ὁ μελετητὴς καὶ ἐκδότης συζητεῖ γιὰ πρώτη φορὰ τὸ θέμα τῆς γραπτῆς καὶ προφορικῆς παραδόσεως τοῦ ἔπους τοῦ «Έρωτοκρίτου» στὴν Κύπρον, τὰ χρονικὰ πλαίσια, τὴ μορφή τῶν κειμένων καὶ τὴ σχέση τους μετὰ τὸ πρωτότυπο ποιητικὸ κείμενο. Ἐνίσχυση τῶν ποικίλων παρατηρήσεων τοῦ μελετητῆ ἀποτελεῖ ἡ δημοσίευση δυῶ κειμένων σὲ πεζὴ μορφή (ὅπου ὑπάρχουν κατασπαρμένοι στίχοι ἀπὸ τὸ κρητικὸ ἔπος), καταγραμμένων στὰ 1972 στὸ χωριὸ Κυλάνι, ἀπὸ τὸ στόμα ὀδοντόχρονων γριῶν. Τὰ κείμενα συνοδεύονται ἀπὸ σχετικὸ γλωσσάριο. Ἡ ἐργασία εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἐπισημάνσεως τῶν πολιτιστικῶν σχέσεων τοῦ κυπριακοῦ ἑλληνισμοῦ μετὰ τὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ χῶρον εἰς τὸ τέλος τοῦ 19^{ου} αἰ. καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ εἰκοστοῦ.

Δρος Κ. Χρυσάνθη, Ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία τοῦ Δημήτρη Λιπέρη (σελ. 253—264). Στὴν ἀρχὴ τονίζεται ἡ σημασία πού ἔχει γενικὰ ἡ ἀλληλογραφία τῶν καλλιτεχνῶν — λογοτεχνῶν γιὰ τὴ διαγραφὴ τοῦ χαρακτῆρα τους καὶ τὴν καλύτερὴ ἐρμηνεία τοῦ ἔργου τους. Παρουσιάζονται κατόπι 4 ἐπιστολῆς τοῦ Λιπέρη ἀπὸ τὸ Κάιρο καὶ τὴν Ἀλεξάνδρεια (23.12.1935 — 13.1.1936) πρὸς τὸν Κύπριο ποιητὴ καὶ πολιτευόμενον Γεώργιο Μαρκίδη. Τὶς δημοσιευόμενες ἐπιστολῆς συνοδεύουν, καὶ ἐρμηνεύουν σὲ σημαντικό βαθμὸ τὸ περιεχόμενόν τους, δυῶ ἀποσπάσματα ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τῆς Αἰγύπτου, σχετικὰ μετὰ τὶς τιμητικὰς ἐκδηλώσεις γιὰ τὸν ποιητὴ. Προστίθενται δυῶ ἀκόμη ἐπιστολῆς τοῦ Λιπέρη ἀπὸ τὴ Λευκωσία πρὸς τὸν ἴδιο παραλήπτη, καὶ τὸ ὅλο δημοσίευμα τελειώνει μετὰ φωτοτυπίες μερικῶν ἀπὸ τὶς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς.

Δρος Κ. Χρυσάνθη, Ἀναλυτικὸ Ἐύρεθιο τοῦ Δελτίου τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν, τόμῳ ΛΑ' — Μ (1967—1976) (σελ. 265—281). Εἶναι γνωστὴ καὶ γενικὰ ἀναγνωρισμένη ἡ σημασία τῶν Ἐυρετηρίων κάθε εἶδους, ἰδιαίτερα γιὰ τὸν ἐρευνητὴ. Ὁ Κ. Χρυσάνθη, πού ἔχει καταρτίσει ἀναλυτικὰ εὔρετήρια γιὰ ὅλους τοὺς τόμους τοῦ Δελτίου (1936—1976) παραθέτει ἐδῶ τὸ Ἐυρετήριον τῶν τόμων 1967—1976, ἀλφαριθμητικὰ κατὰ συγγραφεῖς.

Ὁ 41ος τόμος τοῦ Δελτίου συμπληρῶνεται μετὰ τὴ Λογοδοσίαν τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Γ. Παπαχαλαῆμπους γιὰ τὸ 1976, τὶς βιογραφίαι τῶν Ξένων καὶ ἑλλήνων ἐπιστημόνων πού ἀνακηρύχθηκαν ἐπίσημα μέλη τῆς Ἑταιρείας «ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς τεσσαρακονταετηρίδος τῆς», τὰ πεπραγμένα τοῦ Μουσείου Λαϊκῆς Τέχνης, τὸν ἀπολογισμὸ εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν γιὰ τὸ

1976, τὶς εἰκόνας πού συνοδεύουν τὸ ἄρθρον τῶν Α. & Ι. Στυλιανοῦ γιὰ τὸν Ἄγιον Ἰλαρίωνα, καὶ, σὲ Παράρτημα, τὴ συνέχεια τῆς Συναγωγῆς Κυπριακοῦ Τηλωνυμικοῦ ὑλικοῦ, τοῦ Κ. Α. Πιλαβάκη.

Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

Βασ. Κραψίτη: Πέρα ἀπὸ τὰ ὄνειρα, 1977.

Τὸ μυθιστόρημα «Πέρα ἀπὸ τὰ ὄνειρα» τοῦ Βασ. Κραψίτη εἶναι ἓνα νεανικὸ ἡμερολόγιον, ἡμερολόγιον τῶν 19 χρόνων, τότε στὰ χρόνια τοῦ '40—'41. Ἀσφαλῶς τὸ ἡμερολόγιον αὐτὸ (ἔτσι τὸ ἀποκαλεῖ σὲ δυῶ τρία σημεία ὁ συγγραφέας) Ξαναδοουλεύτηκε σὲ μερικὰ σημεία, ἴσως καὶ Ξαναγράφηκε, μὰ εἰμνε ἓνα ἡμερολόγιον μετὰ τὴ χαρακτηριστικὴ συντόμία καὶ τὴν ἑλλειψὴ ἀπλῶματος. Στὴν πραγματικότητὰ τὸ πεζογράφημα αὐτὸ θὰ τὸ ἔλεγα νουβέλλα, ἀκριβῶς γιὰτὶ ἐξιστορεῖ, πάντοτε μετὰ συντομία, τὸν Βασίλη Κραψίτη, ἐνῶ ὅλα τ' ἄλλα πρόσωπα μετὰ τὴ λίγη τους δράση ἔχουν σκοπὸ νὰ φωτίσουν κάποιες πλευρῆς τοῦ κύριου ἥρωα, τοῦ συγγραφέα, πού αὐτοβιογραφεῖται καὶ προσπαθεῖ νὰ βρῆ ἐξηγήσεις στὶς δραστηριότητές του.

Ἡ ὑπόθεση τοῦ πεζογραφήματος αὐτοῦ ἀρχίζει λίγο χρόνο πρὶν τὴν Ἰταλικὴν εἰσβολὴν ἐπὶ κεντρον μὴ μικρὴ πολιτεία κάπου στὰ σύνορά μας μετὰ τὴν Ἀλβανία. Ἀρκετὸς χρόνος ἀφιερώνεται στὴν ἴδρυση μιᾶς βιβλιοθήκης. Δὲν ξέρω ἂν τὸ θέμα βιβλιοθήκη εἶναι πραγματικὸν περιστατικὸν ἢ ἂν ἀποτελῆ μὴν μετάθεση τῶν ἀπασχολήσεων τοῦ συγγραφέα μετὰ βιβλιοθήκην στὴν Ἀθήνα κατὰ τὰ ὄριμά του χρόνια — πράγμα πού καὶ σὴν ἐπινόημα διευκολύνει τὴν πρώτην δράσιν στὸν ἐπαρχιακὸν ἐκεῖνον χῶρον λιγάκι πρὶν τὸν πόλεμον, γιὰ νάρθῃ ὕστερα ἡ ἀντίθεση καὶ τὸ γκρέμισμα τῶν πνευματικῶν ἐνασχολήσεων σὲ μιὰ ὁμάδα νεαρῶν ἀτόμων πού ἀναζητοῦν τὴν πνευματικὴν ζωὴ. Ἀκολουθεῖ ὁ πόλεμος μετὰ μεταπολίσεις καὶ τὶς ἐπανόδους, τὸ χάσιμο τῶν φίλων στὸ μέτωπον, κάποιες ἐπιστροφῆς κατὰ τὴν ἀνέντιμην συνθηκολόγησιν, γιὰ νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον μετὰ τὴν ἐθελοντικὴν ἀναχώρησιν τοῦ κύριου ἥρωα στὸ μέτωπον κατὰ τὴν γερμανικὴν εἰσβολὴν. Ὑπάρχει, ὅπως εἶναι φυσικόν, καὶ ὁ ἔρωτας, ἀλλὰ σ' ἓνα καταπιεσμένον ἐπίπεδον καὶ σὲ πολὺ δευτέρην μοῖραν, ἔστω κι' ἂν ὁ συγγραφέας, πρὸς τὸ τέλος ἰδίως, δίνει σ' αὐτὸν κάποιαν κάπως ἐμφανῆ θέσιν, ἀλλὰ πάλιν ὄχι βαρύνουσαν.

Ἡ γλώσσα τοῦ πεζογραφήματος αὐτοῦ εἶναι στρωτὴ, μ' ὅλο πού σὲ μερικὰ σημεία νοιώθεις κάποιαις λόγιαις ἐπιδράσεις, αὐτὲς πού μᾶς ἔδωσαν τὸ δοκίμιον. Διάφορα περιστατικὰ, πού διακόπτουν τὴν ἐξέλιξιν, παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον, χωρὶς ὅμως ὁ συγγραφέας νὰ τοὺς δίνει ἔκτασιν, ἀκριβῶς γιὰτὶ κρατᾷ τὴν ἀρχὴν του νὰ μὴν ἐπιπέσει στὸ πνεῦμα ἡμερολόγιου. Πάντως ἡ ἐμπειρία ἐκεῖ στὰ βό-

ρεία σύνορά μας τὰ χρόνια ἐκεῖνα τοῦ '40—41 οἰνώνται στὸ ἔργο αὐτὸ ἀπὸ ἕνα νεανικὸ πρῶτο χέρι, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνεσαι διάθεση ἄλλης ἐξιστόρησης εἴτε δημοσιογραφικοῦ τύπου εἴτε τοῦ τύπου τῶν «παραμυθιῶν» πού θὰ σύγχιζε τὴν εἰκόνα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Π ο λ ύ β ι ο ς Ν ι κ ο λ ᾶ ο υ : Προδιαγραφές γιὰ τούς νέους ποιητές ἀπὸ τὴν 'Αμμόχωστο, Λευκωσία, 1976.

Ἄμα ἔχεις καρδιά πού πάλλει μπορεῖς νὰ διοχεταῖς σὲ στίχους ἔννοιες οἱ ὁποῖες πνίγονται σὲ δύσκολους συνδυασμοὺς μὲ ἄλογη συχνὰ κατάληξη. Σήμερα τὸ μυαλό μας μπορεῖ νὰ συλλαμβάνη εὐκόλα ἢ ἂν θέλετε, νὰ ὑποψιάζεται νοήματα καὶ νὰ συγκινηθῆι μ' ἕνα ἄλλο διάφορο ἀπὸ τὸν κλασσικὸ τρόπο, παρὰ ὅπως συνέβαινε στὸ παρελθόν πού ἀπαιτοῦσε σαφείς νοηματικές ἀλληλουχίες μὲ μέτρο, πού νὰ μὴ τίς ἀλλοιώνη, ἄλογο μουσικὸ στοιχεῖο. Ἡ πολλὴ εἰκόνα σήμερα ἀντικατέστησε σὲ μεγάλο βαθμὸ τὸν σαφῆ λογισμό. "Ἐτσι μὲ τὴν ἐλευθερία στὴ σύνδεση τῶν εἰκόνων καὶ τὴν ὑποβλητικότητα ἀπ' τὸ μουσικὸ στοιχεῖο (καὶ ἀσφαλῶς τὴν προσληπτικότητα τοῦ ἀναγνώστη) δημιουργεῖται τὸ νέο ποιητικὸ κλίμα, πού ἔχει νὰ προσφέρῃ πολλὰ μὲ τὴν εὐρηματικότητά του, ἡ ὁποία ἔχει ἐξαντληθῆ στὴν πολύχρονη παραδοσιακὴ ποίηση.

Ἡ ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Πολύβιου Νικολάου «Προδιαγραφή γιὰ τούς νέους ποιητές ἀπὸ τὴν 'Αμμόχωστο» εἶναι μιὰ ξεχωριστὴ φωνή, πού ἀνετα κυκλοφορεῖ καὶ τὴ δέχεται χωρὶς νὰ σ' ἐνοχλοῦν κἀποιες δυσκολίες. Συχνὰ μάλιστα οἱ δυσκολίες αὐτές δροῦν σὰν ἐρέθισμα ὥστε νὰ μὴ θεωροῦνται περιττές μέσα στὴν ποιητικὴ διαδικασία.

Ἡ συλλογὴ αὐτὴ τοῦ Νικολάου, ἐξιστορεῖ ποιητικὰ μιὰν ἐμπειρία. Μὲ τὴν ἐξιστόρηση ὅμως αὐτὴ ὁ ποιητὴς μετατρέπει τούς γνωστοὺς χώρους σὲ σύμβολα συνδέοντάς τους (χώρους καὶ σύμβολα) μ' ἕνα πανάρχαιο παρελθόν τόσο μὲ ἀναφορές σὲ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα ὅσο καὶ μὲ λέξεις πάντοτε ποιητικῆς σὰν ἤχους (ἀργυρόχρως θὰ τίς ἔλεγα). Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐντοπιζῶ τὴν πρωτοτυπία καὶ προσφορά τοῦ Νικολάου στὴν τοπικὴ μας ποιητικὴ παραγωγή. Ἡ ἀνέλπιστη καταστροφή μας ἄνοιξε τὰ μάτια μας νὰ δοῦμε τὰ χαμένα (μόνιμα ἢ προσωρινά, δὲν ἔχει σημασία) μὲ ἱστορικὴ ἔκταση καὶ κατὰ βάθος, ὄχι μὲ ρητορικὰ σχήματα καὶ κενολογίες. Ὅσο ὑπάρχουν καὶ ποιήματα ἢ μέρη ποιημάτων, στὰ ὁποῖα ὀφραίνονται πῶς ὁ ποιητὴς πειραματίζεται μὲ κἀπως νέους τρόπους. Αὐτοὶ οἱ τρόποι φαίνονται ἄνισοι μπροστὰ στὶς ἄλλες πραγματικὰ ποιητικῆς προσφορῆς του. Ἄλλὰ ἕνας πρέπει νὰ κοιτάζῃ τίς προσφορῆς παρὰ τίς ἀδυναμίες (καὶ ποιὸς δὲν τίς ἔχει; Κί' ἂν εἶναι ἀδυναμίες!).

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Πάνου Ἰωαννίδη: «Τὸ μπάνιο», ΘΟΚ, σκην. Εὐη Γαβριηλίδη, σκηνικά Στέφου Ἀθηναίτη — Ἀνδρέα Φαντίδη: «Οἱ Ἀφεντάδες», ΘΟΚ, σκην. Α. Μαραγκοῦ, σκηνικά Ἄγγ. Ἀγγελή, μουσ. Στ. Ἀργύρη.

Τὸ «Μπάνιο» τοῦ Πάνου Ἰωαννίδη εἶναι ἕνα ἔργο σκηνικὰ ἰσορροπημένο γεμάτο εὐρήματα, πού τονίζουν τὰ μηνύματά του, χωρὶς παραγεμίματα καὶ ρητορικές ἠθικολογίες. Ἡ ἀναπάντεχη, μάλιστα, κατάληξή του τὸ δικαιώνει αἰσθητικά.

Ὁ πλοῦσιος ὀγδοντάρης φαρμακέμπορας, πού πάτησε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του πάνω σὲ πτώματα γιὰ νὰ μαζέψῃ τὸν πλοῦτο του, νοιώθει τύψεις πού τίς μεταφέρει στὸ δερμα του σὰν δερματικό ψυχογενεῖς φύσεως νόσημα ἢ, καὶ τὸ ἀντίθετο, παθαίνει γεροντικὸ κνησμό πού τὸν συνδυάζει μὲ τὰ ἠθικὰ θέματά του κί' ἀντιδρᾷ συγχρόνως καὶ ψυχικὰ μὲ τὴ μορφή τῶν τύψεων. Τοῦτο τὸν ὑποχρεώνει συνεχῶς νὰ μὲν ἄρκετὸ χρόνο στὸ μπάνιο, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ λιγοστέψῃ ἢ ἐνόχλησῃ του. καὶ ταυτόχρονα νὰ ἰκανοποιηθῇ ἢ ψυχὴ του πῶς τάχατε ἀποπλένεται ἢ λασπουριὰ τῆς τύψης. Ἐσθνικά παίρνει ἀπόφαση νὰ ἰδρῶσῃ ἕνα νοσηλευτικὸ ἴδρυμα μὲ δωρεὰ παροχῆ φαρμάκων στοὺς φτωχοὺς κί' ἔτσι νὰ ἐξαγοράσῃ τὸν ἁμαρτωλὸ βίό του. "Ὅταν ὅλα τὰ σχεδίασε μὲ λεπτομέρεια κί' ἔπρεπε νὰ τὰ ὑλοποιῆσῃ μὲ ἔγγραφο τοῦ δικηγόρου, μαθαίνει πῶς ἀπὸ δυὸ χρόνια κηρύχτηκε ἀκατάλληλος γιὰ νὰ διαχειρίζεται τὴν περιουσία του, ἡ ὁποία ἔμεινε στὰ χέρια τοῦ ὑπουργοποιημένου γιοῦ του. Ἀρχίζει ἀμέσως ἢ παλιὰ τύψη, πού καθησύχασε κἀπως, καὶ ξαναγυρίζει ἢ ἐνόχληση στὸ δερμα. Ἀμέσως μπαίνει στὸ μπάνιο, σφικτοκλειδώνεται καὶ σὲ κρύο νερὸ κοιτάζει νὰ ἀποτελειώσῃ τὴ ζωὴ του καὶ τίς τύψεις του μαζί.

Ὁ χαρακτήρας αὐτὸς τοῦ ὀγδοντάρη φαρμακέμπορα διαγράφεται ἐξαιρετικὰ τόσο μὲ τίς ἀντιδράσεις του, ψυχικῆς καὶ σωματικῆς, ὅσον καὶ μὲ τίς παραξενιές του. Δίπλα σ' αὐτὸν ἢ γυναῖκα του, ἕνας πειθίγιος καὶ συνεχῶς ὑποχωρητικὸς χαρακτήρας. Κόλακας ὁ γαμπρός ἀπὸ ἀνεψιὰ ἔδινε συχνὰ χρῶμα καὶ δρᾶση. Ἐνας ἄλλος γηραλέος φαρμακέμπορας, γεροντοπαλλῆκαρο, πληρώνει τίς ἁμαρτίες του μὲ τὴν ἀνάπτυξη ὄγκου στὸ λάρυγγα.

Βασικὸ μῆνυμα τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἶναι ἢ παραδοχὴ πῶς ἐδῶ πληρώνονται οἱ ἁμαρτίες μ' ἕνα ὁποιοδήποτε τρόπο: σωματικὴ ἢ πάθηση πού νὰ ξυπνᾷ τὰ σκοτεινὰ σημεῖα τοῦ παρελθόντος σου, μιὰ φοβερὴ ἀποκάλυψη πού σου λέει πῶς Ζοῦσες τόσα χρόνια σὲ μιὰ ἀπάτη κλπ.

Ἡ σκηνοθεσία τοῦ Εὐη Γαβριηλίδη, στὸ κυκλικὸ πολὺ μικρὸ θέατρο, ἔδειξε τὴν ἀειότητα καὶ ἐπινοητικότητά του γιὰ λύσεις σὲ

στενό χώρο. Η έρμηνεία των ήθοποιων δήλωνε την καλή επιλογή τους από τον σκηνοθέτη ώστε το καθετί τους να ταίριαζε με τον χαρακτήρα που υποδύονταν. Υπήρχε βέβαια μία κάποια υπερβολή στην έρμηνεία του Στέλιου Καυκαριδής (ίσως από αμερικανική επίδραση; Το έργο παίχτηκε σε αγγλική μετάφραση και σκηνοθεσία Ξένου στον Καναδά κι' ίσως να επηρέασε τον συγγραφέα, που μετέδωσε τούτο στον σκηνοθέτη) όπως κι' ένα ύφος «αγγλίδας λαιδής» στην έρμηνεία της Τζένης Γαϊτανοπούλου. Έξαιρετικός όμως υπήρξε ο Νίκος Χαραλάμπους. Οι δυο άλλοι ήθοποιοι Σορόκου και Πουλαϊδής ήταν καλοί αλλά δεν είχαν καιριο ρόλο που να τους βοηθήσει να δημιουργήσουν.

Στά σκηνικά δεν υπήρχε τίποτα το ξεχωριστό για να το τονίσουμε, εκτός από τη λύση του μπάνιου.

Η παράσταση και το έργο γενικά ήταν εύπαρουσίαστα προς πίστη του ΘΟΚ.

«Οι Αφεντάδες» του Ανδρέα Φαντίδη είναι μάλλον μία ελαφρά εξέλιξη ραδιοφωνικού δράματος, το όποιο όμως δεν μπορεί να σταθεί εύκολα στο σανίδι, ενώ από το ραδιόφωνο, και με τα διάφορα εφέ, θα έντυπωσιάζε. Σε αρκετά σημεία ο λόγος είχε μία γνήσια ποιητική νότα, λαϊκή θάλεγα, ιδίως στους μονόλογους του Γέρου (Μούστρας) αλλά η σκηνική εικόνα δεν σε βοηθούσε να τον απολαύσεις. Δράση σκηνική το έργο δεν είχε τέτοια που να δημιουργη από τη μία εικόνα και από την άλλη ατμόσφαιρα, γιατί η συντομία των πράξεων δεν σου άφηνε περιθώριο για συγκινήσεις.

Το μήνυμα είναι απλό: πώς ο ένας αφέντης διαδέχεται τον άλλο αφέντη. Τίποτε άλλο. Δηλ. η προσπάθεια για μία πιο ισορροπημένη ζωή δεν τη δίνει το έργο, όσο την έδωσε η σκηνοθεσία με την παρέλαση στο τέλος του γεωργού και άλλων χωρικών με αναστάσιμες λαμπάδες.

Ο σκηνοθέτης Α. Μαραγκός πολύ όρθα απέφυγε τον ρεαλιστικό τρόπο έρμηνείας ενός έργου που δεν έχει σαφή χώρο και χρόνο, και το θεώρησε όνειροδράμα ντύνοντάς το με μουσικά εφέ και φωτίζοντάς το συχνά κατά όνειρικό τρόπο. Θάλεγα, μάλιστα, πώς το έσωσε με το στήσιμό του. Για την έρμηνεία των ήθοποιων δεν μπορεί να γίνει λόγος, γιατί όλοι είχαν λίγες ευκαιρίες για να τονίσουν την παρουσία τους. Ο Μούστρας κοίταξε να δημιουργήσει κάποιο χαρακτήρα, τον χαρακτήρα του άπελπισμένου και ταυτόχρονα μοιρολάτρη άναχωρητή, αλλά σκοπεύοντας πού; Το σκηνικό με κείνο το διαχρονικό χάλασμα (άρχαιες κολόνες, τοίχος βυζαντινής εκκλησίας) τι μας υπόβαλλε; Το χάλασμά των ιδεωδών ή ότι πέρασε σεισμός και πόλεμος και τα κατέστρεψαν όλα; Πιθανό.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Έχει διαπιστωθεί ότι στην Λεμεσό οι άνθρωποι των Γραμμάτων ασχολούνται πιο πολύ με την ποίηση, λιγώτερο με την πρόζα και λιγώτερο ακόμα με το θέατρο. Αυτό μπορεί να συμβαίνει και στην υπόλοιπη Κύπρο και στον άλλο Έλληνισμό, αλλά εγώ μιλώ συγκεκριμένα τώρα για την πόλη μου και τα στοιχεία μου αφορούν τη Λεμεσό μόνο.

Στην ποίηση, λ.χ., είχαμε τελευταία αξιόλογες επιδόσεις, με τη διάκριση του Γιώργου Πετιούση, της Πίτσας Γαλάζη και της Αντρης Λοταριδίου, που οι πιο δύσκολοι ακόμα λόγοι μας, όπως ο Λώρος Φαντάζης, ή Χρυσάνθη Ζιτοαία και ο Απόστολος Ζορμπιάς έντυπωσιάστηκαν με τό σίχο τους.

Ο Φαντάζης τους χαρακτήρισε πηγαίους και διατύπωσε τη γνώμη ότι αποτελούν παρουσία στη Νεοελληνική Γραμματεία.

Στην πρόζα δεν είχαμε καμιά αξιόλογη εμφάνιση, ούτε στο διήγημα, ούτε στο μυθιστόρημα, ούτε στο δοκίμιο, τον τελευταίο καιρό.

Είναι παράδοξο ότι στο δράμα είχαμε δυο αξιόλογα επιτεύγματα. Μας έδωσε το τρίπρακτο δράμα «Μαδημένα Φύλλα» ο Κώστας Χαράκης και έναν τόμο με μονόπρακτα ο πολύπλευρος Μ. Π. Μουστερής. Ακόμα θα έπρεπε να αναφέρω και την Έλενη Αυτόνομου, που βραβεύτηκε, μάλιστα, δράμα της μαζί με δράμα του Χαράκη απ' το περιοδικό «Μόρφωση», παρ' όλο ότι η κυρία Αυτόνομου ζει μακριά απ' την Κύπρο.

Πιο παλιά η θεατρική συγγραφική άνθηση, αν και πάλι υστερούσε της ποίησης και του διηγήματος ιδίως, ήταν περισσότερο αξιόλογη, τουλάχιστο ποσοτικά.

Κι' είναι σωστό εδώ να κάνω μια αναδρομή στο παρελθόν και να θυμηθούμε μερικά ονόματα που πρόσφεραν πολλές υπηρεσίες στο ντόπιο θέατρο.

Ο γιατρός Ιωάννης Καραγεωργιάδης που ήταν στην αρχή της καριέρας του και Δήμαρχος (1885—1887) και Πρόεδρος Δημοτικής Επιτροπής (1896—1908), τύπωσε, χωρίς να δούν το φως της ράμπας, δυο έργα του, σε στυλ Βερναρδάκη, το «Κύπρος Δούλη» το 1898 σε πέντε πράξεις και το «Ο άετός» ή «Ιουστινιανός και Θεοδώρα» το 1913.

Ο Ευγένιος Ζήνων (1877—1929), Δικηγόρος και Βουλευτής, με το έργο του «Ο Δικηγόρος» μία τρίπρακτη κομεντί είχε ξεπεράσει και τα Κυπριακά πλαίσια και το έργο του αυτό παίχθηκε με επιτυχία και στην Αθήνα. Έδω το ζωντάνεψε, όμολογουμένως πολύ έντυπωσιακά, ο θίασος του Αλέκου Γονίδη, ενός από τους πιο μεγάλους

καταρτίστες πού παρουσίασε τὸ Νεοελληνικὸ Θέατρο, στὶς 15 Φεβρουαρίου 1923 στὸ θέατρο «Χατζηπαύλου», μὲ τὸν Κ. Μουστάκα, Ἀγνή Γονίδου, Εἰρ. Βασιλάκη, Ἀθ. Μαρίκο καὶ ἦταν καὶ τιμητικὴ του παράσταση, Ἀ. Τζινιόλη, Χ. Βασιλάκη, Φ. Δημητρίου καὶ Ἰ. Παπίρη.

Ὁ Δικηγόρος Εὐέλθων Πιτσιλλίδης (1887—1955), μὲ τὸ φιλολογικὸ ψευδώνυμο Εὐσκίος Πεῦκης, κυρίως ἐδῶσε νούμερα ἐπιθεωρήσεων, ὅπως καὶ ὁ Θράσος Μακρυγιάννης, θαυμάσιος χειριστὴς τῆς κυπριακῆς ντοπιολαλιᾶς, ὁ Ἀντωνάκης Γεωργιάδης, ὁ Γιώργος Φασουλιώτης, ὁ Βάσος Παπαδόπουλος, ὁ Γάγος Μιχαηλίδης, ὁ Κόκος Ἀφάμης, ὁ Κυριάκος Χαπέσης, ὁ Ἄγγελος Πανταζίδης, ὁ Λῶλλος Γεωργιάδης καὶ ὁ Μιχ. Ἀντωνιάδης.

Ὁ Γιώργος Φασουλιώτης (1896—1944) ἀνεβάζει τὴν ἠθογραφία «Ἀπ' τὴ μιά μέρα στὴν ἄλλη» στὶς 25.5.1938. Ὁ Δημήτρης Δημητριάδης (Ντόριαν) (1892—1964) τὰ δράματά του «Ψυχές στὸν πόλεμο» στὶς 5.6.1943 μὲ τὸν «ΕΣΑΛ» καὶ «Ἀπόγονος».

Ὁ Κώστας Χαράκης, μὲ ἰδιαίτερη πέννα ἀνεβάζει τὸν «Κατήφορο» στὶς 15.12.1942 μὲ τὸν «Ἐρασιτεχνικὸ Σύλλογο Ἀποφοίτων Λεμεσοῦ» («ΕΣΑΛ») καὶ τὸ «Μπροστὰ στὴ Λαιμητόμο», διασκευὴ ἀπ' τὸ ὁμώνυμο ἔργο τοῦ Βίκτωρα Οὐγκώ.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ σημειώσω πῶς καὶ ὁ ὑποφαινόμενος ἐδῶσε τὸ ἠρωικὸ δράμα «Φωνὴ τῆς Ἑλλάδος» στὶς 30.1.1942 τὴ μονόπρακτὴ κωμῶδια «Ὁ Τσιγκούνης», καθὼς καὶ νούμερα ἐπιθεωρήσεων».

Ὁ Βίκτωρ Ν. Ζήνων (1891—1970), ἀδελφὸς τοῦ Εὐγενίου Ζήνωνα καὶ τοῦ Ἀριστείδη Ζήνωνα, μύστη τῆς «Νέας Σκηνῆς» τοῦ Κώστα Χριστομάνου, ἀσχολήθηκε κι' αὐτὸς μὲ τὸ θέατρο, κρατοῦσε δευτέρους ρόλους σὲ θίασο τῆς Κυβέλης καὶ ἔγραψε ἓνα θεατρικὸ δράμα πού δὲν διασώθηκε.

Ἐξαιρετικὴ εἶναι καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ Μιχάλη Πιτσιλλίδη προπαντὸς σὰν σεναριογράφου τηλεοπτικῶν σήριαλς.

Ἡ ἔντονη θεατρικὴ ἐρασιτεχνικὴ κίνηση πού παρατηρήθηκε στὴ Λεμεσό, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ στελεχωθεῖ τὸ Ἑλληνικὸ Θέατρο μὲ ἀξιόλογες μονάδες ὅπως τὸ Θεόδωρο Μοριῆ, τὸ Φαίδρο Στασίνο (Πῶλ - Στασίνο), τὸ Σωτῆρη Μουστάκα, τὸ Δημήτρη Ποταμίτη, τὸ Ζεῦχος Ἀνδρέα Ποταμίτη, τὸ Σταῦρο Χριστοφίδη, τὸ σκηνοθέτη Μιχαλάκη Κακογιάννη.

Νομίζω πῶς δὲν θάπρεπε νὰ κλείσω αὐτὸ τὸ σημείωμα χωρὶς νὰ ἀναφέρω τὴ μεγάλη συμβολὴ τοῦ ποιητῆ Γλαύκου Ἀλιθέρου στὸ θεατρὸ μας καὶ τοῦ πεζογράφου Νίκου Νικολαΐδη, πού δὲν ἐζήτησαν στὴν Κύπρο γιὰ πολλὰ χρόνια, εἶχαν σχέση ὅμως μὲ τὴν Ἐπαρχία Λεμεσοῦ.

Ἐκεῖ πού εἶχαμε ἰδιαίτερη ἐπίδοση στὴ Λεμεσό ἦταν στὴ σκηνογραφία, μὲ κύριους ἐκπροσώπους τὸ γνωστὸ Ζωγράφο Βίκτωρα Ἰωαννίδη, τὸ Γεώργιο Μαυρογέννη, τὸ Στεφανίδη, τὸ Ρασή, καθὼς καὶ στὴ χορογραφία μὲ τὴ Λίλλη Χούρη τὸ Γῶγο Μιχαηλίδη καὶ τὸ Λοῦρη Ρενῶ.

Στὴ μουσικὴ σύνθεση, ἐννοῶ τὴν ἐλαφρὰ μουσικὴ πού συνῶδευε πρὸ παντὸς νούμερα ἐπιθεώρησης, ξεχώρισαν ὁ Γιώργος Βιολαράς, ὁ Γιάγκος Μπόννης, ὁ Γιάννης Μιχαηλίδης, ὁ Θεόδωρος Δαυῖθ, ὁ Γῶγος Μιχαηλίδης, ὁ Λεωνίδας Φασουλιώτης ὁ Στέλιος Ἀργύρης καὶ Εὐάγγελος Λουῖθρης, συνθέτης τοῦ περιφημοῦ «Ἐδῶ Λεμεσός».

Στὴν ὑποκριτικὴ, σὰν Ἐρασιτέχνες βέβαια εἶχαν ἐπιτυχία, ὁ Ντίνος Ἀντωνιάδης, ὁ Γεώργιος Ταλιαδῶρος, ὁ Ἀλέκος Κοντόπουλος, ὁ Πάμπος Ποταμίτης, ὁ Τάκης Βάρδας, ὁ Μάξιμος Μοριῆς, ὁ Μιχαλάκης Πισσαριδης, ὁ Ἀνδρέας Μίσης, ἡ Ἴρην Μαύρου, ἡ Ἐλισ Ρούσου, ἡ Ξενοῦλλα Μιλτιάδου, ἡ Λούλλα Ἀντωνιάδου, ὁ Λῶλλος Καραῖς, ὁ Κώστας Παπατζιάκος, ὁ Νίκος Παπὰ σολωμοῦ, ὁ Γλαῦκος Καστάν, ὁ Κώστας Λανίτης, ἡ Ἄννα Φραγκεσκίδου, ὁ Κωστάκης Π. Κωσταντίνου, ὁ Γῶγος Μιχαηλίδης, ὁ Θεόδουλος Παπαγεωργίου (Μωρέας), ὁ Λοῦης Ζαφειρόπουλος, ὁ Γιάγκος Τσαταλιός ὁ Περικλῆς Μαρκουλῆς καὶ ἄλλοι.

Παλιές ἀναμνήσεις πού ἀποτελοῦν ὠστόσο μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ Κυπριακοῦ Θεάτρου.

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΤΙ ΠΕΡΙΕΧΕΙ

Η «ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ» ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

1. Ἐφημερίδες Κυπριακές καὶ Ἑλληνικές δεμένες σὲ τόμους ἑνός, δύο καὶ τριῶν μηνῶν.
βλέπε: «Ἐφημερίδες»
2. Περιοδικὰ Κυπριακὰ καὶ Ἑλληνικά.
βλέπε: «Περιοδικὰ»
3. Ἡ σειρά ὅλης τῆς «ΝΕΑΣ ΕΣΤΙΑΣ» ἀπὸ τὸ πρῶτον τεῦχος 1927 μέχρι σήμερα ἰδιαίτερως φωτοαντίγραφα ἀπὸ κάθε τόμο, ὅτι ἀφορᾶ τὸ θέατρο, θεατρικὴ κίνηση, κριτικές, μουσικὴ κίνηση, βιογραφικὰ ἠθοποιῶν, συγγραφεῶν καὶ ἄλλα συναφῆ πρὸς τὸ θέατρο καὶ μουσικὴ.
4. Ὅλη ἡ σειρά τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» 1900 ἕως 1915.
5. Ἀπὸ τὸ πρῶτο τεῦχος τῆς «ΕΣΤΙΑΣ» 1876 ἕως τὸ 1881 καὶ τοὺς τόμους 1889, 1892, 1893.
6. Μουσικὲς ἀπὸ Ὀπερες, Ὀπερέττες καὶ Ἐπιθεωρήσεις.
7. Ὅλη ἡ σειρά τοῦ περιοδικοῦ «ΘΕΑΤΡΟ»

- του ΚΡΙΤΑ 1957—1969.
8. "Όλη ή σειρά του περιοδικού «ΘΕΑΤΡΟ» του Κ. ΝΙΤΣΟΥ Α' περίοδος 1962—1966 και Β' περίοδος 1973 μέχρι σήμερα.
 9. "Όλη ή σειρά τής σατιρικής εφημερίδος «Ο ΡΩΜΗΟΣ» του ΣΟΥΡΗ 1883—1918.
 10. Χειρόγραφα θεατρικά έργα, έτοιμα για τὸ Ὑποβολεῖον καὶ τὴν παράστασιν πέραν τῶν 60 βιβλίων.
 11. Θεατρικά καὶ λογοτεχνικά βιβλία, χιουμοριστικά, γνωμικά, παγκόσμιος ἱστορία θεάτρου, Ἐγκυκλοπαίδικὰ λεξικά, Ἱατρικὲς ἐγκυκλοπαίδειες. Ἀπαντὰ μεγάλων συγγραφέων, σπάνιες καὶ παλιῆς ἐκδόσεις διαφόρων βιβλίων.
 12. Γκραβούρες σπάνιες ἀπὸ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ.
 13. Φωτογραφίες θεατρικῶν παραστάσεων καὶ Καλλιτεχνικῶν Φεστιβάλ, προγράμματα θεάτρων, ἀφίσαις θεατρικῶν παραστάσεων φωτοαντίγραφα ἢ σὲ φωτογραφίες θεατρικῶν κριτικῶν, βιογραφικὰ συγγραφέων, ἠθοποιῶν, καὶ ἄλλα πολλά.
 14. Σὲ εἰδικὰ φαίλς, ὅλη ἡ θεατρικὴ κίνησις τῆς Ἑλλάδος τῶν χρόνων 1931, 1933 καὶ τοῦ Φεβρ. τοῦ 1934.
 15. Βεστιάριο ἀπὸ τουαλέττες, φράκα, περροῦκες, προσωπίδες, εἶδη μακιγιαρίσματος καὶ διάφορα θεατρικὰ ἀναμνηστικά ὅπως τὸ φράκο τοῦ Βεάκη, τουαλέτες τῆς Φραντζέσκας Νικήτα, ὀμιλοῦσα ταινία τῆς «Ἐκάβης» Ἑλένης Παπαδάκη.
Πτυχία Φραντζέσκα, σὲ κάδρα φωτογραφίες παραστάσεως ἀπὸ τὸν «Οἰδιποδα τύραννο» μὲ τὸν ΑΙΜΙΛΙΟΝ ΒΕΑΚΗ στὸ 1919. Ἀρχαία θεάτρα σὲ κάδρα.
Τὸ κοστούμι τοῦ Καραντινοῦ στὸν «Ἐξηναβελόνη». Σὲ κάδρα τῆς ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ στὴν Ἠλέκτρα τοῦ Σοφοκλέους 1939.
 16. Θεατρικὰ ἔργα σὲ ἠχογραφημένες κασέτες.
 17. Εἰδικὰ σύνεργα γιὰ ἠχογραφήσεις.
 18. Ταινίες κινηματογραφικὲς 8Μ/Μ ἔγχρωμες καὶ ἀσπρόμαυρες ἀπὸ ταξίδια μου καὶ διάφορα τοπία.
 19. Σλίτς (τζαμάκια) διαφόρων τοπιῶν καὶ ἀπὸ ταξίδια μου.
 20. Κάρτες μὲ διάφορα τοπία, κάρτες διαφόρων πόλεων καὶ κρατῶν.
 21. Δίσκους γραμμοφώνου ἀπὸ Κλασσικὴ Μουσικὴ καὶ Κυπριακῶν χορῶν καὶ τραγουδιῶν.
 22. Εἰδικὰ σύνεργα λήψεως κινηματογραφικῶν ταινιῶν 8Μ/Μ.
 23. Εἰδικὰ μηχανήματα προβολῆς ταινιῶν 8Μ/Μ.

24. Βιβλία: δωρητῶν, ἐπισκεπτῶν, παρατηρήσεων.
25. Καταστατικά «Ἐρασιτεχνικῶν Συλλόγων» καὶ τοῦ «Σωματείου Ἑλλήνων ἠθοποιῶν» Ἑλλάδος.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Ἀθλητισμός», «Ἀλήθεια» Φραγκοῦδη, «Ἀλήθεια» Φαρμακίδη, «Ἀναγέννησις», «Ἀμύχωστος», «Ἀγωνιστής», «Ἡ Αὐγὴ» Ἑλλάδος, «Ἀτλαντὶς» Ἀμερικῆς, «Ἀσύρματος», «Ἀνεξάρτητος», «Ὁ Ἀγὼν», «Ἀνόρθωση», «Ἀκρόπολις» Ἀμ/στος, «Βραδυνὴ» Ἀθηνῶν, «Γνώμη», «Δημοκράτης», «Δημιουργία», «Ἕλλην», «Τὸ Ἑλληνικὸν Θέατρον» Ἑλλάς, «Ἐνωσις» Ἀγγλίας, «Ἐφημερίς», «Ἐλευθερία», «Ἐμπορικὴ», «Ἐθνικὴ», «Ἐθνικὸς Κήρυξ», «Ἐθνος», «Ἐθνικὸς Κήρυξ» Ἀμερικῆς, «Ἐσπερινή», «Ἐφημερίς τοῦ λαοῦ», «Ἐφημερίς τῶν Κυριῶν», Ἑλλάς, «Ἡμερήσιος Κήρυξ», «Ἐργατικὴ Φωνή», «Θεατρικὴ» Ἑλλάδος, «Ἡ Θεατρικὴ» Ἑλλάδος, «Τὸ Θάρρος», «Ἰσότης», «Κυπριακὴ Δημοκρατία» Ἀγγλίας, «Κερύνεια», «Κυριακάτικος Ἀσύρματος», «Κύπρος», «Καρπασία», «Κοινωνία» Ἑλλάς, «Κυπριακὸς Τύπος», «Κήρυξ», «Ἡ Κυριακάτικη Ἐσπερινή», «Ἡ Κτηματικὴ», «Λαϊκὸ βῆμα», «Μεταρρυθμισίς» Ἑλλάς, «Ἡ Μάχη», «Ὁ Ντετέκτιβ», «Νεοελληνικὰ Γράμματα» Ἑλλάς, «Νέος Κυπριακὸς Φύλαξ», «Τὰ Νέα» Λευκωσίας, «Τὰ Νέα» Ἑλλάς, «Νέος Δημοκράτης», «Νουμάς» Ἑλλάς, «Ξένιος», «Παρατηρητής», «Πυρσός», «Πάφος», «Πατρίς», «Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις», «Πρωινή», «Παναγροτικὴ» «Σαπρική», «Ἡ Σημερινή», «Σάλπιγξ», «Τὰ Γράμματα» (ΑΚΕΑ), «Τελευταία Ὄρα», «Ταχυδρόμος Ὁμόνοια» Ἀλεξ., «Ὁ Ταχυδρόμος» Ἑλλάς, «Φιλελεύθερος», «Φῶς», «Ὁ Φακός», «Χρόνος», «Χαραυγὴ», «Χόλλυγουντ» Ἑλλάδος, «Τὸ Χρονικὸ τῆς Λεμεσοῦ».

ΤΙΤΛΟΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ

«Ἀγὼν», «Ἀθλητικὴ Ἠχώ», «Ἀγρότης», «Ἀβγὴ», «Ἀνόρθωση», «Ἀναγέννησις», «Ἀκτίνες», «Ἀργῶ», «Ἀπόστολος Βαρνάβας», «Ἀλεξανδρική Ἐποχὴ», «Ἡ Γνώσις», «Γράμματα», «Ἡ Γυναίκα», «Γέλιο», «Δελτιὸν Ἀκαδημαϊκοῦ Ὁμίλου», «Δοκιμές», «Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων», «Δεκατρία», «Ἐπίκαιρα», «Ἐσπερος 1881—1885», «Ἑλληνικὴ Κύπρος», «Ἐρευνα» 1927—1966, «Ἐβδόμας», «Ἑλλάς τοῦ Νότου», «Ἑλληνικοὶ Ὄριζοντες», «Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις», «Ἡ Ἐσπερία», «Ἐπιθεώρησις», «Εἰκόνες» Κύπρου, «Εἰκόνες» Ἑλλάδος, «Ἐστία», «Ἐλεύθερος Κόσμος», «Ἐργατικὴ Ἐστία», «Ἐπιθεώρησις Τέχνης», «Ἑλληνισμός», «Ἑλληνικὴ Δημιουργία» (Μεῶ), «Ἐκκλησιαστική»

κός Κήρυξ», «Εκδρομικά», «Εικονογραφ. Κλασσικά», «Ελληνικός Κόσμος», «Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης», «Εμπορική Έρευνα», «Ελ. Γεωργική Έταιρεία», «Έλλάς — Κύπρος — Ιουρισμός», «Επιθεώρησις Ποδηλατική και Άθλητική τής Ανατολής και Γ' 1899 Παγκύπριοι Άγώνες», «Έκλογη», «Η Εύθύνη», «Ζυγός», «Ζωή», «Ζωντανά Νειάτα», «Ήλιος», «Ήγησώ», «Ήριδανός», «Ήχος» ΗΙ-1, «Θέατρο» (Θ. Κρήτα), «Ψάτρο» (Κ. Νίτσου), «Θεατρικά» (Παπασωτηρίου), «Θησαυρός», «Τό Θέατρο» Κ. Μόντη, Φ. Μουσιλ., «Θεατρική Τέχνη», «Η Θυμέλη», «Θησαυρός», «Ίδέα», «Ίόνιος Άνθολογία», «Ίλιός», «Ίστορία», «Ό Καλλιτέχνης» 1910-1914, «Κόσμος», «Ό Κόσμος Σήμερα», «Καιροί τής Κύπρου», «Κυπριακή Ήχώ», «Κυπριακός Άγών», «Κυπριακά Σπουδαί», «Κυπριακόν Λευκωμα», «Κυπριακά Χρονικά», «Κυπριακά Γράμματα», «Κυπριακός Λόγος», «Ό Κόσμος τής Ψυχής», «Κρητικά Θέματα», «Λύρα», «Μούσα», «Μόρφωσις», «Η Μελέτη», «Μηνιαίον Δελτίον του Ύφυπουργείου», «Ό Μέντωρ», «Μηνιαίον Δελτίον Εκδρομικού», «Η Νέα Ζωή», «Νέα Πατρίδα», «Νέα Έστια», «Νέα Έποχή», «Νέοι Βωμοί», «Ντομινό», «Νέον Πνεύμα», «Νέα Ζωή», «Τό Ξεκίνημα», «Όικογενειακός Θησαυρός», «Όπτικοακουστική», «Πνευματική Ζωή», «Πρώτο», «Πρόζα», «Παναθήναια» (1900 έως 1915), «Παλμοί τής Κύπρου», «Πάφος», «Πνευματική Κύπρος», «Πρωτοπόροι», «Παρνασσός», «Παράδοση» (Έκκλησιαστικό), «Πεννοφόρος», «Ό Ρωμικός» (Σουρή), «Ραδιοπρόγραμμα» Κύπρου, «Ραδιοηλεκτρόσις» Έλλάδος, «Ρομάντσο», «Στερεά Έλλάς», «Σήμερα», «Η Συνέχεια», «Σκίτσα» Γ. Φασουλιώτη, «Ταχυδρόμος», «Τάιμς Όφ Σάμπρου», «Τικ-Τάκ», «Τράστ του Γέλιου», «Τραγούδι και Τηλεόρασις», «Τέχνη και Θέατρον», «Ύγεια» (Ύπουργείου Ύγείας), «Φιλολογική Πρωτοχρονιά», «Φωτεινοί Όριζοντες», «Φιλολογική Κύπρος», «Φωτο Τέστ», «Φαντασία», «Χρονικό» (Μπουάτ Όρας Άθηνών), «Χρονολογική Άκτις», «Χριστιανικό Συμπόσιον», «Χιοϋμορ» (Όρθρου Άττικου), «Χρονικά».

ΓΕΝΙΚΑ

Στήν «Ε ύ θ ύ ν η» (άρ. 74) δημοσιεύεται τό α΄ μέρος μελέτης του Παν. Περισιάνη με τίτλο «Αξιοκρατία». — Στήν ποιητική συλλογή «Η ρ ω ι κ α» του Δημ. Κόκκινου περιλαμβάνονται και δυο «Κυπριακά». — Στήν «Ε ύ θ ύ ν η» (άρ. 73) κείμενα για τήν Κύπρο των Άλ. Μινοτή, Μελισσάνθη, Μηνά Δημάκη, Π. Πάσχου, Χρ. Μαλεβίτση, Τσιρόπουλου (ύπογρ. Εύθύνη).

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Δωδέκατη Όρα (Άθήνα) άρ. 23 Άφιέρωμα στο Νίκο Τουτουτζάκη — Εύθύνη (Άθήνα) άρ. 73 και 74 — Ναυτική Έλλάδα (Άθήνα) άρ. 531. Τα 50 χρόνια της άρ. 532. = Κρυστάλλης (Πειραιάς) άρ. 160. — Μακεδονική Ζωή (Θεσσαλονίκη) άρ. 141. = Σύγχρονη Σκέψη (Άθήνα) άρ. 16. — Συμβολή (Λευκωσία) άρ. 1. Περιοδικό τής Ένωσης Νέων Επιστημόνων Κύπρου. — Λαογραφική Κύπρος (Λευκωσία) άρ. 22. — Σμύρνα (Νέα Σμύρνη) άρ. 113/114. — Σκιάθος (Σκιάθος) άρ. 8. — Τό Σχολείο και τό Σπίτι (Άθήνα) άρ. 194. — Παρνασσός (Άθήνα) Όκτ.—Δεκ. '77. — Τομές (Άθήνα) άρ. 32. — Chinese Literature, 1978, 2. — Καλειδοσκόπιο (Άθήνα) άρ. 8 (β΄ περ.). — Πειραική Πατρίκη (Άθήνα) άρ. 181. — Έργατική Έπιθεώρηση (Λευκωσία) άρ. 2. —

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Δημοσθ. Κόκκινου: Ήρωικά, Θεσσαλονίκη, 1977.

Δημοσθ. Κόκκινου: Άνδρόνικος Κομνηνός, Θεσσαλονίκη, 1977.

Κώστα Δ. Κόκκινου: Διαθλάσις, Θεσσαλονίκη, 1977.

Γαλάτεια Α. Παλαιολόγου: Τα παιδιά, τό χρώμα και τά πουλιά..., Άθήνα, 1976.

Άρχ. Φωτίου Κωνσταντινίδου: Όδηγοί προς Κύριον, Λευκωσία, 1973.

Δημ. Γαλάνης: Έαρινή χερσόνησος, Άθήνα, 1978.

Φαίδ. Μπουμπουλίδου: Νεοελληνικά Μελετήματα, Α΄ και Β΄, Άθήνα, 1978.

Φαίδ. Μπουμπουλίδου: Ποικίλα Φιλολογικά (άνατ.) Θεσσαλονίκη, 1977.

Πότη Κατράκη: Ό σκάρτος, Πειραιάς, 1976.

Πότη Κατράκη: Κραυγές Ζωής, Πειραιάς, 1975.

Πότη Κατράκη: Τα γκέμια, Πειραιάς, 1977.

Τάκης Καλονάρος: Άθραυστοποίησης, Άθήνα, 1976.

Ίάσωνα Εύαγγέλου: Ό πόνος, Άθήνα, 1978.

Ίάσωνα Εύαγγέλου: Φηφίδες, Ζ΄, Άθήνα, 1978.

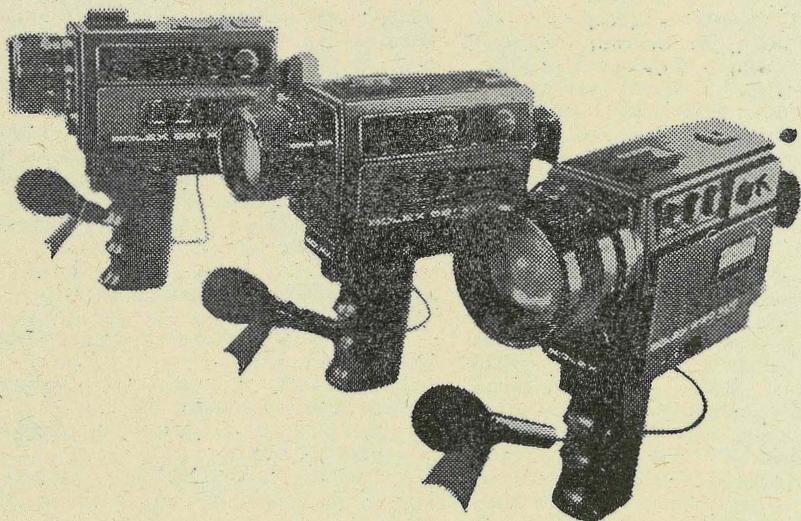
Νικολ. Νατσούλη: Φιλοσοφικά θέματα, Άθήνα, 1977.

Μεν. Χριστοδούλου: Γλωσσικά περὶ Κύπρου πραγματεία΄ του ΙΘ΄ αιώνας, έκδ. Κυπριολογική Βιβλιοθήκη, Λευκωσία, Λευκωσία, 1978.

Έλένης Π. Γύζη: Βασίλης Κραψίτης, ό φιλόσοφος ποιητής και άνθρωπος, Άθήνα, 1978.

Capture life just as it is. With all its action and sound.

Super 8 sound cameras

Bolex 551 XL Sound Macrozoom 5 X ZOOM

For the movie-maker who sometimes wants to film under very poor lighting conditions

With its wide aperture lens (f/1.2) and its greater shutter opening angle (220° instead of 150°), this model enables you to film where conventional cameras are unable to operate because the light is not strong enough. It is above all the ideal camera for filming indoors (family party, church, museum, etc.), but naturally it is also perfectly suitable for filming out of doors under normal lighting conditions.

Bolex 581 Sound Macrozoom 8 X ZOOM

For the movie-maker who wants to have a wider choice of framings, from the 7.5 mm wide-angle to the 60 mm telephoto

This is a camera that has been particularly carefully planned from the point of view of technical advantages, giving it a performance/quality/price ratio which places it in the very top flight of cameras designed for the exacting amateur. Its 8 X zoom offers movie-makers very great freedom when composing their pictures. The Bolex 581 Sound Macrozoom is a technically advanced, very complete model with the emphasis on efficiency.

Bolex 5120 Sound Macrozoom 12 X ZOOM

For the movie-maker who wants to have an exceptional choice of framings, from the 6 mm super wide-angle to the 72 mm super telephoto

In silent movies, in order to liven up sequences, you can always stop filming and change your angle: in most cases, with sound movies this is not possible. And that is why it is extremely useful to have a wide choice of framings, enabling you to add variety and life to your film. Now the Bolex 5120 is equipped with a 12 X zoom, which offers a tremendous choice of framings. The super telephoto and super wide-angle settings enable you to take spectacular close-ups as well as general views even when you cannot get as far away from your subject as you would like.

BOLEX

Hallmark of quality

Agents for Cyprus:

MICHEL S. SAVIDES LTD.
9 Lycurgus Street - Tel. 76613.
N I C O S I A

πάνω στα πτώματα και καταδυναστεύει τούς λαούς, δὲν ἔχει πρόσωπο καθαρὸ γιὰ νὰ σ' ἐλκύη.

—Πλάθα ντὲ Κόρτες. Τί σημαίνει; ρωτᾷ ὁ γυιὸς μου.

—Πλατεία τοῦ Βουλευτηρίου.

—Πᾶμε νὰ καθήσουμε στὸ παγκάκι, προτείνει ἡ γυναίκα μου.

Τὰ πόδια διαμαρτύρονταν. Στις μεγαλουπόλεις δὲ μπορείς νὰ ὑπολογίσης ἀποστάσεις. Σὲ εἰδοποιοῦν πὼς ξεπέρασες τὸ μέτρο κάτι πόνοι στίς γάμπες και τὸ λίγο λαχάνιασμα ἂν ἔχῃς τὰ χρονάκια σου. Ἐξάλλου, ὅπως τῶπα ἡ πλατεία εἶχε μιὰ ἡσυχία, πού με τὴ σύγκριση αὐξαινε — πὼς μπορεί ν' ἀποφύγῃς τίς συγκρίσεις; Αὐτὸ τὸ τριγωνικὸ σχῆμα τῆς μικρῆς αὐτῆς πλατείας με τὰ πέντε - ἕξι δέντρα δὲν ἦταν ἄσχημο καταφύγιο. Μπήκαμε ἀπ' τὴν πιδὸς μωτερῆς γωνίας. Ἀντίκρου ἓνα χάλκινο ἄγαλμα πάνω σὲ ψηλὸ δάθρο. Ὁ φωτισμὸς κάπως ἀδύναμος, πού λιγότερευ ἀκόμα περισσότερο ἀπὸ τούς τρεμάμενους ἴσκιους τῶν φύλλων.

Κάτι σὰν προαίσθησι χωρὶς σαφὲς πρόσωπο, ἓνα κάλεσμα ἀναπάντεχο, μ' ἔσπρωξε νὰ πλησιάσω τὸ μνημεῖο.

—Ὁ Θερβάντες, φώναξα ἀθέλητα.

Καὶ τότε ἔνοιωσα πὼς δρισκόμουν στὸ χῶρο τῆς Ἰσπανίας. Ἐκινῶντας γιὰ μιὰ γνωριμία με τὰ ἀξιοθέατα τῆς Ἰσπανίας, δὲν εἶχα μῆτε σὲ δεῦτερο ἐπίπεδο πρόθεσι ν' ἀναζητήσω σημάδια ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ Θερβάντες. Οἱ οὐσιαστικὲς συγκινήσεις μου ἀπὸ τὸν ἰσπανικὸ πνευματικὸ χῶρο κυκλοφοροῦν γύρω ἀπὸ τὸν Χιμένεθ και τὸν Λόρκα, πού τούς μετέφρασα — τ' ὁμολογῶ — με τὸ αἶμα τῆς καρδιάς μου. Ὁ Θερβάντες ἀπλῶς ἦταν μιὰ ξέθωρη ἐντύπωσι ἀπ' τὰ πολὺ παλιὰ μου χρόνια. Εἶχα τότε διαβάσει τὸν Δὸν Κιχώτη σὲ μετὰφρασι τοῦ Κ. Καρθαίου (ποιητῆ, πού στὰ φοιτητικὰ μου χρόνια ἰδιαίτερα ἐκτιμοῦσα — μού τὸν γνώρισε ὁ Μελῆς Νικολαΐδης στὸ ἰσόγειο τότε κατὰ στημά του στὴν ὁδὸ Θεμιστοκλέους). Κάποτε καταπιάσθηκα με μεταφράσεις ἰσπανικῶν σονέτων τῆς χρυσῆς ἐποχῆς. Μετέφρασα Γκόγγορα, Καλδερὸν και ἄλλους. Ἡ ποίησι τοῦ Θερβάντες με ἄφησε ἀσυγκίνητο. Κι' ὅμως τὸ βράδυ αὐτὸ ἀντίκρου ἀπ' τὸν χάλκινο ἀνδριάντα του, μαζεύτηκε μέσα μου τόση ἐκπληξή, ὅπως ἀκριθῶς μαζεύει ἐκπληκτικὴ μαγεία σὲ μιὰ παρθένα ὄρασι ἓνα σπάνιο ἠλιοδασίλεμα. Κάποια φωνή με πρόσταξε ἀπὸ τῶρα και νὰ πάη νὰ γνωριστῶ με τὸν Θερβάντες, κοιτάζοντας πὼς τὸν ἀντιμετώπιζαν οἱ συμπατριῶτες του. Ὁχι φιλολογικὰ. Θάλεγα ἐκλαικευμένα, προσιτὸ στὸ κάθε μάτι, και στὸν ἀκατατόπιστο ἀκόμα, προπαντὸς δηλωτικὰ ἀπὸ τὸ γενικὸ αἶσθημα, πού διαμορφώνει ἡ παράδοσι, ἡ πιδὸς γνήσια λαϊκὴ διεργασία.

Ὁ χάλκινος ἀνδριάντας τοῦ Θερβάντες στεκόταν πάνω σὲ μαρμάρينو δάθρο, πολὺ ψηλὰ γιὰ ν' ἀντικρύζεται κι' ἀπὸ μακριὰ και γιὰ νὰ ξεχωρίζη ἀπὸ τὸ πλῆθος, κι' ἄς τοῦ ἦταν οἰκείος. Στὴ μπροστινὴ και πίσω πλευρὰ διάβαζες χαραγμένα σὲ χάλκινη πλάκα τὰ ἑξῆς:

MICHAELI DE CERVANTES

SAAVEDRA

HISPANAE SCRIPTORUM

ANNO

M. D. CCC. XXXV

Τὸ βράδυ πέρασε ὥραϊα, ὅπως στὰ παλιὰ χρόνια οἱ ἐσπέρες τοῦ καλοκαιριοῦ στὰ κατώφλια τῶν σπιτιῶν.

*

**

Ἀπὸ τὸ βράδυ, πού τυχαῖα ἀντίκρουσα τὸ μνημεῖο τοῦ Θερβάντες, ἄρχισε

ή αναζήτηση. Έτσι ξαφνικά ξεκινούν μερικά πάθη, θάλαγα, αν δε φοβόμουν το μεγάλο λόγο, από αποκάλυψη. Δεν καρτερούσα πια μόνο το τυχαίο, παρόλο που στα τελευταία εγκατελήφθηκα σ' αυτό και στη μαγεία του. Όσοσο στη Μαδρίτη ρωτούσα, συμβουλευόμουν κάθε έντυπο, που έπεφτε στα χέρια μου με μια δίφα έφηβική. Ο χρόνος βίαζε. Τα ταξίδια δεν έχουν αργό ρυθμό κι' ίσως γι' αυτό έχουν αυτή τη γλυκόπικρη γεύση με το ιδιαίτερο θέλγητρο.

—Μνημείο του Θερβάντες υπάρχει στην Πλάθα ντ' Εσπάνια, με πληροφορεί ένας υποχρεωτικός διβλιοπώλης στην Πουέρτα ντε Σόλ. Νά πάρης το μετρό και στη δεύτερη στάση νά κατέβης. Είν' εύκολο...

Τόν εύχαρίστησα, αγοράζοντας συγχρόνως μια φτηνή ανθολογία ισπανικής ποίησης.

Η Πουέρτα ντε Σόλ, που θεωρείται το κέντρο της Μαδρίτης με το χαρακτηριστικό της έμβλημα μιάν άρκούδα που καιτά νά σκαρφαλώση σ' ένα δέντρο, πάντοτε είναι πλημμυρισμένη από διαστικό κόσμο. Κατέβηκα στο μετρό. Σε πολύ λίγη ώρα ανέβαινα στην Πλάθα ντ' Εσπάνια, όπου ύψώνεται περήφανα ή ψηλότερη πολυκατοικία της Μαδρίτης. (Αυτό δε με πολυσοκίξει: τὰ ύψη από σίδερο και μαθηματικούς ύπολογισμούς δε με συγκινούν, προπαντός δε με ξιπιάζουν).

Το μνημείο του Θερβάντες και του Δόν Κιχώτη κατέχει το κέντρο όλου αυτού του πράσινου χώρου, που έχει μιάν ανοικτόςυνη σαν την καλή καρδιά. Στη μιὰ πλευρά του βλέπεις καθισμένο τον Θερβάντες νά κρατά ένα διβλίο. Χαμηλότερα και ξέχωρα από τον κύριο μαρμάρινο κορμό του πολύ ψηλού αυτού μνημείου, το χάλκινο σύμπλεγμα Δόν Κιχώτη πάνω στ' άλογο του και Σάντσου πάνω στο γαϊδούρι του. Δεξιά κι' άριστερά δυο γυναικείες μορφές από μάρμαρο: ή Δουλτσινέα κι' Λαβραδόρα. (Ρώτησα τους δυο φύλακες, που με βεβαίωσαν για την ταυτότητα των δυο αυτών γυναικείων μορφών). Στο πίσω μέρος του μνημείου ή Ισαβέλα ή Καθολική. Δεξιά κι' άριστερά του μνημείου ή καλύτερη κατά την γνώμη μου έπινόηση: κοντά κορφολογημένες έλιές με ποικιλόμορφους κορμούς και στίς λευκές τους άσπρα στρογγυλά χάλικια ανάμικτα με μαύρα. (Τέτοιες στρογγυλές πέτρες στο άσπρο και μαύρο συνήθιζαν οι Μαυριτανοί στα πάτια της Άνδαλουσίας). Τούτη ή έπινόηση, ανεξάρτητα από τον πολύ διακοσμητικό της χαρακτήρα, θυμίζει τα τοπία με τις έλιές, που τόσο επιβάλλεται σήμερα στον ταξιδιώτη. Μπροστά στο μνημείο μιὰ όρθογώνια δεξαμενή σου δείχνει το πρόσωπό της. Το νερό της έρχεται από τις θρύσες που τρεχολογούν κάτω απ' τα πόδια της Ισαβέλας. Και τα σπουργίτια, ένα σωρό δλόγυρα, νά τιπνίζουν και νά τρελλαίνουν το χώρο, δίνοντας σε συνδυασμό με τις έλιές είδυλλιακό χρώμα μες την καρδιά της πολυσύχναστης και πολύκοσμης πολιτείας.

Στα ξύλινα παγκάκια της πλατείας κάθονταν τη ζεστή έτούτη ώρα άνθρωποι και των δύο φύλων με ύπεροχή των κοριτσιών από της θόρειες χώρες: το ξανθό τους χρώμα, το γαλανό τους μάτι και το ξαναμένο απ' τη νιότη και την καλοκαιρινή ζέστη δέρμα τους θρισκόταν σε έντυπωσιακή αντίθεση με το ισπανικό μελαχρινό, το μαυριτάνικο. Κάθησα σ' ένα παγκάκι για νά χαρώ την ώρα, το τοπίο και τη νέα μου πείρα, νά τα καλοσκεφτώ και ν' άφεθώ ύστερα στ' όνειρο. Αυτό τ' όνειρο στίς ξένες χώρες δικαιολογεί τη φυγή σου από το φυσικό σου χώρο. Στο διπλανό παγκάκι μελετούσαν με όλοφάνερο πάθος δυο κοπελλίτσες γερμανιδούλες. Είμαι βέβαιος, κι' άς μη το διαπίστωνα με τα μάτια μου, διαθάζανε Δόν Κιχώτη. (Πόσο μάς άρέσει νά προβάλλουμε στους άλλους τις προσωπικές μας έπιθυμίες!).

Δὲ μποροῦσα νὰ μὴ ἐκτιμῶσω μὲς τὸν πνευματικὸ καὶ συναισθηματικὸ μου δίο ἐτοῦτο τὸ δειλιγὸ μπροστὰ στὸ μνημεῖο τοῦ Θερβάντες στὴν Πλάθα ντ' Ἐσπάνια. Τώρα πού τὸ καταγράφω νοιώθω τὴ γεύση του σὰν τὸ κρύο νερὸ μὲς στὴν καλοκαιρινὴ πορεία καταμεσήμερα.

**

Ἡ Κάλιιε Ἀτότσια εἶναι γεμάτη καταστήματα μὲ λογικὲς τιμές, ὅπως μᾶς πληροφόρησαν. Προσωπικὰ δὲ μ' ἐνδιαφέρουν οἱ τιμές τῶν διαφόρων ἐμπορευμάτων, παρόλο πού σὰν ταξιδιώτης εἶχα κάποιες ὑποχρεώσεις σὲ δικούς καὶ φίλους γιὰ ἀναμνηστικὰ δῶρα. Ὑποχρεώσεις δέβαια πού πηγάζουν ἀπὸ τὴ συνήθεια τοῦ ...ἀντίδωρου, ἀλλὰ καὶ τὴν καλυμένη μ' ἐπιμέλεια ματαιοδοξία νὰ δώσης σὲ κάποιον μιὰ μνήμη μόνιμη τοῦ ταξιδιοῦ σου καὶ μιὰ εὐκαιρία νὰ σχολιάσῃ μὲ ἄλλους τὴν ...εὐτυχία σου. Ἐξάλλου, μὲ τὸ δῶρο ξεινᾶς καὶ τὴν ἀφήγηση τῶν ἐντυπώσεών σου, κἀτι σὲ ρωτᾶνε, ἀπαντᾶς συνήθως μὲ κείμενα πού θέλεις νὰ τονίσῃς..., νομίζω ὠραῖος ἐπίλογος ἐνὸς καλοῦ ταξιδιοῦ σὲ ξένους τόπους. Ἡ περιπλάνησή μου στὴν Κάλιιε Ἀτότσια κυνηγοῦσε μιὰν πληροφορία: κάπου σ' αὐτὸ τὸ δρόμο ὑπῆρχε ἐντοιχισμένη πλάκα γιὰ τὸν Θερβάντες. Εἶχα στὸ νοῦ μιὰ λανθασμένη ὑπόψια πὼς κάπου σ' αὐτὸ τὸ δρόμο κατοίκησε ὁ Θερβάντες στὰ χρόνια πού ἔζησε στὴ Μαδρίτη. Πιστεύω πὼς εἶναι πολυτιμότερος γιὰ κάθε συγγραφέα τοῦ ὁποιοῦδήποτε ἀναστήματος ὁ τόπος πού τυπώθηκε τὸ ἔργο του κι' ἄρχισε πιά μὲ αὐτὸ νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ τὸν ἄλλο, τὸν ἀποδέκτη, (τοῦτον ἀποζητᾶ ὁ συγγραφέας) παρὰ οἱ ἄλλοι τόποι κι' ἄς ἔχουν κι' αὐτοὶ τὴ σημασία τους σὲ ὅλη αὐτὴ τὴ λειτουργία, πού λέγεται συγγραφή. Γι' αὐτὸ μιὰ καινούρια εὐτυχὴς διάθεση μὲ πλημμύρισε ὅταν στὸν ἀριθμὸ 85 διάβαζα τὴν ἐντοιχισμένη πλάκα. Ἡ πλάκα ἐλαφρὰ μαυρισμένη ἀπὸ τὰ καυσαέρια δῆλωνε πὼς σ' αὐτὸ τὸ οἶκημα τυπώθηκε στὰ 1604 ἢ πρώτη ἔκδοση τοῦ πρώτου μέρους τοῦ Δὸν Κιχώτη. (Κυκλοφόρησε τὸ Μᾶη τοῦ 1606 σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιγραφή). Ἡ πλάκα εἶναι μαρμαρινή μὲ τὸν Θερβάντες στὴν πάνω πλευρὰ νὰ κοιτᾶ τὴ χάλκινη σύνθεση τοῦ κεντρικοῦ μέρους, στὴν ὁποία ὁ Δὸν Κιχώτης μὲ τὸ κοντάρι του προχωρεῖ καβάλα στ' ἄλογό του, ἐνῶ πρὸ πίσω ὁ Σάντσος κοιτάζῃ πρὸς τὰ πίσω τὸ πεισματάρικο γαϊδούρι ὡς νὰ τὸ καλῇ. Στὴν κάτω πλευρὰ δύο γυμνοὶ ἄντρες μ' ἀθλητικὸ κορμὶ κρατᾶνε ἀνοικτὸ βιβλίον. Ἡ ἐπιγραφή λέει: Ἐδῶ ἦταν τὸ τυπογραφεῖο, ὅπου πραγματοποιήθηκε ἡ πρώτη ἔκδοση τοῦ πρώτου μέρους... (Τὸ συμβολισμὸ τῶν γεροδεμένων ἀθλητικῶν νέων, πού κρατᾶνε βιβλίον, δὲν τὸν ἔχω ἀντιληφθῆ).

Τὸ παλιὸ οἶκημα, ὅπου ἔγινε ἡ ἐκτύπωση, εἶναι πιά ἐρειπωμένο. Ἄν ρίξῃς μιὰ ματιὰ ἀπὸ τὸ παράθυρο θὰ δῆς τὰ πάντα πεσμένα. Μένει ὁ τοῖχος μὲ τὴν ἐπιγραφή. Αὔριο πού θὰ κτιστῇ μιὰ πολυκατοικία μὲ καταστήματα γιὰ τὸν ἐμπορικὸ ἄνθρωπο, θάχῃ τὴ θέση τῆς μιᾶς μνημόνευσης πνευματικοῦ ἔργου; Σκέφτομαι μὲ πόσο γοργὸ ρυθμὸ παραμερίζεται τὸ πνεῦμα (μὲ τὴν παλιά του ἔννοια) ὅταν τοῦτο δὲν ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τίς τεχνοκρατικὲς ἀπαιτήσεις. Καὶ λέω: τόσο ξεκόφαμε ἐμεῖς τῶν παλιῶν ἡμερῶν; Κι' ὅμως οἱ χιλιάδες τῶν τουριστῶν (κι' ἀνάμεσά τους πολλοὶ νέοι) ἀναζητοῦνε τὰ σημάδια ἐνὸς ρωμαϊκοῦ παρελθόντος. Μπορεῖ τὸ βιβλίον κι' ἡ ἡλικία νὰ τοὺς σπρώχνουν σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τίς ἀναζητήσεις. Γιατί ὄχι κι' ἡ ἀσφυξία τῶν πολυκατοικιῶν στὸν τόπο τους καὶ ἡ ἀσφυξία τῶν βιοτικῶν εὐκολιῶν, ἂν ὄχι κι' ἡ εὐμάρεια;

Στάθηκα ανάμεσα στον κόσμο, ξένος από την γύρω κίνηση, κοιτάζοντας
ν' αποτυπώσω αυτή τη μνήμη.

**

Τὸ καλοκαίρι ὁ κάμπος εἶναι σωστή πνιγούρα. Τὸ πολὺ φῶς, τὸ μονότο-
νο, σὲ μυσδιάζει. Ἄν τὸ τοπίο δὲν ἔχει μεταλλαγῆς σὲ λογικὴ ποικιλία καὶ
συχρότητα, δὲ μπορεῖς ν' ἀντιδράσῃς κι' ἐγκαταλείπῃσαι. Ποῦ καὶ ποῦ κάποια
σκέψη σου μοιάζει ἀπλῶς μ' ἓνα χασμουρίσμα. Πηγαίνοντας ἀπὸ τὴ Μαδρίτη
στὴν Ἀνδαλουσία — ὄρες ἀρκετές, σχεδὸν ἀτέλειωτος δρόμος — κοιτάξαμε
λίγο τὸ Ἀραχουῆζ μὲ τὸ ποτάμι τοῦ τὸν Τάγο. Τὸ παλάτι τοῦ στοῦ βάθους δὲ
μᾶς μίλησε, παρόλη τὴ λεπτότητα τοῦ τοπίου. Ἄνοιχτήκαμε σ' ἓνα κάμπο πλα-
τὺ καὶ μονότονο, παρόλα τὰ σημάδια τῆς ἀναδάσωσης. Μερικὲς ἐλιές κάτω μᾶς
λέγανε, μὰ τί γὰ σοῦ κάνη ἢ σταγόνα τους μέσα σὲ κείνο τὸ ἐκτεταμένο τοπίο!
Ξαφνικὰ προβάλλει στὴν εἴσοδο ἑνὸς χωριοῦ ἓνα χάλκινο ἄγαλμα τοῦ Δὸν
Κιχώτη καθάλα σ' ἄλογό του μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ του μακρὺ κοντάρι. Αὐτὴ
ἢ στενόμακρη γραμμὴ τοῦ κονταριοῦ συνταιριάζεται τόσο μὲ τὸ στενόμακρο
σχῆμα τοῦ προσώπου τοῦ τυπικὸ πιά, ἀλλὰ καὶ δηλωτικὸ τοῦ δονκιχωτισμοῦ.
Μαδριλέχος, ἓνας τόπος τῆς Μάντσα, σημειώνεται. Αὐτὸ πάλι μοῦ ζύπνησε
τὴ διάθεση γιὰ τὸν Θερβάντες. Πηγαίνοντας γιὰ τὴ Γρανάδα μέσα μου κυριαρ-
χοῦσε ὁ λογισμὸς καὶ τ' ὄνειρο τῆς Ἀνδαλουσίας. Τὰ μέρη αὐτὰ μιλάνε γιὰ
τὴν Κάρμεν, τὸν Λόρκα, τὸ ντὲ Φάλλια, τὰ μαυριτάνικα παλάτια κι' ὄχι γιὰ
τὸν Θερβάντες, παρόλο ποῦ αὐτὸς ἔζησε καὶ στὴ Σεβίλλη καὶ στὴ Γρανάδα
σὰν εἰσπράκτορας τῶν φόρων. (Μιλῶντας μ' ἓνα ἀσπρομάλλη ξεναγὸ, ποῦ αὐ-
τοφνημιζόταν γιὰ τίς γνώσεις τοῦ γύρω στοὺς καθεδρικοὺς τῆς Εὐρώπης, μάθα-
να — ἂν ἀληθεύῃ — πῶς στὶς φυλακὲς τῆς Σεβίλλης ὁ Θερβάντες συνέλαθε
τὴν ἰδέα τοῦ Δὸν Κιχώτη ἀπὸ τὴ Μάτσα). Ὅμως μιὰ νύξη πῶς σοῦ ἀνοίγει τὸ
δρόμο! ὄχι γιὰ μελέτη μόνον, ἀλλὰ καὶ γιὰ συναίσθημα. Εἴμαστε συχνὰ ἔρμια
κάποια νύξεων ἀπροσδοκῆτων.

Τὸ λεωφορεῖο προχωροῦσε μέριμνο γιὰ τοὺς ἀνθρώπινους συλλογισμοὺς.
Ἡ μηχανὴ εἶχε τὸ δραμολογίό της, ὅπως τὸ κούρδιζε ὁ ἀνθρωπος, ὁ ἐμπορικὸς
ἀνθρωπος. Τὸ μάτι μου ὅμως ζητοῦσε σημάδια: μιὰ ἐπιγραφή, μιὰ δήλωση, ἓ-
να μνημεῖο. Καὶ ξαφνικὰ στοῦ βάθους, δεξιὰ ἑνὸς χωριοῦ μᾶς δεῖξαν τὴν ὄψη
τους δυὸ ἀνεμόμυλοι.

— Ἄνεμόμυλοι στοῦ λόφο, φωνάζει ἡ γυναίκα μου.

— Οἱ ἀνεμόμυλοι τοῦ Δὸν Κιχώτη, μᾶς ἐξηγεῖ ὁ συνοδὸς καὶ τὰ μάτια
τοῦ πήρανε μιὰ φωτεινὴ λάμψη.

— Ποιὸ εἶναι τὸ χωριό; ρωτῶ.

— Πουέρτο Λάπιθε, μοῦ ἀπαντᾷ.

Δὲν ἀπόσπασε τὸ λόγο καὶ τὸ λεωφορεῖο ἔκοθε ταχύτητ, προφανῶς γιὰ τὸ
σταθεμεῖση κάπου ἐκεῖ κοντά. Μπήκαμε σὲ μιὰ πλατεῖα μικροῦτοιχη, τὴν
Πλατεῖα τῆς Βέντα ντὲλ Κιχότε. Ἡ μνήμη, θαμπὰ βέβαια, μ' ἔφερε πίσω χρό-
νια πολλὰ (τρέμεις γὰ τὰ μετᾶς) τότε ποῦ ἀπολά ἴθαινα (καὶ δὲν ὑπάρχουν
ἀνώτερες ἀπὸ μερικὲς πνευματικὲς ἀπολαύσεις) μὲ πρωτόγονο πάθος τὸν Δὸν
Κιχώτη στὴ μετάφραση Καρθαίου. Ἐδῶ εἶναι τὸ στενὸ τοῦ Λάπιθε, ὅπως
τὸ σημειώνει ἢ μετάφραση. Ἄπ' αὐτὸ πρωτοσὲ αἰώνοντας ὁ Δὸν Κιχώτης καθά-
λα σ' ἄλογό του, τὸ Ροσιτάντε, πρωτάρχισε τὰ ξακουστὰ του κατορθώματα.
Ἐδῶ ὁ χαντζῆς στοῦ πανδοχείου (σ' αὐτὴ τὴ Βέντα) τὸν ἀνακήρυξε ἱππότη.

Στὴν πλατειούλα, πάνω σὲ πέτρινο ὑπόβαθρο, ὁ χάλκινος Δὸν Κιχώτης
μὲς τὴν πανοπλία τοῦ κοιτάζει ἀγέρωχα. Γύρω δάσπροι τοῖχοι κι' ἢ θαθεῖα
οὐρανια ξύπορτα τοῦ πανδοχείου. Μπήκαμε στοῦ εὐρὺ χαλικοστρωμένο πάτιο,
τὴν ἐσωτερικὴ αὐλή. Ἀντίκρυ στοῦ βάθους ἓνα πηγάδι καὶ πλάι τοῦ ἓνας ἄλ-

λος χάλκινος Δὸν Κιχώτης νὰ κρατᾶ τὸ μακρὺ του κοντάρι, ἐνῶ ἡ πανοπλία θρῖσκόταν ἀνέμελα ἀφημένη πάνω στὴν πέτρινη γούρνα. Στὸν τοῖχο πίσω ἀπ' τὸ πηγᾶδι ἕνας τροχὸς ἀμαξιοῦ (τὸν εἶδα τὸν τροχὸ συχνὰ σὰν διακοσμητικὸ στοιχείο στὶς εἰσόδους διαφόρων ἑπαύλεων). Ἀριστερὰ στὸ ζέφωτο κάμποσα πιθάρια, πὺ στέκανε πάνω σὲ ἄσπρα πρόσθετα πόδια. Τὶς τρεῖς πλευρὲς τοῦ πάτιου καλύπτανε ξύλινα ὑπόστεγα μὲ χαλικοστρωμένο δάπεδο. Στὴ μιὰ πλευρὰ ἀριστερὰ στὸν πυλῶνα, μιὰ σκάλα ὀδηγοῦσε σὲ ἀνωί. Δίπλα μιὰ πόρτα σ' ἔφερε σὲ κλειστὴ τραπεζαρία. Στὰ ὑπόστεγα ἔδλεπες ἀραδιασμένα τραπέζια καὶ καρέκλες πλεκτές. Ἐδῶ κι' ἐκεῖ λίγες γλάστρες γεράνια, γεράνια. Στὴ γωνία πίσω ἀπὸ τὸν Δὸν Κιχώτη ἡ κάβα καὶ τὸ μπάρ, πὺ σὲ καλοῦσαν μ' ἕνα γλυκὸ μισόκλειστο ματάκι χαριτωμένης φιλεναδούλας. Ἀξίζει τὴν περιγραφή μας γιὰ τὴν καλαίσθητη ἐμφάνισή του καὶ τὴν ἱστορία πὺ συμβολίζει. Τὸ φῶς ἐδῶ εἶναι λιγιστό, ὅσο μπαίνει ἀπὸ τὴ μικρὴ χαμηλὴ εἴσοδο. Ἐνα μικρὸ τετράγωνο χαλικοστρωμένο κομμάτι μὲ λίγα χαμηλὰ ξύλινα τραπεζάκια καὶ καθίσματα. Δίπλα μιὰ ἀποθήκη τῶν χρόνων ἐκείνων. Κατεβαίνεις ἕνα - δυὸ σκαλιὰ καὶ θρῖσκεις ἴδου σειρὲς πιθάρια πανύψηλα, δεξιὰ κι' ἀριστερὰ, πὺ φωτίζονται θαμπὰ ἀπὸ ἕνα κόκκινο κρεμαστὸ φανάρι. Κάμποσες ἀράδες μεγάλα κόκκινα πιπέρια κρέμονται ἀπὸ σιδερένιες ἀγκῶνες, πὺ στηρίζουν τὰ ψηλὰ πιθάρια.

—Κρασί, λέω στὸ παιδί, πὺ στεκόταν πίσω ἀπὸ τὸν ξύλινο μπάγκο τοῦ μπάρ, ἀντίκρου ἀπὸ τὴν εἴσοδο.

—Ἄσπρο κρασί ματαίεκο...

—Καὶ τυρί, παρακαλῶ.

Ἄ αὐτὸ τὸ ἀναπάντεχο συναπάντημα, μέσα στὴν μεσοκαλοκαιριάτικη πύρινη πορεία μου πρὸς τὴν Ἀνδαλουσία, μοῦ χάρισε μιὰ ἀνέκφραστη ἐμπειρία. Θὰ μπορούσα νὰ ἔπαινέσω τὴ φαντασία τοῦ ἰδιοκτήτη καὶ τῶν καλλιτεχνικῶν συμβούλων του γιὰ τὴ διευθέτηση αὐτοῦ τοῦ πανδοχείου μὲ βάση τὴ χαρακτηριστικὴ ἐπίπλωση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πὺ ἔζησε ὁ Θερβάντες (16ο—17ον αἰῶνα). Ἡ ἐπίσημη ἀρχὴ (δὲν ξέρω ποιά) ἔχει ἀπονείμει δίπλωμα στὴ Βέντα αὐτῆ. Πὺ σημαίνει πὺς μιὰ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἔχει ἐκτιμηθῆ ἀπὸ ἐπίσημες ἀρχές. Σκέφτομαι ὁμως: αὐτὴ ἢ πολὺ φωναχτὴ τουριστικὴ δραστηριότητα συμφιλιώνει τοὺς λαοὺς, τοὺς φέρνει κοντὰ τὸν ἕνα μὲ τὸν ἄλλο, ὅταν τὸ δεσπότην κίνητρο εἶναι τὸ φωναχτὸ ὕλικὸ κέρδος; Ὅσο κι' ἂν πασίσση μιὰ ἀρχὴ (ἄς τὸ δεχτοῦμε μὲ εὐλικρινεῖς προθέσεις) δὲ μπορεῖ νὰ προστατεύσῃ τὸν ἐπισκέπτη ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν δραχυπροθέσμων προοπτικῶν. Πάντως προσωπικὰ τοῦτο τὸ μεσημέρι τοῦ Αὐγούστου πολὺ μὲ κολάκευσε σὲ τοῦτο τ' ἀνέλπιστο πανδοχεῖο.

*

**

Ἡ πολὺωρη διαδρομὴ ἀνάμεσα σὲ ἐπίπεδες ἐκτάσεις, ὅπου κυριαρχοῦσε τ' ἀμπέλι κι' ἕνα εἶδος μαγγανοπήγαδο μὲ σειρά τενεκέδες, μὲ ἀπόσπασε ἀπὸ τὴν ἐπίμονη αἴσθησι τοῦ δονκιχωτικοῦ θρύλου. Οἱ ἐπίπεδοι κάμποι τῶν πόλεων Μανθανάρες καὶ Βαλδαπένια μουδιάζανε μὲς τὴ ζέστη καὶ σὲ μουδιάζανε κι' ἄς κολάκευε τὴν ἔρασή σου τὸ πράσινο τ' ἀμπελιοῦ. Σὲ λίγο οἱ ἐλαιῶνες τῆς Ἀνδαλουσίας ἀλλάζανε τὸ κλίμα, ἀλλάζανε τὸ τοπίο. Σὲ μαγνήτιζε τὸ ἀνδαλουσιανὸ ἱστορικὸ, ὅπως τῶπλεξεν ἡ φανασία ἀπὸ τὰ διαβάσματα καὶ τίς ὀπτικές ἐντυπώσεις τῆς ἔβδομης τέχνης.

Στὴ Σεβίλλη σχεδὸν παραμέρισα τὴν ὑπόθεση Θερβάντες. Τὰ ἀπογευματάκια στὶς ὄχθες τοῦ Γουαλδακίβερ, τοῦ Μεγάλου Ποταμοῦ, μὲ τίς φιέστες καὶ τὴ σαγχρία, ἕνας τύπος κρασιοῦ, πολὺ καλοκαιρινοῦ (ἔτσι τὸ θέλησε ἡ προτί-

μυσή μου) πού νά σ' αφήσουν νά ξεφύγης ἀπό τὸ δίκτυ τῆς χρυσῆς σιγμῆς, τοῦ ζωντανοῦ παρόντος. Κι' ὅμως πάλιν τὸ ἀπροσδόκητο ἔκαμε τὸ θαῦμα του ὅπως μόνο αὐτὸ ξέρεي νά πραγματοποιῆ κάτι τέτοια. Στους κήπους τῆς Μαρίας Λουΐζας, ἀκριβῶς ἀντίκρυ ἀπὸ τὸ Μουσεῖο, ὑπῆρχε ἕνας κυκλικὸς χώρος μὲ δεξαμενὴ στρογγύλη. Μιὰ μεσημεριάτικη ὥρα μᾶς ἔφερε στὸ ὄροσερὸ ἴσκιο τοῦ κυκλικοῦ αὐτοῦ χώρου, ἔτσι σὰ μιὰ λιγόστιγη ἀνάπαυλα. Οἱ πλευρὲς τῆς στρογγύλης δεξαμενῆς στολίζονταν μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ ἀζουλέχος. Κι' ἀντικρυστὰ σὶ μορφῆς τοῦ Δὸν Κιχώτη καὶ τοῦ Σάντσου σὲ μικρὸ σχῆμα κι αὐτὲς ἀπὸ ἀζουλέχος. Οἱ ἀχτίδες τοῦ ἡλίου τρύπωναν ἀπὸ τὶς φυλλωσιές καὶ παιδεύονταν πάνω στὰ πολύχρωμα ἀζουλέχος καὶ στὸ νερό. Ἦταν τὸ πέρασμά μου γρήγορο, σχεδὸν ἀσθματικὸ, μιὰ ματιὰ μονάχα, ὅσο γιὰ μιὰ ἐπιπόλαιη ἐπαφή. Κι' εἶπα νὰ ξαναγυρίσω ἀργότερα στὸ ὄροσερὸ αὐτὸ ἴσκιο. Δὲν κατόρθωσα. Ἐνα ἀπογευματάκι μάταια ἀναζήτησα τὸν τόπο. Πλανήθηκα μὲς τοὺς κήπους ὥρα πολλή. Καὶ κοντὰ στὸ σούρουπο κατέληξα στὶς ὄχθες τοῦ Γουαλδακιβίρ. Ἡ ἀντικρυνὴ ὄχθη, ἡ συνοικία τῆς Τριάνας, φωτιζόταν πληθωρικὰ ἀπὸ πολύχρωμους γλόμπους. Πῆγα πρὸς τὰ ἐκεῖ γιὰ κόσμο, γιὰ χορὸ καὶ γιὰ σαγκρία.

*

Ἐνα πρωῖνὸ στὴν Κόρδοθα τριγύριζα ἄσκοπα μὲς τοὺς στενοὺς, μὲ τὶς διαρκῶς σπασμένους γραμμῆς, δρομάκους τῆς ἐβραϊκῆς κι' ἀραβικῆς συνοικίας. Ἀπὸ μιὰ πινακίδα κατευθύνθηκα στὸ Σόκο, τὸ ἐβραϊκὸ παζάρι τῶν μαυριτανικῶν χρόνων. Καὶ νά, στὸ πάτιο τοῦ ἀντίκρυ μιὰ χάλκινη σύνθεση τοῦ Δὸν Κιχώτη καὶ τοῦ Σάντσου μὲ φόντο τοὺς ἀνεμομύλους. Στὸ πλάι ἕνα ξύλινο μπαλκονάκι γιὰ τὰ βραδυνὰ φλαμένκο μπροστὰ στοὺς ἠλίθιους τουρίστες, πού θέλαν νὰ ζήσουν μιὰν ἐξωτικὴ βραδυὰ.

Ὅμως φεύγοντας τ' ἄλλο πρωῖνὸ ἀπ' τὴν Κόρδοθα, τὴ μακρυνὴ καὶ μόνη, εἶχα ἀντιληφθῆ πὼς παίρναμε τὸν ἴδιο δρόμο τοῦ ἐρχομοῦ μας. Θὰ περνούσαμε πάλιν ἀπὸ τὴ Βέντα τοῦ Δὸν Κιχώτη.

—Ἐ, ὄχι, τὸ μεσημεριάτικο θὰ τὸ φάμε στὴ Βέντα μὲ σαγκρία, προτείνω.

—Σύμφωνοι.

Ποῦ ἐσήμαινε πὼς ὁ χώρος εἶχε προξενήσει ἐκπληξὴ καὶ στοὺς ἄλλους τῆς ομάδας μας. Καὶ θᾶθελε ὁ καθένας τους νὰ ζήση μὲ τὸ δικό του τρόπο τὸ δικό του Δὸν Κιχώτη.

Τὸ ἐπεισόδιο, πού θὰ διηγηθῶ μοιάζει πολὺ μὲ τὰ παθήματα τοῦ Δὸν Κιχώτη στὸ Πουέρτο Λάπιθε, ὅπου ὁ ὀνομαστὸς ἐπόπτης τῆς Μάντσας ζήτησε τὴν περιπέτεια γιὰ νὰ δείξη τὴν ἱπποτικὴν του ἀξιοσύνη. Λίγο - πολὺ ὄλοι μας, μὲ τὸν τρόπο του ὁ καθένας, ἔχουμε μέσα μας λίγὸ Δὸν Κιχώτη στὰ μέτρα μας καὶ στὸν κύκλο τῶν προσωπικῶν μας ἐνδιαφερόντων.

Στρωθήκαμε στὸ τραπέζι κάτω ἀπὸ τὰ ὑπόστεγα. Πλουσιώτατος κατάλογος. Εἴμαστε κατάκοποι ἀπὸ τὴν ἐπανάληψη καὶ τὴ ζέστη. Εὐτυχησμένοι ὅμως γιὰ νὰ πεινάμε. Δυὸ σερβιτόρες, μὲ κόκκινες φούστες, μαῦρο γιλέκο καὶ δλάσπρες κάλτσες, μᾶς πλησιάσανε περιποιητικῆς, μὰ χωρὶς χαμόγελο.

—Σαγκρία.

—Ἐνα βάζο ἐδῶ; ρωτᾷ ἡ σερβιτόρα (θᾶλεγα λαβραδόρα).

—Ψάρι μελούθα.

Καὶ τότε θυμῆθηκα τὸν Δὸν Κιχώτη, πού στὸ ἴδιο (ἴσως) χάνι παράγειλε λίγὸ μπακαλιάρο ἢ πεστροφάκι καὶ κρασί. Καὶ πῆρε τὶς κοπέλλες, πού

ταξιδεύανε για την Άνδαλουσία, για μεγάλες κυράδες κι άρχισε να τις προσφωνή σύμφωνα με την ύψηλή τους θέση.

Ήρθε ή μελούθα, ήρθε ο πλήνιος δάζος με τή σανγκρία και μέσα ένα ξύλινο κουτάλι για ν' ανακατεύης τις φέττες λεμόνι (άλλου στή σανγκρία δάζανε μήλο κι' άχλάδι και μιá μοναχά φεττίτσα λεμόνι). Κι' όταν φάγαμε κι' ήπιαμε μου ήρθε τó μεράκι να ζητήσω ένα κατάλογο με τήν ύπογραφή τής σερβιτόρας. Έκείνη ψυχρά μου άπάντησε πώς θα ρωτήση σχετικά τόν προϊστάμενό της (τό χαντζή;). Στο λογαριασμό επανάλαθα τήν παράκλησή μου. Τράβηξε τότε ή σερβιτόρα ένα φύλλο χαρτί από τó μπλόκ της και μου έγραψε;
—Μπέδε Ματσιέκο.

Πρός στιγμή ένθουσιάστηκα για τήν... έπιτυχία μου. Είχα κιόλας εϋθυμήσει με τή σανγκρία. Η γυναίκα μου διαρκώς γελούσε κατακόκκινη, τόσο όσο και ή κόκκινη σανγκρία. Ποϋ μυαλά να έλέγξω τήν κατά τή γνώμη μου ύπογραφή τής ...λαθραδόρας. Μισοαρκωμένος άγόρασα και μιá φτηνή έκδοση του Δόν Κιχώτη κι' άρκετες φωτογραφίες τής Βέντας και τών άνεμομύλων.

Με κρυφó καμáρι κοίταξα άργότερα τήν ...ύπογραφή. Έλεγε:

—Πιές (κρασί) Ματσιέκο.

Κι' ή διαδρομή ως τή Μαδρίτη κύλησε μάλλον μονότονα.

*

Τήν άλλη μέρα πήγα στο Τολέδο.

Στό Τολέδο πäs να προσκυνήσης Έλ Γκρέκο. Δέν φαντάζεσαι τήν έλξη του τοπίου. Έξάλλου, πηγαίνοντας στο Τολέδο δέν άπαιτείς τοπίο, δέν σου είναι φυσική ανάγκη. Κι' όμως δέν λέγεται ταξίδι χωρίς έλκυστικό σκηικό. Αντικρύζοντας τó Τολέδο μες τήν άνάρια πελερίνα του καλοκαιριάτικου μεσημεριού, μεταφέρεσαι στο μεσαιωνικό κλίμα. Μουράγια, πύργοι, γέφυρες, ποτάμι όλόγυρα. Από τó σκηικό αυτό κερδίζει περισσότερο ο Έλ Γκρέκο. Δέν μπορούσε ο Έλληνας αυτός με τó μυστικισμό του να μήν εϋρισκε ψυχική καταφυγή σέ τούτο έδω τó χώρο. Και δέν τó λέω αυτό σαν Έλληνας καταδυναστεμένος από τήν προγονοπληξία. Τó διαπίστωσα από τήν ξεάγηση, τόσο του δικού μας ξεναγοϋ, που φαινόταν καλά μορφωμένος, αλλά κι' επιδέξιος από φυσική ρητορική ικανότητα, όσο κι' από τούς άλλους διπλανών ομάδων. Τονίζανε πώς μόνο στο Τολέδο μπόρεσε ο μυστικιστής Έλληνας να βρη τόν καλύτερο έαυτό του και μπόρεσε να έκφραστή άνεπανάληπτα, ενώ προηγουμένως στήν Ιταλία και πιό παλιά στο γενέθλιό του τόπο, τήν Κρήτη, πάλευε συνεχώς, και μάταια, ν' άποκρυπτογραφήση τά ζωγραφικά του δράματα.

Στήν έκκλησία του Σάν Τομέ, με τεχνητούς φωτισμούς σέ ρίχνει σ' έκσταση ή «Ταφή του κόμητα Όρκάθ» του Έλ Γκρέκο. Δέν άκους πιá τις έξηγήσεις ή τούς διθυράμβους του ξεναγοϋ. Κι' όμως μέσα σέ κείνη τήν έκσταση ένα όνομα με γύρισε στή γή.

—Ανάμεσα στα πορτραίτα ξακουστών ανθρώπων τών γραμμάτων και τών τεχνών, που παρακολουθούν τήν ταφή του κόμητα Όρκάθ βρίσκειται κι' ο Θερβάντες μαζί με τόν Λόπε ντε Βέγα.

Δέ μπορώ να πω πώς ή νέα μου αυτή έμπειρία — ή άμεση επικοινωνία μου με τόν Έλ Γκρέκο — μου επέτρεψε να συλλογιστώ πολú τó Θερβάντες, μήτε να παραμεινώ πολú άκόμα στή γή. Είχε τόσο άσυνήθιστο κραδασμό ή έπαφή με τó έργο του Έλ Γκρέκο μες τó φυσικό του περιβάλλον.

*

Κάπου κάποτε — δε θυμάμαι πιá — διάβασα πώς στήν Έθνική Βιβλιοθήκη τής Μαδρίτης ύπάρχουν περισσότερες από 700 εκδόσεις του Δόν Κιχώτη.

Αὐτὴ ἡ πληροφορία μὲ τυραννοῦσε στὶς ἀδειες μου ὤρες. Στὴν ἀρχὴ τοῦτο ἦταν μιὰ ἐντυπωσιακὴ, ἴσως περιέργη, γνώση, ἕνας φιλολογικὸς φθύροσ. Ὑστερα μοῦ ἔγινε μιὰ τυραννία, ποὺ θὰ λυόταν μετὰ τὴν αὐθεντικὴ τῆς διαπίστωση. Ὑποσυνείδητα μ' ἔτρωγε καὶ τὸ πάθος μὴ θρῶ κάτι τὸ ἀσυνήθιστο, ποὺ θὰ μπορούσα ν' ἀνακοινώσω στὸ δικό μου χῶρο. Στὰ στερεὰ διαμορφώθηκε μὲς τὸ μυαλό μου τὶ πραγματικὰ θὰ ζητοῦσα. Σηκώθηκα ἕνα πρωινὸ καὶ πῆγα στὴν Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη. Στὴν εἰσοδὸ τῆς μιᾶς μεγάλων διαστάσεων μαρμάρινῃ πλάκα μὲ γραμμικὲς χαραῖξεις καὶ μιὰ ἑλληνικὴ ἐπιγραφή. Ἰσόγειο μὲ ὄγκους. Πλησιάζω στὶς πληροφορίες. Ρωτῶ. Ὁ υπεύθυνος μοῦ ἀπαντᾷ πὼς ἔχουν ἀμέτρητες ἐκδόσεις σὲ ὅλες τὶς γλώσσες καὶ ρουμανικὲς καὶ ρωσσιτικὲς.

—Ἑλληνικὲς; τὸν ρωτῶ.

—Ἀσφαλῶς. Γιατὶ νὰ μὴν ὑπάρχουν ἑλληνικὲς; μοῦ ἀπαντᾷ μὲ φανερὴ ἀπορία γιὰ τὴν ἐρώτησή μου.

—Θάθελα νὰ δῶ ποιὲς.

Ἔδωσα τὰ στοιχεῖα μου. Μ' ἐφοδίασε μὲ τὸ ἄλλο μισὸ τοῦ διπλότυπου. Καὶ μ' ἔστειλε στὸν πρῶτον ὄροφο, ὅπου ἡ αἴθουσά Θεοβάντες. Πέρασα ἕνα πάτιο καὶ ἀντίκρυσα μιὰ μὲ ἀνοιχτὸ οὐρανὶ χρωμα πόρτα κι' ἀπὸ πάνω εὐδιάκριτα ἄλλα ἀπλὰ μιὰ λέξη «Θεοβάντες». Μπήκα. Δυὸ αἴθουσες συνεχόμενες, γεμάτες ράφια κλειστὰ μὲ τζάμια. Τὸ χρωμα τῶν τοίχων σοβαρό, μᾶλλον σκοτεινὸ. Λίγα τραπέζια. Στὸ μεταξὺ τῶν τραπέζιων στοίβες δεμμένα βιβλία, τὰ ὑπολόγισα πάνω ἀπὸ πεντακόσια. Ὀλόγυρα τὰ ράφια γεμάτα βιβλία σὲ ποικίλα δεσμάτα. Μιὰ γυναίκα, προχωρημένη στὰ χρόνια, μὲ πλησίασε. Μὲ χαιρέτησε διακριτικὰ.

—Ἐνδιαφέρομαι, κυρία μου, γιὰ ἑλληνικὲς ἐκδόσεις τοῦ Θεοβάντες.

—Ἐδῶ; Μὰ δὲ μετριοῦνται τὰ βιβλία. Χιλιάδες χιλιάδων γύρω εἶναι Θεοβάντες, καὶ Θεοβάντες. Νὰ πάτε δίπλα στὸ τμήμα τῶν ἀποδελτιώσεων.

Πῆγα καὶ στὸ τμήμα ἀποδελτιώσεων, ὅπου συνάντησα πάλιν δυσκολίες. Θέλανε περισσότερα στοιχεῖα. Καὶ πέρασε χωρὶς ἀποτέλεσμα τὸ πρωῖνὸ ἐκεῖνο. Κι' ὁμως δὲν ζήτησα πληροφορίες γιὰ τὶς ἑλληνικὲς μεταφράσεις τοῦ Θεοβάντες χωρὶς νᾶχω καὶ κάποιους μύχιους φόβους. Ὅταν ἤμουν στὸ Λονδίνο πραγματοποίησα ἕνα φιλολογικὸ προσκύνημα στὸ Χάμστεντ, ὅπου βρίσκεται «τὸ Σπίτι τοῦ Κήτης» καὶ δίπλα τὸ «Μουσεῖο καὶ ἡ Βιβλιοθήκη Κήτης». Ἐκεῖ ἀναπόλησα τὴ ζωὴ τοῦ πρίγκηπα αὐτοῦ τῶν Ἄγγλων ποιητῶν κι' ἔζησα κάποιες ὁδὲς του. Στὸ Μουσεῖο δίπλα συζήτησα μὲ τὸν υπεύθυνο διάφορα ζητήματα γύρω ἀπὸ τὸν ποιητὴ. Καὶ τότε μάθαινα πὼς ὑπάρχουν τακτοποιημένα στὰ συρτάρια τοῦ Μουσείου ἀποκόμματα, ποὺ μιλάνε γιὰ τὸν Κήτης καὶ ποὺ προέρχονται ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον. Ἦταν φυσικὸ νὰ ρωτήσω τί ἔχουν ἀποθησαυρισμένο ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ χῶρον. Μὲ λύπη του μοῦ δῆλωνε πὼς μῆτε ἀποκόμμα, μῆτε βιβλίον, μῆτε κἂν μιὰ ἀναφορὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα περιλαμβάνουν τὰ ἀρχεῖα του. Κι' ὁμως ἐκεῖ ἦταν μαζεμένο ὄλικὸ ὄχι μόνο γιὰ τὸν Κήτης ἀλλὰ καὶ γιὰ σύγχρονους του σὰν τὸ Σέλλεϋ καὶ ἄλλους. Ὑποσχέθηκα πὼς θὰ εἰδοποιούσα σχετικὰ τοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους τοῦ τόπου μου γιὰ νὰ στείλουν ὅ,τι σχετικὸ εἶχαν. Στὴν Ἀθήνα μετέδωσα τὴν παράκληση στὸν Αἰμίλιο Χουρμούζιο. Βρῆκε ἀναπαύριση τοῦτο. Μὲ ὁδήγησε στὸ γραφεῖο τοῦ Κλέωνα Παράσχου κι' ἐκεῖ συζητήσαμε τὸ θέμα. Τὴν ἄλλη μέρα ἡ «Καθημερινὴ» εἶχε σχετικὸ θερμὸ σχόλιο, ὅπου μνημονεύονταν καὶ μεταφράσεις ποιημάτων τοῦ Κήτης (ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δικές μου). Δὲν ξέρω ἂν ἔχουν σταλῆ ἀπὸ ἰδιῶτες ἢ καμμιάν ὑπηρεσία τίποτε τὸ σχετικὸ. Πάντως προσωπικὰ ἔστειλα ὅ,τι μπορούσα, τόσο στὸ Μου-

σείο Κήτης στο Χάμστεντ, όσο και στο σπίτι Κήτης και Σέλλεϋ στη Ρώμη, Πλα-
τεία Ίσπανίας.

*

**

Τὸ ταξίδι κάποτε τελειώνει. Μαζεύεις τὰ φτερά σου σὲ μιὰ βαλίτσα καὶ
τραβάς πρὸς τὰ γνώριμα κατατόπια τοῦ γενέθλιού σου χώρου. Ἡ ἐπάνοδος!
Στὸ ἀεροδρόμιο τῆς Μαδρίτης ὁ κόσμος πηγαινοερχόταν μὲ νευρικότητα, κι' ἄς
μὴ τὸ δείχναν μερικοὶ ἀπὸ τὶ θόρυβες χώρες. Δὲν ξέρω ἂν ἡ ταχύτητα τοῦ ἀε-
ροπλάνου μεταγγίλλεται καὶ στὶς ἴνες μας καὶ στὰ νευρικά μας κύτταρα. Τὰ
πρόσωπα γύρω εἶναι γιὰ σένα περίεργοι καθρέφτες. Μπορεῖ νὰ μὴ σοῦ μιλοῦν
μὲ διάθεση ν' ἀνοίξουν διάλογο. Εἶναι ὡστόσο μιὰ ποικιλία, ἕνα ἀνθρώπινο
τοπίο σὲ ἀνήσυχη κίνηση.

Ξαφνικά, λιγάκι πιὸ πέρα στὴ γωνία, ἕνας Ἰσπανὸς μὲ τὴ γυναίκα καὶ
τὸ παιδάκι του, παρουσιάστηκε, ἔτσι σὰ νὰ ἀναδύθηκε ἀπὸ τὸ μαρμάρινο δά-
πεδο. Μὴτέρα μητέρα, γένι στὸ πηγούνι μητερό, ἕνα λιγνὸ κορμὶ δλότισιο σὰν τὸ
κοντάρι, παπούτσια μητερά. Ἡ ἔκφρασή του ὄνειροπαρμένη σὰ νὰ ξεκινούσε
γιὰ κάποια ἱπποτική περιπέτεια.

Τὸν πρόσεξα. Μοῦ θύμιζε...

—Νά, ὁ Δὸν Κιχώτης, μοῦ λέει ἡ γυναίκα μου.

Καὶ τότε στοργγύλεψε μέσα μου ἡ ἐντύπωση: Ἀποχαιρετοῦσα τὴν Ἰσπα-
νία στὸ παρουσιαστικὸ ἐνὸς ἀπόγονου τοῦ ὄνειροπαρμένου ἱππότη τοῦ Φερβάν-
τες.

Ἄντιό Ἰσπανία!

1972

η πρώτη
από του
στοματος
κεφαλοσπορίνη

Lilly
Keflex

ΚΑΨΟΥΛΕΣ CEFALOXIN MONOHYDRATE - 250 mg. - 500 mg.

ΣΙΡΟΠΙΟΝ - CEFALOXIN MONOHYDRATE - 125 mg. - 250 mg.

'Ανοίγει νέους ορίζοντες εις την θεραπείαν δι' αντιβιοτικῶν

Σ' όλο τόν κόσμο...
άνθρωποι μέ τά ίδια γούστα.

KEO BEER

YOUR
BEER

